

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

SIMONA VAICEKAUSKAITĖ
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS PROGRAMA

**ESMINIAI BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖS PAŽEIDIMAI
LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO IR APELIACINIO TEISMŲ
PRAKTIKOJE 2014 METAIS: TENDENCIJOS, VERTINIMAS IR
TEISINIAI PADARINIAI**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: lekt. dr. E. Rimšelis

Vilnius, 2015

TURINYS

IVADAS	3
1. ESMINIAI BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖS PAŽEIDIMAI	8
1.1. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata.....	8
1.2. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų ir procesinės klaidos santykis .	17
1.3. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų instituto panašumai ir skirtumai su kitose teisės šakose įtvirtintu esminių proceso pažeidimų institutu.....	20
2. DAŽNIAUSIAI NUSTATOMŲ ESMINIŲ BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖS PAŽEIDIMŲ 2014 M. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO IR APELIACINIO TEISMŲ PRAKTIKOJE VERTINIMAS IR TEISINIAI PADARINIAI	26
2.1. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų tendencijos	26
2.2. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su nuosprendžio surašymu	36
2.3. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su įrodymu vertinimu.	45
2.4. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su kaltinamojo teisių suvaržymais	54
3. IŠVADOS	66
4. LITERATŪRA	68
5. ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	77
6. SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	78
7. SUMMARY	79
8. PRIEDAI	80
9. PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ	85

IVADAS

Nemažėjantis dėmesys žmogaus teisėms bei laisvėms, konstitucinis teisinės valstybės principas bei kasmet didėjantis Lietuvos atžvilgiu paduodamų peticijų skaičius Europos Žmogaus Teisių Teisme (toliau - EŽTT) (žr. 1 priedą) suponuoja būtinybę teisinėje bendruomenėje diskutuoti apie šiurkščiausias teisės pažeidimus, daromus prieš baudžiamosiose bylose kaltinamus ir kitus baudžiamajame procese dalyvaujančius asmenis. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – LRKT) jurisprudencijoje konstatuota, jog „Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas asmens teisės į tinkamą teismo procesą principas, be kita ko, reiškia, jog teismas privalo besąlygiškai laikytis konstitucinių principų ir juos įtvirtinančių įstatymų reikalavimų dėl baudžiamojo proceso šalių lygybės įstatymui ir teismui, būti nešališkas ir nepriklausomas [...] Baudžiamajame procese teisme taip pat turi būti paisoma proceso aiškumo, proceso dalyvių lygiateisiškumo, jų dalyvavimo įrodinėjimo procese, jų teisės turėti vertėją, rungimosi ir kitų principų, idant būtų išsamiai, objektyviai, nešališkai ištirtos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės ir būtų priimtas teisingas sprendimas baudžiamojoje byloje [...] Teismas, nagrinėdamas baudžiamąją bylą, turi veikti taip, kad baudžiamojoje byloje būtų nustatyta objektyvi tiesa ir teisingai išspręstas asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, kaltumo klausimas.“¹ Šių nuostatų turėtų būti laikomasi visose teisėsaugos institucijose, tačiau, kaip rodo pasirinkta magistro baigiamojo darbo tema, pažeidimai yra daromi, jų nemažėja, todėl reikalinga detalesnė esminių baudžiamojo proceso pažeidimų analizė, siekiant užtikrinti žmogaus teises bei laisves, didinti žmonių pasitikėjimą teisėsaugos institucijomis, o tuo pačiu skatinti ir greitesnę bei efektyvesnę baudžiamąją procesą.

Tiriama problema. Tiriama problema formuluotina klausimu - kokia yra 2014 m. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) ir Lietuvos apeliacinio teismo (toliau – LApT) praktikoje konstatuojamų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata bei turinys, ar esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata yra nuosekli, aiški ir nusistovėjusi? Doktrinoje ir teismų praktikoje nėra suformuota vienareikšmė esminių pažeidimų samprata², esminis pažeidimas gali būti skirtingai traktuojamas panašiose bylose, priklausomai nuo byloje esamų surinktų įrodymų. Be visa to, teismų praktika yra kintantis reiškinys, todėl darbe taip pat

¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 256 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2008-05-31, Nr. 62-2353.

² Darbe autorius naudos „esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų“ sąvoką, kuri suprantama kaip plačiausia nagrinėjamos temos apibrėžtis, „esminių pažeidimų“ sąvoka vartojama nagrinėjant ir kitų teisės šakų esminių pažeidimų institutus, darbe galima rasti ir „esminių baudžiamojo proceso įstatymų pažeidimo“ sąvoką, plačiau apie visų šių sąvokų reikšmę aprašoma pirmajame darbo skyriuje.

bus bandoma atsakyti į klausimą, ar tikrai esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai vis dar yra praktikoje paplitęs reiškinys, galbūt apie tai visai nebeverta diskutuoti? Autorius nagrinės ir tuos teismų sprendimus, kuriuose nepasitvirtino esantys esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, nors baudžiamojo proceso šalys šiuo pagrindu motyvavo savo apeliacinius ar kasacinius skundus - siekiu atsakyti į klausimą, ar esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai iš tiesų daromi dažnai, ar tai tik baudžiamojo proceso dalyvių piktnaudžiavimas suteiktomis teisėmis skusti jų atžvilgiu priimtus nepalankius (nepriimtinus) teismų sprendimus.

Baigiamojo darbo aktualumas. Atsižvelgiant į tai, jog esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai yra tikrinami tiek apeliacinės instancijos, tiek ir kasacinės instancijos teismuose nepriklausomai nuo to, ar dėl jų paduoti skundai, manytina, jog nauja ir gili esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų analizė yra reikšminga, siekiant išvengti pakartotinių pažeidimų baudžiamajame procese. Darbe analizuojama tik naujausia, t.y. 2014 metų teismų praktika, apsiribojant tik LAT bei LApT, kadangi LAT yra galutinė instancija, formuluojanti reikšmingiausią praktiką, o LApT praktikos analizė leidžia palyginti, ar teismai tinkamai supranta bei aiškina esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus taip, kaip tai daro LAT, ar šių teismų formuluojama praktika esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kontekste yra panaši. Galima teigti, jog šis darbas itin aktualus analizuojantiems bei stebintiems esminių baudžiamojo proceso pažeidimų tendencijas, kadangi, remiantis naujausia teismų praktika, galima įvertinti iki šiol ir dabar konstatuojamus dažniausius esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, jų turinį bei išsiaiškinti, kas pakito, kokių teisinių priemonių reikėtų imtis, jog esminių pažeidimų mažėtų.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas, originalumas ir tiriamos problemos ištyrimo lygis. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų tema Lietuvoje detaliausiai ir plačiausiai nagrinėta Ernesto Rimšelio daktaro disertacijoje „Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai“ (2006 metai). Teorinei esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratai ir turiniui atskleisti taip pat yra aktualūs ir kiti vėlesni dr. E. Rimšelio darbai. Užsienio literatūroje esminių baudžiamojo proceso pažeidimų klausimai nagrinėti šių mokslininkų darbuose: Wilfried Frohne, Hans Dahns, Tatjana Moskvitina ir kt.³ Nagrinėjama tema vienokiu ar kitokiu aspektu buvo paliesta ir šiuose magistro baigiamuosiuose darbuose: Svajūnas Bliudskis „Esminiai baudžiamojo proceso normų pažeidimai: teorija ir praktika“ (Mykolo Romerio universitetas, 2005 metai) ir R. Puodžiūnas „Bylos nagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme ribos“ (Vilniaus universitetas, 2007 metai).

³ Rimšelis, E. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2006, p. 10.

Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog autoriaus pasirinkta tema nukreipta į būtent 2014 metų teismų praktiką, kurioje spręstas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų klausimas, todėl neabejotinai, tai yra iš principo naujai nagrinėjama problema, minėti moksliniai darbai padeda tik iš teorinės pusės suvokti esminių pažeidimų prigimtį, plačią jų sampratą, tačiau detali ir gili 2014 metų teismų praktikos analizė leidžia susipažinti su šių dienų aktualijomis bei įvertinti įvykusius pasikeitimus esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kontekste. Autoriui nepavyko rasti mokslinių darbų pasirinkta tema, kurie analizuotų teismų praktiką vienerių metų laikotarpiui, juolab, kiti moksliniai darbai yra rašyti gerokai seniau. Darbe remiamasi 2014 metų LAT ir LApT praktika, be kurios darbo tyrimas būtų neįmanomas, taip pat ir aktualiausiai EŽTT sprendimais, aiškinančiais Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK⁴) nuostatas, kuri yra neatsiejama mūsų teisinės sistemos dalis.

Baigiamojo darbo reikšmė. Baigiamasis darbas naudingas studentams, siekiantiems įgyti teisinį išsilavinimą, darbas padės geriau suvokti esminių pažeidimų instituto vietą bei reikšmę baudžiamajame procese, kadangi esminių pažeidimų sąvoka Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse (toliau – BPK⁵) 369 str. 3 d. apibrėžiama pernelyg abstrakčiai, sąvokos atskleidimui yra būtinas doktrininis bei teisminis aiškinimas. Atlikta naujausia teismų praktikos analizė padės visiems, besidominantiems baudžiamojo proceso naujovėmis esminių pažeidimų tematika, rasti koncentruotą bei šviežiausią medžiagą vienoje vietoje. Baigiamasis darbas aktualus ir praktine teisine veikla užsiimantiems įvairių profesijų atstovams (teisėjams, prokurorams, advokatams), kadangi pateikiamos dažniausiai daromų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų situacijos, nulemiančios nesėkmingą baudžiamąjį procesą. Autoriaus manymu, įsigilinimas į dažniausiai daromus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus galimai padėtų išvengti jų ateityje.

Tyrimo tikslas. Atliktu tyrimu siekiama nustatyti 2014 metais LAT ir LApT konstatuotus dažniausius esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, atskleisti šių pažeidimų turinį ir aiškinimą LAT bei LApT praktikoje, atitiktį EŽTT formuluojamai jurisprudencijai. Šiais pagrindais įvertinti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratos pokyčius, nustatyti vyraujančias tendencijas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų srityje. Manytina, jog didesnis teisininkų dėmesys esminiams baudžiamojo proceso teisės pažeidimams leistų sumažinti paduodamų peticijų skaičių EŽTT prieš Lietuvą, visuomenė jaustųsi saugesnė, didėtų jos pasitikėjimas teisėsaugos institucijų darbu, o didėjantis visuomenės pasitikėjimas įtakotų kitų nusikalstamų veikų kokybiškesnį ištyrimą. Kadangi praktikoje šalys

⁴ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3016.

⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341.

dažnai skundžia teismų sprendimus apeliuodami į neva jų atžvilgiu padarytus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, susidaro įspūdis, jog esminiai pažeidimai nurodomi dirbtinai, kitaip tariant – išgalvojami kaltinamųjų ir kitų baudžiamojo proceso dalyvių, siekiant bet kokia kaina apskūsti teismų sprendimus ir taip išvengti gresiančios atsakomybės. Atliktas tyrimas turėtų paneigti arba patvirtinti hipotezę, jog, lyginant su LAT, didesnę dalį esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų konstatuoja LApT.

Tyrimo uždaviniai:

- 1. Atskleisti esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo sampratą, pokyčius dabartinėje teismų praktikoje, įvertinti ar teismų praktika yra aiškiai susiformavusi, nuosekli ir nusistovėjusi.**
- 2. Išanalizuoti vyraujančias tendencijas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų srityje.**
- 3. Identifikuoti dažniausiai 2014 metų LAT ir LApT praktikoje daromus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, atskleisti šių pažeidimų turinį, pateikti konkrečiai pažeidimų sričiai būdingus bruožus.**
- 4. Įvertinti praktikoje dažniausiai deklaratyviai ar nepagrįstai keliamus klausimus dėl esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų konstatavimo.**

Tyrimo metodika. Bene plačiausiai šiame darbe remtasi dokumentų analizės metodu, kurio naudojimą nulėmė pasirinktas tyrimo objektas – esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai LAT ir LApT praktikoje bei išsikelti tyrimo tikslai. Formuluojant dažniausiai teismų nustatomus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus bei jų požymius, darbe naudotasi ir apibendrinimo metodu. Lyginamuoju istoriniu, lingvistiniu bei įstatymų leidėjo ketinimų metodais baigiamajame darbe remtasi atskleidžiant esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratą.

Tyrimo struktūra. Baigiamąjį magistro darbą galima suskirstyti į dvi dalis – tai bendroji ir specialioji. Bendrojoje dalyje analizuojama esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata, apžvelgiama tai, kas reglamentuota teisės aktuose bei ištirta doktrinoje, identifikuojami kriterijai, kurie padeda atskirti esminį pažeidimą nuo procesinės klaidos, esminių baudžiamojo proceso pažeidimų institutas lyginamas su kitose teisės šakose (civiliniame, administraciniame procese) įtvirtintu esminių pažeidimų institutu.

Specialioji dalis pradedama poskyriu, skirtu apžvelgti tendencijas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų srityje. Šiame poskyryje analizuojama, kokie pažeidimai vyravo anksčiau ir kas galėjo daryti įtaką šių dienų tendencijų pokyčiui, analizuojami esminiais pažeidimais nepasitvirtinę, tačiau dažniausiai baudžiamojo proceso šalių skūsti, kaip neva padaryti esminiai pažeidimai. Trumpai aptariama atlikto tyrimo apimtis, problemos, su kuriomis buvo susidurta

rengiant darbo specialiąją dalį. Specialiojoje dalyje analizuojama išskirtinai 2014 metų LAT ir LApT praktika esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kontekste, ieškoma dažniausiai konstatuotiems esminiams baudžiamojo proceso teisės pažeidimams būdingų požymių. Toliau specialioji dalis yra suskaidyta į smulkesnius poskyrius: 1) esminiai pažeidimai, susiję su nuosprendžio surašymu; 2) esminiai pažeidimai, susiję su įrodymų vertinimu; 3) esminiai pažeidimai, susiję su kaltinamojo teisių suvaržymais. Galiausiai įvertinami esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sukeliama teisiniai padariniai.

Ginamieji teiginiai.

Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata teisės doktrinoje ir teismų praktikoje yra nuosekli ir nusistovėjusi, nepaisant BPK atskiruose straipsniuose (BPK 234 str. 2 d.; 254 str. 3d.; 329 str. 4 p.; 369 str. 3 d.) skirtingai ir nevieningai formuluojamos esminių baudžiamojo proceso pažeidimų sąvokos. Norint pripažinti baudžiamojo proceso teisės pažeidimą esminiu – reikia nustatyti egzistuojantį priežastinį ryšį tarp esamo pažeidimo ir priimto teismo sprendimo, išskyrus BPK 326 str. 1 d. 4 ir 5 p. ir 382 str. 3 p. numatytus atvejus, kurie suprantami, kaip absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai, suponuojantys būtinybę bylą grąžinti prokurorui arba pirmajai instancijai.

Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai teismų praktikoje konstatuojami retai, tačiau nepastebimas ženklus šių pažeidimų mažėjimas.

1. ESMINIAI BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖS PAŽEIDIMAI

1.1. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata

Esminiai pažeidimai BPK minimi šiuose straipsniuose: 234 str. 1d., 254 str. 3 d., 320 str. 3 d., 329 str. 4 p., 334 str., 369 str. 1 d. 2 p., 369 str. 3 d., 376 str. 2 d., 384 str. 7 d., 425 str. 4 d. Atidžiai skaitant, pastebėtina tai, jog šiuose straipsniuose nevieningai vartojama esminių pažeidimų sąvoka - vienur jie įvardinami kaip „esminiai šio Kodekso pažeidimai“, kitur - kaip „esminiai baudžiamojo proceso pažeidimai“. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog šiame darbe didžiausias dėmesys bus skiriamas esminiams baudžiamojo proceso teisės pažeidimams, kurie yra pagrindas skusti teismų sprendimus apeliacine ir kasacine tvarka (320 str. 3d., 329 str. 4 p., 369 str. 3 d.), o analizuojant „esminių šio Kodekso pažeidimų“ sampratą autorius nepretenduos išaiškinti visų BPK 369 str. 3d. įtvirtintos sąvokos požymių, kadangi tai užimtų didelę šio darbo dalį, todėl bus aptariami tik problemiškesni sąvokos požymiai, kurie bus aktualūs darbo tiriamajai daliai.

BPK 369 str. 3 d. pateikia „esminių šio Kodekso pažeidimų“ sąvokos apibrėžimą: *Esminiais šio Kodekso pažeidimais laikomi tokie šio Kodekso reikalavimų pažeidimai, dėl kurių buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį.* Darbo temai neatsitiktinai buvo pasirinkta *esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų* sąvoka, kadangi mokslinėje literatūroje jau anksčiau pastebėta, jog procesiniai esminiai pažeidimai BPK 369 str. 3 d. prasme galimi ne tik nesilaikant BPK reikalavimų, kad baudžiamąjį procesą Lietuvoje privaloma vykdyti laikantis tiek žemesnės teisinės galios aktais nei BPK – Lietuvos Respublikos teismų, advokatūros ir kt. įstatymais, įvairiais įsakymais (Generalinio prokuroro, Vidaus reikalų ministro), tiek ir aukštesnės galios teisės aktais - 1950 m. EŽTK nuostatomis, 1966 m. Jungtinių Tautų Organizacijos Pilietinių ir politinių teisių paktu ir kitais Europos Sąjungos bei tarptautinės teisės aktais.⁶ Tokia pozicija palaikoma ir teismų praktikoje, kaip pavyzdys, iliustruojantis šią situaciją, galėtų būti LApT baudžiamoji byla Nr. 1A-98/2014, kurioje prokuroras argumentavo, jog byloje yra padarytas esminis pažeidimas, nepripažįstant įrodymais duomenų, kurie yra gauti ne BPK nustatyta tvarka: „[...] įrodymais gali būti pripažįstami ne tik tiesiogiai BPK numatytais veiksmais gauti duomenys, bet ir duomenys, gauti vadovaujantis kitais įstatymais. Teismų praktika rodo, kad BPK 20 straipsnio 1 dalies norma nėra suprantama tiesiogiai ir įrodymais byloje pripažįstami duomenys, gauti ir žemesnės, negu įstatymai, aktų tiesiogiai nustatyta

⁶ Rimšelis, E. Esminiai baudžiamojo proceso pažeidimai: naujieji sampratos aspektai. Jurisprudencija, 2005, t. 67(59), p. 66-67.

tvarka.⁷ LAPt tokią prokuroro poziciją palaikė, nors šio pažeidimo ir nepripažino esminiu: „Pritartina prokuroro apeliacinio skundo teiginiui, kad aptarti dokumentai, kuriuose užfiksuoti R. S., V. S., A. Š. paaiškinimai, vertintini kaip dokumentai, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti BPK 96 straipsnio prasme. Įvertinus visas aplinkybes, konstatuotina, kad nors šiuose dokumentuose užfiksuoti duomenys nebuvo gauti tiesiogiai atliekant baudžiamojo procese įstatyme numatytus procesinius veiksmus, tačiau ši aplinkybė nėra pakankama pripažinti, kad pagal BPK 20 straipsnio 1 dalį tokie duomenys negali būti laikomi įrodymais. Taigi, apygardos teismas skundžiamame nuosprendyje neteisingai aiškino baudžiamojo proceso įstatymo nuostatas, reglamentuojančias įrodymų sąvoką, ir nepagrįstai atmetė R. S., V. S. bei A. Š. duotus paaiškinimus teismų savivaldos institucijoms ar įstatymų leidėjo sudarytai komisijai nevertindamas jų turinio.“⁸ Puikus pavyzdys, iliustruojantis esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų padarymą, nesilaikant ne tik BPK reikalavimų, bet ir aukštesnės galios teisės aktų, būtų LAT byla Nr. 2K-P-1/2014, kurioje esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo konstatuoti dėl neužtikrintos kaltinamojo teisės žinoti kaltinimą, suvaržytos teisės į gynybą ir teisingą teismą (EŽTK 6 str. bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 str. pažeidimai).⁹

Pastebėtina, kad teismų praktikoje vartojama dar ir *esminio baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimo* sąvoka (rečiau esminių Kodekso pažeidimų), tą puikiai iliustruoja šios LAPt bylos: Nr. 1A–396/2014¹⁰; Nr. 1A–503/2014¹¹; Nr. 1A-599/2014¹². Doktrinoje pabrėžiama, jog teisės akto, kurio oficialus pavadinimas būtų „baudžiamojo proceso įstatymas“ apskritai nėra, tačiau nurodoma, jog ši sąvoka turėtų būti suprantama, kaip apimanti visas teisės normas, reglamentuojančias baudžiamąjį procesą, o sąvokos *esminis baudžiamojo proceso pažeidimas* turinys turėtų būti suprantamas kaip bene plačiausias¹³. Autoriaus manymu, darbui pasirinkta *esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų* sąvoka tik patikslina pastarąją, o siekiant apsibrėžti plačiausią sąvoką šiam darbui ir yra pasirinkta *esminių baudžiamojo proceso teisės*

⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-98/2014.

⁸ *Ibid.*

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-P-1/2014

¹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. 1A–396/2014.

¹¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis byloje Nr. 1A–503/2014.

¹² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. 1A-599/2014.

¹³ Rimšelis, E., *supra* note 6, p. 69.

pažeidimų sąvoka, kuri tik patikslina, kurios teisės šakos pažeidimai bus analizuojami ir nurodo, jog dėmesys bus kreipiamas ne tik į BPK, bet ir į baudžiamojo proceso teisės doktrinoje esminiams pažeidimams formuluojamus kriterijus.

Grįžtant prie BPK 369 str. įtvirtintos esminių pažeidimų sampratos analizės (nekreipiant dėmesio į tai, jog ten esminiai pažeidimai formuluojami kaip „šio Kodekso“ pažeidimai, kas, kaip jau aptarėme, yra per siaura apibrėžtis), reikia atkreipti dėmesį, jog pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną¹⁴ - žodis „esminis“ turėtų būti suprantamas kaip žodžių *pagrindinis* ar *svarbiausias* sinonimas, o tai tarsi nukreipia į ne bet kokius pažeidimus, o į tokius, kurie yra išskirtiniai ir lemiantys kitokias teises pasekmes nei „paprasti“ ar „formalūs“ (neesminiai) pažeidimai. Esminiai pažeidimai kartais apibūdinami dar ir šiais žodžiais: „grubus“, „šurkštus“, „sunkus“, „rimtas“, „labai didelis“. Doktrinoje nurodoma, jog mažas ar didelis pažeidimas gali būti diferencijuojamas pagal padarytos žalos žmonių teisėms mastą ir pobūdį, taip pat pagal tai, į kokias vertybes buvo kėsinamasi.¹⁵

BPK komentare nurodoma, kad „apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindas yra ne bet kokie BPK reikalavimų pažeidimai, o tik tokie: 1) dėl kurių buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės; 2) kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ir nutartį.“¹⁶ Pasitelkus lingvistinį BPK 369 str. 3d. teisės normos aiškinimą, iš tiesų gali susidaryti įspūdis, jog skųsti galima bet kokius teismo sprendimus ir nutartis, kuriais buvo suvaržytos įstatymu kaltinamojo garantuojamos teisės, BPK komentare pateikiami tokie pavyzdžiai: BPK 22 str. 3 d. numatytos teisės, BPK 7 str. įtvirtinto rungimosi principo pažeidimas, teisės kalbėti gimtąja arba kita kalba, kurią jis moka, suvaržymas, EŽTK 6 str. pažeidimai¹⁷. Toliau BPK komentare patikslinama, jog „baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai apskundimo ir bylos nagrinėjimo kasacine tvarka pagrindu yra tik tuomet, kai tokie pažeidimai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį. [...] būtina argumentuoti ir tą aplinkybę, jog BPK pažeidimai sukliudė teismui priimti teisingą nuosprendį ar nutartį.“¹⁸ Dr. E. Rimšelis disertacijoje „Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai“ taip pat kritikuoja lingvistinį teisės normos aiškinimą ir pastebi, jog tokiu atveju net paprasta proceso

¹⁴ Keinys, S. *et. al.* Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 152.

¹⁵ Rimšelis, E., *supra* note 3, p. 10.

¹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras // Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis, P., *et. al.* II knyga. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003, p. 378.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*, p. 379.

klaida, neturinti įtakos galutiniam teismo sprendimui būtų pripažinta kaip esminė¹⁹. Natūraliai ir visiškai pagrįstai iš viso to, kas aptarta, seka, jog norint konstatuoti esminį pažeidimą, būtina nustatyti egzistuojantį priežastinį ryšį tarp padaryto baudžiamojo proceso teisės pažeidimo ir priimto teismo sprendimo. Pakanka nustatyti, jog pažeidimas *turėjo* arba *realiai galėjo* turėti įtakos teismo sprendimui tam, kad pažeidimas būtų pripažintas esminiu.²⁰

Prisimenant 1961 metų BPK²¹, tenka pastebėti, jog jame esminių pažeidimų sąvoka buvo formuluojama kiek kitaip nei šių dienų galiojančiame kodekse, anksčiau galiojusio BPK 386 str. numatė: „*Esminiais baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimais pripažįstami tokie šio kodekso reikalavimų pažeidimai, kurie atėmė ar suvaržė proceso dalyvių teises arba kitokiu būdu sukliudė teismui visapusiškai išnagrinėti bylą ir paveikė teisėto bei pagrįsto nuosprendžio priėmimą.*“ Manytina, kad tokia normos konstrukcija labiau atspindi būtinybę bylose nustatinėti priežastinį ryšį tarp neteisingo teismo sprendimo ir padaryto pažeidimo, kurį būtų galima pripažinti esminiu baudžiamojo proceso teisės pažeidimu. Be to, 1961 metų BPK buvo nurodyti pagrindai, dėl kurių nuosprendis turėdavo būti iš karto naikinamas, kitaip tariant, minėto priežastinio ryšio nustatinėti nereikėjo, tie pagrindai buvo tokie:

- 1) pažeista nuteistojo teisė turėti gynėją;
- 2) pažeista nuteistojo teisė naudotis gimtąja kalba ar kita kalba, kurią jis moka, arba byla išnagrinėta nedalyvaujant vertėjui;
- 3) kai kaltinamajam nepareikštas kaltinimas;
- 4) pabaigus parengtinį tardymą kaltinamasis nesupažindintas su byla, išskyrus atvejus, kai kaltinamasis nebuvo supažindintas su visa bylos medžiaga dėl šio kodekso 226 straipsnio 6 dalies ir 228 straipsnio 3 dalies numatytų aplinkybių;
- 5) kaltinamasis neatiduotas teismui;
- 6) byla išnagrinėta teismo, kuriam ji neteisinga;
- 7) byla išnagrinėta nedalyvaujant teisiamajam, kai pagal įstatymą jo dalyvavimas yra būtinas;
- 8) bylą išnagrinėjo neteisėta teismo sudėtis;
- 9) teismo nagrinėjimo dalyviams nesuteiktas žodis teisiniuose ginčiuose;
- 10) teisiamajam nesuteiktas paskutinis žodis;
- 11) priimant nuosprendį pažeistas svarstymo slaptumas;

¹⁹ Rimšelis, E., *supra* note 3, p. 66.

²⁰ Rimšelis, E. Baudžiamojo proceso teisės pažeidimo ir neteisingo teismo sprendimo priėmimo priežastinio ryšio svarba ir problemos. *Jurisprudencija*. 2008. T.6 (108), p. 95.

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 1961 m. birželio 26 d. įstatymu (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d.). *Vyriausybės žinios*, 1961, Nr. 18-148.

12) nuosprendis nepasirašytas kurio nors teisėjų;

13) nėra byloje teismo posėdžio protokolo.²²

Dabar galiojančiame BPK priežastinio ryšio tarp priimto teismo sprendimo ir padaryto baudžiamojo proceso teisės pažeidimo nustatinėti nereikia tik tuomet, kai yra konstatuojami pažeidimai, nurodyti BPK 326 str. 1 d. 4 p. ir 5 p. bei BPK 382 str. 3 p.

Analizuojant užsienio valstybių baudžiamojo proceso kodeksus, pastebėtina, jog esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai užsienyje dažniau yra pateikiami kaip taisyklė ir konkrečių pažeidimų sąrašas (Vokietijos BPK²³ 338 paragrafas, Lenkijos BPK²⁴ 439 str., Estijos BPK²⁵ 339 paragrafas, Rusijos BPK²⁶ 381 str.). Minėtuose užsienio šalių kodeksuose, kaip esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, dažniausiai nurodomi tokie pažeidimai: kaltinamojo nedalyvavimas bylos nagrinėjime, kai jo dalyvavimas yra privalomas; jurisdikcijos pažeidimai; teismo sudėties pažeidimai; teismo nuosprendžio motyvuojamosios dalies nebuvimas; nepasirašytas teismo nuosprendis visų bylą nagrinėjusių teisėjų; nešališkumo principo pažeidimai. Estijos BPK (339 paragrafas (2)), Rusijos BPK (381 str. 1 d.), kaip ir 1961 metais Lietuvoje galiojusiam BPK, numatyta, jog be pažeidimų sąrašo, esminiais baudžiamojo proceso pažeidimais gali būti pripažinti ir kiti procesiniai pažeidimai, padarę ar galėję turėti įtakos neteisėtam arba nepagrįstam teismo sprendimo priėmimui. Panagrinėjus užsienio baudžiamojo proceso kodeksų ir 1961 metais Lietuvoje galiojusio BPK nuostatas, manytina, jog ir dabar galiojančiame BPK įstatymų leidėjas norėjo įtvirtinti tokią esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sąvoką, kuri leistų esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą konstatuoti tik tada, kai yra nustatomas priežastinis ryšys tarp padaryto pažeidimo ir priimto neteisingo teismo sprendimo. Pastebėtina, jog kai kurių užsienio šalių baudžiamojo proceso kodeksuose nurodoma, jog esminių baudžiamojo proceso pažeidimų institutu ar tam tikrais šių pažeidimų pagrindais, suteikiama galimybė naudotis tik su sąlyga, jeigu tai nepakenks kaltinamojo interesams (Vokietijos BPK, Lenkijos BPK), tai leidžia teigti, jog kaltinamųjų teisės yra ypatingai saugomos, neleidžiant kitiems baudžiamojo proceso dalyviams paduoti skundų dėl padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, jeigu jie galėtų būti nepalankūs kaltinamajam,

²² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, *supra* note 21.

²³ Vokietijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus].

[žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

²⁴ Lenkijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus].

[žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

²⁵ Estijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus].

[žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

²⁶ Rusijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus].

[žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>.

tačiau mūsų galiojančiame BPK tokios nuostatos nerasime. Iš dalies panašų reglamentavimą galime aptikti nebent Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau –CPK²⁷) 329 str. 3 d., kadangi šioje dalyje nurodytais pagrindais gali remtis tik ta šalis, prieš kurią buvo padarytas pažeidimas, o kitoms procese dalyvaujančioms šalims tokia teisė nėra suteikiama.²⁸ Pažymėtina ir tai, jog BPK 369 str. 3 d. nurodoma kaltinamųjų teisė skusti teismų nuosprendžius dėl esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų doktrinoje nėra suprantama tiesiogiai – kaltinamojo ir kitų proceso dalyvių teisinė padėtis yra visiškai lygi ir visų jų teisių suvaržymai vienodai gali būti skundžiami teismui, tokie pažeidimai gali būti pripažinti esminiais tik su sąlyga, jeigu jie sukliudo teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą²⁹.

Kaip jau minėta, darbe nagrinėjamos apeliacinės ir kasacinės instancijos teismo nutartys ir nuosprendžiai. Šiam aspektui svarbi aplinkybė, kada gali atsirasti ir būti konstatuojamas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas. BPK 320 str. 3d. nurodyta: „jeigu teismas, nagrinėdamas bylą, nustato esminių šio Kodekso pažeidimų, jis, nepaisydamas to, ar gautas dėl jų skundas, patikrina, ar tai turėjo neigiamos įtakos ne tik asmeniui, dėl kurio skundo nagrinėjama byla, bet ir kitiems skundų nepadavusius nuteistiesiems“. Iš to seka, kad esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai tikrinami apeliacinėje instancijoje ir tai yra teismo pareiga nepriklausomai nuo to, ar proceso šalys išreiškė pageidavimą patikrinti byloje galimai padarytus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, ar ne. Iš to seka ir tai, jog esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus galima padaryti bylą nagrinėjant jau pirmosios instancijos teisme. Esminių pažeidimų neįmanoma konstatuoti ikiteisminio tyrimo etape, kadangi jo metu dar tik renkami bylai reikšmingi duomenys, jo metu byla nėra išsprendžiama iš esmės ir nėra įtakojama bylos baigtis. Taip pat būtina aptarti BPK 369 str. 3 d. nurodytų nutarčių sampratą. Doktrinoje nurodoma, jog tai būtent tos nutartys, kurios yra suprantamos kaip baigiamieji teisės aktai, o išskirti esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus iš procese priimamų tarpinių nutarčių yra beprasmiška³⁰. Įstatymas numato atvejus, kai pirmosios instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą, priima iš esmės procesą užbaigiančią nutartį, kuri gali būti skundžiama apeliacine tvarka (dėl bylos nutraukimo, dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo), o apeliacinės instancijos teismas dėl skundžiamo nuosprendžio gali priimti ne tik

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

²⁸ Apie CPK įtvirtintus absoliučius ir santykinai absoliučius sprendimo negaliojimo pagrindus plačiau aprašyta šio skyriaus poskyriuje „Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų instituto panašumai ir skirtumai su kitose teisės šakose įtvirtintu esminių proceso pažeidimų institutu“.

²⁹ Rimšelis, E., *supra* note 6, p. 72.

³⁰ Rimšelis, E., *supra* note 20, p. 93.

nuosprendį, bet ir nutartį, lygiai taip pat LAT išnagrinėjęs bylą priima nutartis. Mokslinėje literatūroje nurodoma, kad tai ir yra tos nutartys, įtvirtintos BPK 369 str. 3 d. normoje.³¹

Toliau gilinantis į BPK 369 str. 3 d. pateiktą esminių pažeidimų sąvoka, klausimų kelia BPK XVIII skyriaus (Bylos parengimo nagrinėti teisme stadija) 234 str. 2 d. įtvirtinta nuostata, kurioje minimi *kiti esminiai* baudžiamojo proceso pažeidimai, trukdantys nagrinėti bylą. Iš to, kas aptarta anksčiau, jog esminiai pažeidimai gali būti konstatuojami tik iš esmės bylą nagrinėjant teisminėje stadijoje, BPK 234 str. 2 d. nuostata tarsi iškrenta iš konteksto, kadangi bylos pasirengimo nagrinėti stadijoje byla dar nėra sprendžiama iš esmės. Prisimenant tai, jog norint konstatuoti esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą yra būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp neteisingo teismo sprendimo ir padaryto procesinio pažeidimo, ši norma tarsi sugriauna visą iki šiol nagrinėtą teoriją. Baudžiamojo proceso teisės vadovėlyje pažymima, jog pagal 1961 metais galiojusį kodeksą, kaltinamasis buvo atiduodamas teismui, kai teisėjas manydavo, kad yra pagrindas bylai nagrinėti teisiama jame posėdyje, kai pareikštas kaltinimas yra pagrįstas byloje esančiais įrodymais, tačiau dabartiniame kodekse tokios pozicijos atsisakyta ir dabar teisėjas nevertina ar įrodymų nagrinėti bylą teisme yra pakankamai, ar jie tikri, nes tai yra nagrinėjimo teisme stadijos funkcija.³² „Pagal BPK 233 straipsnį teisėjas, susipažinęs su byla, sprendžia gana siaurą uždavinį – ar nėra kliūčių nagrinėti bylą teisme. Tokiu sprendimu teisėjas tarsi atveria procesinį kelią sudėtingai teismo veiklai, kurios rezultatas nėra ir negali būti žinomi. Būtent čia glūdi teisėjo sprendimo perduoti bylą nagrinėti teisiama jame posėdyje konceptuali esmė.“³³ Todėl kyla klausimas, ar šioje normoje sąmoningai vartojama esminių pažeidimų sąvoka, ar tai tiesiog netaisyklinga normos formuluotė? Pastebėtina, jog iki 2011 metų BPK redakcijos (kurios metu ir buvo pakeista minėta norma, įterpiant žodžius „kiti esminiai pažeidimai“) 234 str. 2 d. norma skambėjo taip: *Byla perduodama prokurorui, kai ikiteisminio tyrimo metu buvo surašytas iš esmės šio Kodekso 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas ir tai trukdo nagrinėti bylą.*³⁴ Nesunku pastebėti, jog užuominų apie esminius pažeidimus anksčiau galiojusioje normoje nebuvo. Autoriaus manymu, rasti atsakymą į aukščiau suformuluotą

³¹ Rimšelis, E., *supra* note 20, p. 93.

³² Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis, P. Baudžiamojo proceso teisė. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011, p. 355.

³³ *Ibid.*

³⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso, 37, 40, 44, 46, 48, 53, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 70, 73, 80, 82, 90, 93, 108, 110, 111, 130, 131, 132, 139, 140, 141, 142, 151, 154, 160, 161, 166, 167, 168, 171, 178, 186, 199, 212, 214, 217, 225, 232, 233, 234, 254, 256, 276, 287, 296, 300, 302, 303, 308, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 326, 327, 329, 333, 342, 358, 367, 368, 370, 372, 373, 374, 375, 377, 380, 381, 382, 384, 385, 409, 413, 414, 439, 447, 448, 454, 460 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 306 straipsnio pripažinimo netekusiu galios, kodekso papildymo 41⁽¹⁾, 77⁽²⁾, 80⁽¹⁾, 374⁽¹⁾, 374⁽²⁾, 412⁽¹⁾ straipsniais ir kodekso priedo papildymo įstatymas. Valstybės žinios, 2007-07-21, Nr. 81-3312.

klausimą turėtų padėti minėtosios normos priėmimo aiškinamojo rašto³⁵ analizė. Pagrindiniai tikslai, kurių pagrindu inicijuojamas normų keitimas, buvo: biurokratizmo mažinimas, baudžiamojo proceso spartinimas, baudžiamojo proceso dalyvių teisių ir laisvių užtikrinimas. Konkrečiai BPK 234 str. 2 d. keitimas turėjo pakelti ikiteisminio tyrimo kokybę, „teismai būtų atlaisvinti nuo papildomo darbo taisyti ikiteisminio tyrimo klaidas ar neretai patys pildyti ikiteisminį tyrimą taip atlikdami darbą, kuris gali būti traktuojamas kaip teismo išankstinio suinteresuotumo išraiška.“³⁶ Kitaip tariant, buvo siekiama atlaisvinti teisėjus nuo ikiteisminio tyrimo etape padarytų procesinių klaidų taisymo, paliekant broko taisymą patiems ikiteisminio tyrimo pareigūnams. Tenka pastebėti, jog nebuvo manoma, kad siūlomi pakeitimai iš esmės pakeis normos esmę: „siūlomas pakeitimas neturėtų būti laikomas iš esmės besiskiriančiu nuo aukščiau minėtų nuostatų ir įvedantis visiškai naują bylos grąžinimo tyrimui papildyti nuostatą, kuri gali būti laikoma prieštaraujanti Konstitucijai ar neatitinkanti bendrųjų BPK principų.“³⁷ Autoriaus manymu, viskas įvyko atvirkščiai, šios normos pakeitimas padarė ją praktiškai nepritaikomą. Kaip ir minėjome anksčiau, sugretinus BPK 369 str. 3 d. nurodytą esminių Kodekso pažeidimų sąvoką su BPK 234 str. 2 d. įtvirtinta esminių baudžiamojo proceso pažeidimų sąvoka, tenka pripažinti, jog parengiamojoje bylos nagrinėjimo stadijoje esminiai pažeidimai apskritai negali būti konstatuojami, kadangi byla nėra sprendžiama iš esmės, nėra galimybės nustatyti priežastinį ryšį, nes teismo sprendimas dar apskritai neegzistuoja. Teikiant išvadas dėl normos keitimo, buvo pateikta ir daugiau kritikos šios normos atžvilgiu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo: „BPK 234 ir 254 straipsnių pakeitimai iš esmės turi būti vertinami kaip bandymas sugrįžti prie 1961 m. Baudžiamojo proceso kodekso modelio, kuris sudarė prielaidas iš esmės bet kurią bylą grąžinti parengtiniam tardymui papildyti. [...] manome, kad išskyrus atvejį, kada surašomas BPK 219 straipsnio reikalavimus neatitinkantis kaltinamasis aktas, kiti proceso pažeidimai gali būti pašalinami ir bylą nagrinėjant teisme.“³⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atmetė pasiūlymą keisti BPK 234 str. 3 d. normą. Lietuvos apeliacinis teismas pateikė tokią kritiką: „Manome, jog negali būti laikomas pagrįstu ir siūlymas koreguoti BPK 234 straipsnio 2 dalį įtvirtinant, jog byla pasirengimo nagrinėti stadijoje gali būti

³⁵ Lietuvos Respublikos Seimo aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 308¹, 426 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-11]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=367033>.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ *Ibid.*

³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtarkos komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 308¹, 426 straipsnių pakeitimo įstatymas (XIP-1821). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-12]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=412976>.

perduodama prokurorui ikiteisminiam tyrimui papildyti, kai yra kiti baudžiamojo proceso pažeidimai. Šis siūlymas reiškia, jog byla gali būti gražinama prokurorui dėl bet kokio baudžiamojo proceso pažeidimo, o teisme nepradėjus iš esmės nagrinėti baudžiamosios bylos, vargu ar įmanoma konstatuoti, jog yra padarytas proceso pažeidimas. Be to, ši pataisa leistų iš esmės bet koku atveju rasti priežastį teismui nenagrinėti bylos ir gražinti ją prokurorui, o tai neužtikrintų baudžiamojo proceso operatyvumo principo reikalavimų įgyvendinimo ir sudarytų visas galimybes vilkinti procesą.³⁹ Apžvelgus visus nuogąstavimus ir baimę, jog keičiama norma sukurs prielaidas gražinti kaltinamąjį aktą ikiteisminiam tyrimui papildyti tik dėl formalių šio akto pažeidimų, atsirado siūlymai įterpti žodį „esminiai“. Autoriaus manymu, BPK 369 str. 3 d. įtvirtinta esminių pažeidimų sąvoka („šio Kodekso pažeidimai“) turėtų sutapti ir būti aiškinama vieningai su BPK 234 str. 2 d. įtvirtintais esminiais baudžiamojo proceso pažeidimais, todėl toks normos pakeitimas prieštarauja esminių baudžiamojo proceso pažeidimų sampratai apskritai. Šiam prieštaravimui ištaisyti tinkamiausias būdas yra paaiškinti *kitų esminių baudžiamojo proceso pažeidimų* sampratą minėtoje BPK 234 str. normoje, jeigu ji yra traktuotina skirtingai nei BPK 369 str. 3 d. įtvirtinta sąvoka. Lingvistiškai aiškinant BPK 234 str. 2 d. įtvirtintą normą, susidaro įspūdis, jog ikiteisminio tyrimo metu surašytas kaltinamasis aktas, neatitinkantis BPK 219 str. reikalavimų turi būti visuomet suprantamas kaip esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas, tokią išvadą suponuoja žodžiai „ar yra kitų esminių“. Taip pat klausimų pradeda kelti savotiškas normų dubliavimas BPK 254 str. 3 d., dėl poreikio numatyti tokį dažną bylos perdavimo prokurorui pagrindą. Be to, BPK 326 str. 1 d. 5 p. numatytas vienas iš nuosprendžio naikinimo ir bylos perdavimo prokurorui pagrindų, dėl ydingai surašyto kaltinamojo akto, atrodo praktiškai nepritaikomas, kadangi BPK 219 str. reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas turėtų būti identifikuotas ir ištaisytas jau parengtiniame bei pradiniame teismo bylos nagrinėjimo etape. Tenka konstatuoti, jog BPK 234 str. 2 d. normos praktinis nepritaikomumas pastebimas teismų praktikoje⁴⁰, kadangi sunku įsivaizduoti tokius kaltinamojo akto trūkumus, kurių nebūtų įmanoma ištaisyti bylą nagrinėjant teisme.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darbe bus vartojama esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sąvoka dėl jos plačiausio turinio, kadangi esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai BPK 369 str. 3 d. prasme gali būti padaromi nesilaikant ne tik BPK reikalavimų, o ir kitų teisės aktų. Aiškinant BPK 369 str. 3 d. nesivadovausime lingvistiniu teisės aiškinimo metodu, nes bet koks įstatymu garantuotų kaltinamojo teisių suvaržymas nesukliudo priimti

³⁹ Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvados, *supra* note 38.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-319/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29/2014.

teisingą teismo sprendimą. Be to, esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai gali būti padaromi ne tik pažeidžiant kaltinamųjų teises, bet ir kitų baudžiamojo proceso dalyvių teises. Norint konstatuoti esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą privaloma nustatyti egzistuojantį priežastinį ryšį tarp padaryto pažeidimo ir priimto neteisingo teismo sprendimo. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai gali būti konstatuojami tik teismui priimant galutinius procesinius sprendimus.

1.2. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų ir procesinės klaidos santykis

Nagrinėjant esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratą bei rengiant specialiąją darbo dalį, dažnai buvo susiduriama su procesinės klaidos ir esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo santykio problematika. Baudžiamojo proceso dalyviai dažnai skundžia teismų nuosprendžius bei nutartis, motyvuodami tuo, jog buvo padaryti vieni ar kiti esminiai procesiniai pažeidimai, o kaip paaiškėdavo vėliau, apeliacinės ar kasacinės instancijos teisminėje stadijoje, pažeidimai buvo konstatuojami ne kaip esminiai, o kaip elementarios procesinės klaidos, kaip paprasti pažeidimai, nesukeliantys tokių teisinių padarinių, kuriuos sukelia esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai. Todėl kyla poreikis apžvelgti procesinės klaidos sampratą bei aiškinimą doktrinoje ir teisminėje praktikoje.

Dr. A. Panomariovas pastebi, jog procesinės klaidos ir pažeidimai ikiteisminio tyrimo metu dažniausiai būna susiję su:

- ikiteisminio tyrimo išsamumu;
- žmogaus teisių netinkama apsauga ar net pažeidimu;
- procesinės formos reikalavimų netinkamu laikymusi ar nesilaikymu;
- netinkamu baudžiamojo įstatymo taikymu.⁴¹

Dr. A. Panomariovas išskiria procesinės klaidos ir procesinio teisės pažeidimo sąvokas, kurių pagrindinis skirtumas – tai kaltės buvimas (tyčia), kuri yra būtina procesiniam teisės pažeidimui. Tuo tarpu procesinė klaida galima tik dėl neatsargumo. Pasak dr. A. Panomariovo, už procesinį teisės pažeidimą, priešingai nei už procesinę klaidą, galima taikyti procesinę atsakomybę.⁴² Dr. E. Rimšelis pastebi, jog praktikoje kartais gali būti sudėtinga ar net neįmanoma nustatyti proceso subjekto kaltę ir pateikia tokį pavyzdį: „sunku būti įžvelgti prokuroro kaltę ir tokiu atveju, kai jis elgtųsi pagal formaliai nustatytas proceso taisykles, įpareigojančias atlikti tam tikrą veiksmą, tačiau vėlesnėje proceso stadijoje, prokuroro iniciatyva teismui kreipusis į Konstitucinį Teismą, nustatoma, kad šios proceso taisyklės prieštarauja Konstitucijai“. Dr. E. Rimšelis nurodo, jog

⁴¹ Panomariovas, A. Ikiteisminio tyrimo procesinės kontrolės teoriniai diskusiniai aspektai // Jurisprudencija. 2004. T. 59(51), p. 30.

⁴² *Ibid.*, p. 29-30.

dažnai praktikoje bei teisinėje literatūroje vartojamas procesinės klaidos terminas apima tiek kaltas, tiek nekaltas proceso subjektų veikas, todėl išskiria procesinės klaidos sampratą siaurąją bei plačiąją prasme.⁴³ Dr. E. Rimšelis siūlo, esant nustatytai baudžiamojo proceso subjekto kaltei, vartoti *baudžiamojo proceso teisės pažeidimo* terminą, o nesant nustatytos kaltės – apibrėžti tai kaip *objektyviai priešingą teisei veiką*, bet ne kaip teisės pažeidimą bei atitinkamai tai vadinti *procesine klaida*.⁴⁴ Autorius sutinka su būtinybe nustatyti proceso subjekto kaltę, norint pripažinti baudžiamojo proceso teisės pažeidimą ir už tai taikyti atitinkamas sankcijas, kadangi vienas iš bendrųjų teisės pažeidimo požymių yra neteisėta, t.y. priešinga teisei veika⁴⁵, kuri ir nulemia būtinybę nustatinėti asmens valinį bei intelektualinį santykį su pasirinktu veikimu ar neveikimu. Taigi, autoriaus nagrinėjamos temos aspektu atsiranda trys sąvokos: baudžiamojo proceso teisės pažeidimas, esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas ir procesinė klaida. Kaip jau buvo minėta, esminis pažeidimas, ar ne, turėtų būti nustatoma pagal tai, kokius padarinius sukėlė, t.y. ar buvo sukliudyta priimti teisingą teismo sprendimą. Procesinę klaidą nuo baudžiamojo proceso teisės pažeidimo reikėtų skirti pagal aukščiau aptartą teoriją, o būtent – ar buvo nustatyta tyčia darant baudžiamojo proceso pažeidimą.

Toliau apžvelkime 2014 metų teismų praktikoje procesinėmis klaidomis pripažintus pažeidimus, kurie nepasitvirtino esantys esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais. Teismų praktikoje išties pasitaiko menkų klaidų, kurias proceso dalyviai siekia pripažinti esminiais pažeidimais, paprastai tai būna elementarios rašybos klaidos: „Esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų teisėjų kolegija nenustatė. Apeliantės akcentuojamas pirmosios instancijos teismo skundžiamo nuosprendžio aprašomojoje dalyje teismo pavadinimas (įvardijimas) „kolegija“ yra aiškus rašymo apsirikimas, rodantis bylą išnagrinėjusio teisėjo neatidumą, tačiau tai vertinti kaip BPK 302 straipsnio 1 ir 2 dalių pažeidimą nėra pagrindo.“⁴⁶ Panašus formalaus pažeidimo (klaidos) pavyzdys galėtų būti ir Lietuvos apeliacinio teismo nuosprendis byloje Nr. 1A-231/2014 „pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad R. G. V. P. sudavė „ne mažiau kaip du smūgius kumščiu į galvą ir ne mažiau kaip du kartus spyrė į galvą“. Po to skundžiamo nuosprendžio motyvuojamojoje dalyje jau nurodyta, kad „nors kaltinamasis R. G. pripažino sudavęs V. P. ranka du smūgius į galvą ir vieną į pilvą, bet baudžiamojo proceso įstatymo tvarka gautais ir teisiamajame posėdyje išnagrinėtais įrodymais įrodyta, kad

⁴³ Rimšelis, E. Baudžiamojo proceso teisės pažeidimas: samprata ir sudėtis// Jurisprudencija. 2006. T. 6(84), p. 82-83.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 83.

⁴⁵ Vaišvila, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2014, p. 447.

⁴⁶ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 23 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-36/2014.

kaltinamasis R. G. tyčia sudavė dar du smūgius koja nukentėjusiajam V. P. į galvą“. Taigi, šioje baigiamojo akto dalyje teismas, įvardindamas spyrių skaičių, nenurodė žodžių „ne mažiau kaip“ [...] formalus nuosprendžio prieštarumas, negali būti pripažintas esminiu baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu.“⁴⁷ Teismų praktikoje pasitaiko ir abejotinai pripažintų procesinių klaidų, nekonstatuojant jų esant esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais, pavyzdžiui, LApT baudžiamojoje byloje Nr. 1A-357/2014 teismas nurodė, jog, taikant turto konfiskavimą, būtina nurodyti jo skyrimo motyvus, tačiau toks pažeidimas nebus laikomas esminiu BPK 305 str. 1 d. 4 p. pažeidimu⁴⁸, kritikuotina tai, jog teismas neargumentuoja, kodėl nėra pagrindo panaikinti skundžiamą teismo nuosprendį turto konfiskavimo dalyje, nes kaltinamasis toliau nežino kokiais motyvais yra taikomas turto konfiskavimas ir negali tinkamai ginti savo teisių. Pritartina teismo pozicijai LApT baudžiamojoje byloje Nr. 1A-66/2014 dėl esminio pažeidimo nebuvimo, tačiau detalesnio argumentavimo taip pat pasigendama: „Apeliantai teisūs teigdami, kad kaltinamajame akte nurodytas pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtako (prekursoriaus) pavadinimas (3,4-metilendioksi-2-propanonas) nesutampa su skundžiamame teismo nuosprendyje nurodytu pirmtako pavadinimu (3,4-metilendioksifenil-2-propanonas), tačiau toks kaltinamajame akte ir teismo nuosprendyje esantis cheminių junginių pavadinimų neatitikimas negali būti vertinamas kaip esminis BPK pažeidimas, suvaržęs įstatymo garantuotą kaltinamojo teisę gintis nuo pareikšto kaltinimo.“⁴⁹

Kad ir kaip neįtikėtinai atrodytų, esminiu baudžiamojo proceso teisės pažeidimu gali būti nepripažįstamas ne tik ydingai surašytas kaltinamasis aktas⁵⁰, bet ir teismo sprendimo grindimas byloje neiširtais įrodymais: „Pripažintina, kad pirmosios instancijos teismas nesilaikė BPK 290 straipsnio 3 dalies nuostatų, nes nagrinėjimo teisme dalyviams pareiškus, jog nepageidauja, kad bylos dokumentai būtų skelbiami ir apžiūrimi, šių dokumentų neišvardijo, taip pat pažeidė BPK 301 straipsnio 1 dalies nuostatą, nuosprendį grįsdamas teisiamejame posėdyje

⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 17 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-231/2014.

⁴⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 18 d. nutartis byloje Nr. 1A-357/2014.

⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-66/2014.

⁵⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 31 d. nutartis byloje Nr. 1A-14/2014 ir Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 20 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-226/2014.

neišnagrinėtais įrodymais. Tačiau atsižvelgus į bylos aplinkybes nėra pagrindo šį pažeidimą pripažinti esminiu.⁵¹

Apibendrinant šiuos teismų praktikos pavyzdžius, reikia pabrėžti, jog kiekvienu atveju yra būtina atsižvelgti į visas bylos aplinkybes, darant sprendimą tai procesinė klaida ar esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas. Nustačius esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, reikia nurodyti, kokią jis įtaką padarė teismo priimtam galutiniam sprendimui, kitaip tariant, nustatyti egzistuojantį priežastinį ryšį tarp padaryto pažeidimo ir priimto neteisingo teismo sprendimo. Konstatuotas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas be abejo sukelia visai kitokius teisinius padarinius, priešingai nei procesinė klaida, tačiau apie padarinius plačiau bus aprašoma paskutiniame darbo poskyriuje.

1.3. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų instituto panašumai ir skirtumai su kitose teisės šakose įtvirtintu esminių proceso pažeidimų institutu

Kaip kiekvienoje žmogaus veikloje, procesiniai pažeidimai egzistuoja ir visose proceso teisės šakose, padaryti procesiniai pažeidimai iššaukia ir atitinkamus padarinius. Neatsižvelgiant į tai, kad baudžiamasis procesas yra išskirtinis ir jo metu ypatingai varžomos žmogaus teisės bei laisvės, manytina, kad yra galimybių palyginti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų institutą su administraciniame bei civiliniame procese įtvirtintu esminių pažeidimų institutu. Autoriaus manymu, toks panašumų bei skirtumų išryškėjimas padėtų geriau suvokti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų instituto reikšmę.

Vienas pagrindinių civilinio proceso tikslų – kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių (CPK 2 str.). Administracinio proceso tikslas – išspręsti teisinius ginčus, kylančius teisės viešojo ir vidaus administravimo srityje, o administracinių teismų sprendžiamų bylų rūšis būtų galima suskirstyti į tris rūšis: 1) asmens ginčai su viešąja administracija dėl pastarosios priimtų administracinių aktų; 2) bylos dėl norminių administracinių aktų teisėtumo, kurių atitikties Konstitucijai ir įstatymams tikrinimas nepatenka į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo kompetenciją; 3) bylos dėl administracinių teisės pažeidimų⁵². Nors šie procesai savo paskirtimi yra iš esmės skirtingi, tačiau tam tikrą jų panašumą bei suderinamumą nurodo pats Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas⁵³ (toliau –ABTĮ), 1 str. 2 d., kurioje

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2K-258/2014.

⁵² Valančius, V., Norkus, R. Lietuvos administracinės ir baudžiamosios justicijos sąlyčio aspektai. Jurisprudencija. 2006, 4(82), p. 92-93.

⁵³ Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. Valstybės žinios, 1999, Nr. 13; 2000, Nr. 85 – 2566

nurodoma, jog administracinis teismas vadovaujasi CPK normomis, kai šis įstatymas jas tiesiogiai nurodo.

Pirmiausia pastebėtina tai, jog esminiai pažeidimai (absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai) civiliniame bei administraciniame procese nurodomi apeliacinį procesą reglamentuojančiose nuostatose. Manytina, kad tai nulėmė aplinkybė, jog apeliacinė instancija yra pirmoji teismų kontrolę įgyvendinanti institucija, tačiau nepaisant to, kad CPK absoliutūs ir santykinai absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai nurodomi skyriuje, reglamentuojančiame apeliacinį procesą, absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų patikrinimas privalomas ir kasaciniame procese (CPK 360 str.). Minėtas absoliučių bei santykinų sprendimų negaliojimo skirstymas priklauso nuo to ar šalis pasinaudoja galimybe skusti teismo sprendimą. CPK komentare nurodoma: „jei asmuo, kurio teisės pažeistos, tokių pažeidimų nenurodo ir jais nesiremia, šiais pažeidimais negali remtis nei kiti byloje dalyvaujantys asmenys, nei teismas *ex officio*. Todėl apeliacinės instancijos teismas santykiškai absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindų nebuvimo *ex officio* netikrina (CPK 320 str.).“⁵⁴ Administraciniame procese esminių proceso pažeidimų institutas reglamentuotas taip pat apeliacijos skyriuje, tačiau reikėtų nepamiršti ir tos aplinkybės, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas buvo sukurtas kaip apeliacinės instancijos teismas, bet nors ir būdamas apeliacinis, o ne kasacinis teismas, yra galutinė administracinių teismų praktiką formuluojanti teismo instancija, todėl tapatinti šio teismo funkcijas su bendrosios kompetencijos apygardų teismų ar Lietuvos apeliacinio teismo funkcija negalima. Teisinėje literatūroje taip pat svarstoma, jog Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas galėtų būti lyginamas su Lietuvos Aukščiausiuoju Teismu⁵⁵. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas sprendžia tiek fakto, tiek teisės klausimus, teisė kreiptis su apeliaciniu skundu nėra ribojama (kadangi procese dalyvaujantiems asmenims privaloma suteikti teisę į teismo sprendimo peržiūrėjimą bent vieną kartą) todėl, manytina, jog gretinti Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su Lietuvos Aukščiausiuoju Teismu taip pat nebūtų teisinga, šių teismų funkcijos, išskyrus vienodos praktikos formavimą taikant įstatymus, yra ganėtinai skirtingos. Vadovaujantis teismų praktika, administraciniame procese konstatuotas esminis proceso pažeidimas suponuoja būtinybę grąžinti bylą pirmosios instancijos teismui, taip kaip ir civiliniame procese, jeigu padarytų pažeidimų neįmanoma ištaisyti nagrinėjant bylą apeliacinėje instancijoje.

⁵⁴ Nekrošius, V., Laužikas, E., Ramelis, K., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. III dalis. Vilnius: Justitia, 2005, p. 346.

⁵⁵ Ambrasaitė, G. Apeliacija administraciniame procese: teisės kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą ribojimo galimybės. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84), p. 43.

Apibendrinant teigtina - tiek civiliniame, tiek administraciniame procese esminių pažeidimų institutas reglamentuotas apeliacinės instancijos procese, tuo tarpu baudžiamajame procese esminių pažeidimų sąvoka reglamentuota prie kasaciniam procesui priskirtinų normų. Nors toks reglamentavimo būdas baudžiamajame procese ir nesukelia ypatingų taikymo nepatogumu, teisinėje literatūroje esama nuomonių, jog esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratos reglamentavimas greta apeliacinį procesą reglamentuojančių teisės normų⁵⁶ įneštų daugiau aiškumo šio instituto taikymui.

Esminiai proceso pažeidimai administracinio proceso teismų praktikoje apibrėžiami ir kaip „esminiai“⁵⁷, ir kaip proceso pažaidos⁵⁸. Esminiai administracinio proceso pažeidimai reglamentuoti ABTĮ 142 str. 1d., kuris skamba taip: *Procesinės teisės normų pažeidimas arba netinkamas jų pritaikymas yra pagrindas panaikinti sprendimą tik tada, jeigu dėl šios pažaidos galėjo būti neteisingai išspręsta byla. O ABTĮ 142 str. 2 d. nurodomi absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai, kurie yra pagrindas naikinti teismo sprendimą, nenustatinėjant minėto priežastinio ryšio tarp padaryto procesinio pažeidimo ir teismo sprendimo. Tai pagrindžia ir teismų praktika: „Pagal ABTĮ 142 straipsnio nuostatas procesinės teisės normų pažeidimas arba netinkamas jų pritaikymas yra pagrindas panaikinti sprendimą tik tada, jeigu dėl šios pažaidos galėjo būti neteisingai išspręsta byla (ABTĮ 142 str. 1 d.) arba nustatomi ABTĮ 142 straipsnio 2 dalyje išvardyti absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai“⁵⁹. Pagal dabar galiojančio BPK 369 str. 3 d. nuostatas, priežastinis ryšys turi būti nustatinėjamas visuomet, siekiant pripažinti baudžiamojo proceso pažeidimą esminiu. Civiliniame procese esminiai pažeidimai formuluotini kaip absoliutūs sprendimo negaliojimo pagrindai (CPK 329 str. 2 d. ir 3 d.), o nustačius bet kokį kitą procesinį pažeidimą būtina nustatyti esantį priežastinį ryšį tarp pažeidimo ir priimto teismo sprendimo tam, kad pažeidimą būtų galima pripažinti esminiu (CPK 329 str. 1d.). Apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo sprendimą šiuo pagrindu (CPK 329 str. 1 d.) turėtų motyvuotai pagrįsti, kuo remdamasis jis padarė išvadą, dėl procesinių pažeidimų įtakos priimtam neteisingam teismo sprendimui, o tokio esminio pažeidimo konstatavimas neįpareigoja bylos grąžinti pirmajai instancijai, priešingai nei CPK 329 str. 2 d.*

⁵⁶ Rimšelis, E., *supra* note 6, p. 65.

⁵⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-1487-14.

⁵⁸ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1421-14.

⁵⁹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1368-14.

numatyti pažeidimai⁶⁰. Taigi priešastinio ryšio nereikia nustatinėti tik konstatavus CPK 329 str. 2 d. bei 3 d. procesinius pažeidimus, kadangi jie laikytini savaime nulėmę neteislingą pirmosios instancijos teismo sprendimą, todėl tai automatiškai konstatuojami esminiai pažeidimai, nereikalaujantys papildomo argumentavimo, o esant bent vienam iš šių pažeidimų pripažįstama, jog tinkamo proceso pirmojoje instancijoje apskritai nebuvo⁶¹. Pabrėžtina, jog civilinio proceso teismų praktikos tendencijos rodo, jog byla gali būti grąžinta pirmosios instancijos teismui tik išimtiniais atvejais⁶², o grąžinant bylą pirmajai instancijai, dėl padaryto esminio pažeidimo, privaloma pakankamai išsamiai tokį grąžinimą argumentuoti.

Teisinėje literatūroje nurodoma, kad skirtingais laikotarpiais skirtingose valstybėse buvo galima aptikti tris esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų reglamentavimo modelius: vien tik esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sąvokos nurodymo; sąvokos ir atskirų pažeidimų įstatyme išvardijimo; vien tik pažeidimų sąrašo išdėstymo⁶³. Iš to, kas aptarta, darytina išvada, jog dabar galiojančiame BPK esminių pažeidimų reglamentavimo modelis nurodo tik esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sąvoką, tuo tarpu civiliniame bei administraciniame procese esminių pažeidimų reglamentavimo modelis yra išsamesnis – nurodoma esminių pažeidimų samprata ir pateikiamas atskiras esminių pažeidimų sąrašas. Pastebėtina ir tai, jog baudžiamajame procese apeliacinės instancijos teismui konstatavus esant padarytą esminį pažeidimą pirmojoje instancijoje, apeliacinė instancija turi tokį pažeidimą ištaisyti pati⁶⁴, o administraciniame bei civiliniame procese konstatuotas esminis pažeidimas (absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai) dažniau nulemia bylos grąžinimą pirmajai instancijai. Manytina, jog tam įtakos turi ne tik skirtingas esminių pažeidimų reglamentavimo būdas, bet ir procesuose įtvirtinti skirtingi apeliacijos modeliai. Tačiau kritikuotina Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, kai nustatomas ABTĮ 142 str. 1 d. pažeidimas, o byla yra grąžinama pirmajai instancijai⁶⁵. Administracinės teisės jurisprudencijoje nurodoma, jog teismas turi būti aktyvus, laikytis ABTĮ 81 str. reikalavimų ir neapsiriboti vien šalių pateiktų argumentų ir įrodymų vertintojo funkcija: „kitaip nei civilinėse bylose, visos administracine

⁶⁰ Driukas, A., Valančius, V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 148 -153.

⁶¹ Nekrošius, V., Laužikas E., Ramelis K., *et al.*, *supra* note 54.

⁶² Driukas, A., Valančius, V., *op. cit.*, p.165.

⁶³ Rimšelis, E., *supra* note 20, p. 91.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis byloje Nr. 2K-468/2014.

⁶⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1422-14; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1288-14.

tvarka nagrinėjamos bylos yra susijusios su ypatingu poreikiu apsaugoti viešąjį interesą byloje [...] Aktyvaus administracinio teismo vaidmens poreikis sietinas ir su viešojo administravimo subjektų veiklai taikomu teisėtumo principu⁶⁶. Teismai, tokį bylų grąžinimą argumentuoja tuo, jog priešingu atveju būtų suvaržyta proceso dalyvių teisė į visavertę apeliaciją, o tai lemtų teisės bent kartą apskūsti nepalankų teismo sprendimą instancine teismų sprendimų kontrolės tvarka pažeidimą⁶⁷. Tačiau pastebėtina, jog ABTĮ 141 str. numato tik teismo *teisę* perduoti bylą nagrinėjimui iš naujo pirmajai instancijai, bet ne pareigą. Palyginus administracinio bei civilinio proceso absoliučių sprendimo negaliojimo pagrindus, pastebėtina, jog jie daugiau ar mažiau sietini su šių procesų pagrindiniais principais. Baudžiamajame procese esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nėra pririšti prie baudžiamojo proceso teisės principų pažeidimo, o kertine ašimi, pripažįstant procesinį pažeidimą esminiu, laikytinas neteisingas teismo sprendimo ar nutarties priėmimas.

Apibendrinant procesų išskirtinumus, darytina išvada, jog esminių pažeidimų reglamentavimas civiliniame, administraciniame ir baudžiamajame procesuose yra nevieningas, teismai turi skirtingus įgaliojimus, nors visuose šiuose procesuose esminio pažeidimo konstatavimas siejamas su būtinumu nustatyti priežastinį ryšį tarp padaryto pažeidimo ir priimto neteisingo teismo sprendimo. Teisės doktrinoje pastebima, jog teisinėje valstybėje teisenos rūšys turėtų būti identiškos bent tiek, kiek jos turi bendrų principų ir požymių.⁶⁸ Autoriaus manymu, esminių pažeidimų institutų suvienodinimas padėtų ne tik teisę taikančių profesijų atstovams geriau perprasti šio instituto esmę bei palengvintų jo taikymą, bet ir padidintų kitų procese dalyvaujančių subjektų galimybę šiuo institutu tinkama pasinaudoti.

Apibendrinant visą skyrių, reikia pabrėžti, jog, palyginus esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų institutą su administracinės ir civilinės teisės proceso esminių pažeidimų institutu, apžvelgę užsienio baudžiamojo proceso teisės reglamentavimą bei išanalizavę Lietuvos teisės doktriną, esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus konstatuoti galėsime tik tada, kai jie bus nulėmę neteisingą teismo sprendimo ar nutarties priėmimą. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai gali būti padaromi ne tik pažeidus BPK nuostatas, bet ir kitus baudžiamąjį procesą reglamentuojančius teisės aktus, o neteisingas nutarties priėmimas bus aktualus tik tiek, kiek nutartys reikš procesą užbaigiantį sprendimą, skundžiamą apeliacine ar

⁶⁶ Valančius, V., Norkus, R. Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso. Jurisprudencija. 2006, 3(81), p. 93.

⁶⁷ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1422-14.

⁶⁸ Rimšelis, E. *supra* note 3, p. 165.

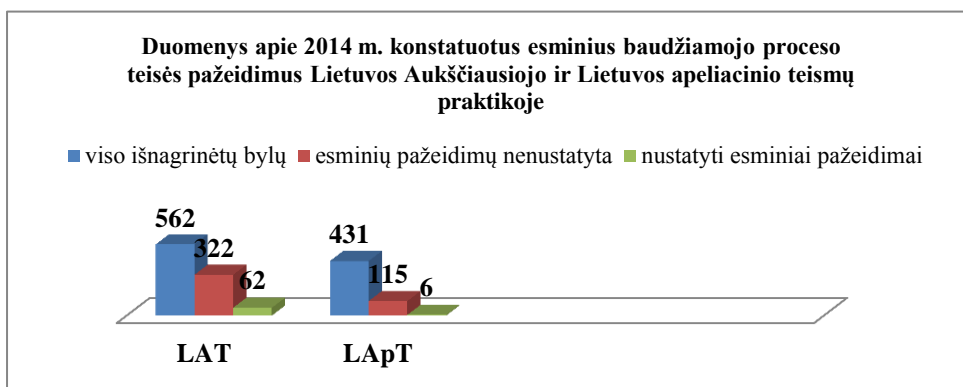
kasacine tvarka. Procesinėmis klaidomis laikysime tuos baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, kurie nenulėmė neteisingo teismo sprendimo priėmimo.

2. DAŽNIAUSIAI NUSTATOMŲ ESMINIŲ BAUDŽIAMOJO PROCESO TEISĖS PAŽEIDIMŲ 2014 M. LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO IR APELIACINIO TEISMŲ PRAKTIKOJE VERTINIMAS IR TEISINIAI PADARINIAI

Išanalizavę teorinę esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų dalį, toliau galime pereiti prie darbo tiriamosios dalies. Apžvelgsime 2014 metų tendencijas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų srityje bei atliktus ankstesnius mokslinius tyrimus. Nagrinėsime 2014 metais dažniausiai konstatuotų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų turinį, išsiaiškinsime šių pažeidimų požymius bei priežastis. Galiausiai galėsime įvertinti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sukeltus teisinius padarinius.

2.1. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų tendencijos

Autorius rengdamas specialiąją darbo dalį analizavo 2014 metų LAT bei LApT praktiką – buvo išnagrinėtos 384 LAT baudžiamosios bylos ir 121 LApT baudžiamoji byla, kuriose apskritai buvo keliamas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų klausimas. Pastebėtina, jog baudžiamojo proceso dalyviai aktyviai naudojami teise skusti teismų nuosprendžius bei nutartis BPK 329 str. 4 p. ir 369 str. 3 d. numatytais pagrindais, dėl galimai padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Santykis, kaip pasiskirsto pripažįstami ir nepripažįstami esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai iliustruoja žemiau esanti diagrama:

„Viso išnagrinėtų bylų“ parodo, kiek preliminarieji teismai išnagrinėjo baudžiamųjų bylų per 2014 metus.⁶⁹ Iš pateiktų duomenų, galime daryti išvadą, jog LAT 2014 metais net 384 bylose

⁶⁹ Autorius nurodo tyrimo imtį, kuri nuo realios statistikos gali skirtis dėl ne visų teismų nuosprendžių ir nutarčių viešo prieinamumo. Oficiali LAT išnagrinėtų baudžiamųjų bylų statistika – 567 baudžiamosios bylos per 2014 metus (2014 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis pranešimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-04-15] <<http://www.lat.lt/lt/naujienos/metiniai-pranesimai.html>>) ir 439 LApT apeliacine tvarka išnagrinėtos

sprendė klausimą dėl galimai padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. LApT baudžiamojo proceso dalyvių šis klausimas buvo keltas 121 baudžiamojoje byloje. Tenka pripažinti tai, jog esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus teismai bylose konstatuoja gerokai rečiau, nei jie būna nurodomi apeliaciniuose ar kasaciniuose skunduose. Iš pateiktos diagramos matome, jog LAT 2014 metais esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus konstatavo apytiksliai 16 procentų bylų, kuriose apskritai buvo keltas klausimas dėl galimai padarytų esminių procesinių pažeidimų, o atitinkamai LApT praktikos analizė parodo, kad esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai pasitvirtina apytiksliai tik apytiksliai 5 procentų bylų. Autorius parengė lentelę (žr. Priedas Nr. 2), kurioje pateiktas LApT bei LAT 2014 m. nustatytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų katalogas pagal teismų įvardintus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus.

Taigi, LAT esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus konstatuoja gerokai dažniau nei LApT, o turint omenyje, tai kad kasacijai patenka tik tie teismų sprendimai bei nutartys, kurie buvo nagrinėti apeliacinėje instancijoje, o nemaža dalis apeliacinių skundų yra nagrinėjami LApT, sąlyginai galime teigti, jog apeliacinės instancijos teismai galimai praleidžia arba patys padaro nemažą dalį esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Prieš rengiant darbo specialiąją dalį, autorius tikėjosi kiek kitokio rezultato ir buvo viliamasi, jog LApT paprastai nustato daugiau esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų nei LAT arba jų daro mažiau nei pirmosios instancijos teismai bei taip dalinai palengvina LAT darbą. Buvo manoma ir tai, jog didžiausią dalį esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų padaro pirmosios instancijos teismai, tačiau po atlikto tyrimo taip drąsiai teigti nebegalime, tyrimo rezultatai parodo kitokią realybę.

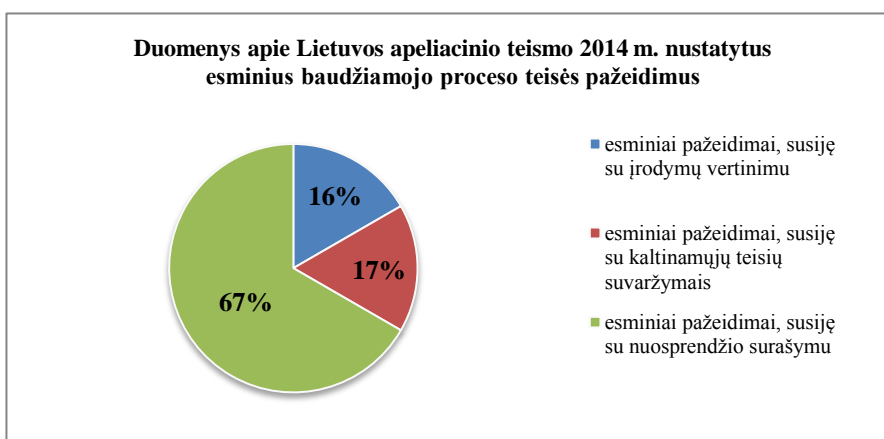
Panašaus pobūdžio statistiniai duomenys buvo nagrinėti ir 2006 metų dr. E. Rimšelio disertacijoje „Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai“⁷⁰, todėl įdomumo dėlei galime palyginti 2002, 2004 ir 2005 metų statistinius duomenis su 2014 metų gautais duomenimis. 2002 metais esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo nustatyti 11,2 procentų bylų, 2004 metais – 9,1 procentų bylų, 2005 – 9,8 procentų bylų. Mūsų gautais duomenimis, LAT 2014 metais esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus konstatavo apytiksliai 11 procentų bylų, todėl galime teigti, jog pasitvirtina darbo įvade nurodytas teiginys, kad esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų baudžiamųjų bylų praktikoje nemažėja. Tai rodo būtinumą sutelkti dėmesį į dažniausiai konstatuojamų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų priežastis. Siekiant išvengti

baudžiamosios bylos (Lietuvos apeliacinio teismo 2014 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-04-15] < <http://www.apeliacinis.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos.html>>).

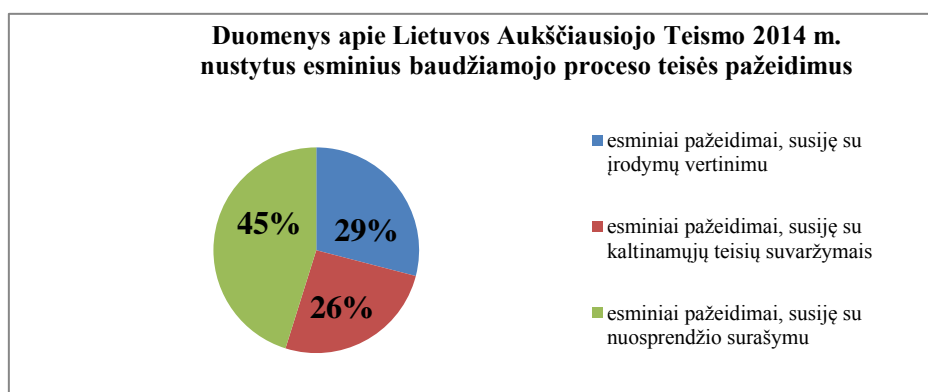
⁷⁰ Rimšelis, E. *supra* note 3, p. 90-91.

esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų ateityje, norint efektyviau užtikrinti baudžiamojo proceso dalyvių teises bei orientuotis į kokybiškesnį baudžiamąjį procesą, autoriaus manymu, yra būtinas didesnis dėmesys daromiems esminiams baudžiamojo proceso teisės pažeidimams ir ateityje.

Natūraliai iškyla klausimas – kokie gi nustatomi esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai teismų praktikoje, kurie sukliudo teismui priimti teisingą sprendimą? Toliau diagramoje pateiksime LApT 2014 metų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų pasiskirstymo diagramą:

Iš pateiktos diagramos matyti, jog 2014 metais LApT daugiausiai konstatuotų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų buvo susiję su nuosprendžių surašymo reikalavimų pažeidimais – netgi 67 procentų bylų, o neteisingas įrodymų vertinimas, nulėmęs neteisingą teismo sprendimo priėmimą bei kaltinamųjų teisių suvaržymai, padarę įtaką neteisingam teismo sprendimo ar nutarties priėmimui pasiskirsto tolygiai. Toliau pateiksime LAT konstatuotų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų pasiskirstymą pagal minėtas grupes:

Lyginant su LAPT konstatuotais 2014 metų esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais, matoma ryški tendencija, jog daugiausiai daromų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, yra susiję su nuosprendžio surašymu (neatsakymas į esminius apeliacinio skundo argumentus, apeliacinės instancijos teismo pareiga ištaisyti nustatytą esminį pažeidimą, o ne gražinti bylą pirmajai instancijai ir pan.). Kiek daugiau 2014 metų LAT praktikoje buvo konstatuota esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su įrodymų vertinimu, nei jų buvo nustatyta LAPT praktikoje. Pažvelgus į anksčiau darytus tyrimus, jau ne kartą minėtoje dr. E. Rimšelio disertacijoje, galime pastebėti, jog nagrinėjant 2002, 2004, 2005 metų LAT bylas, esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų susijusių su netinkamu nuosprendžio surašymu buvo nustatyta taip pat daugiausiai (141 atvejis)⁷¹, tai rodo, kad turėtų būti telkiamas didesnis dėmesys šių esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų grupei.

Reikia pabrėžti, jog absoliučiai skirstyti pagal pateiktas grupes esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų negalime, kadangi dažnai netinkamas įrodymų vertinimas nulemia ir netinkamą nuosprendžio priėmimą. Neretai ir teismų praktikoje būna nurodyta visa grupė ar eilė esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, iš kurių išskirti vieną pagrindinį yra neįmanoma, nes jie būna persipynę. Autorius pateikia būtent tokį suskirstymą (esminiai pažeidimai, susiję su įrodymų vertinimu, esminiai pažeidimai, susiję su kaltinamųjų teisių suvaržymais, esminiai pažeidimai, susiję su nuosprendžio surašymu), atsižvelgdamas, jo manymu, į padarytų svarbiausių pažeidimų grupę, kurios principinės nuostatos bei esmė buvo pažeisti labiausiai, o ne išplaukia kaip atitinkamo esminio pažeidimo pasekmė (pvz., netinkamas, neteisėtas įrodymų vertinimas, padarant esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, nulemia ir kitą esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą - teismo nuosprendžio grindimą byloje išsamiai neištirtais įrodymais, kurį šiuo atveju autorius siūlo vertinti kaip netinkamo įrodymų vertinimo pasekmę).

Nagrinėjant tendencijas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų srityje, pastebėtina, jog išlieka sąlyginai daug baudžiamojo proceso dalyvių skundų dėl neva padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, sprendžiant civilinio ieškinio baudžiamojoje byloje klausimus bei su tuo susijusių esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų konstatavimo teismų praktikoje atveju⁷². Neteisingas civilinio ieškinio išsprendimas, priklausomai nuo situacijos, gali būti priskiriamas ne tik esminiams pažeidimams, susijusiems su teismo nuosprendžio surašymu (pavyzdžiui, byloje nustatytas netinkamas atsakovas), bet ir su kaltinamojo teisių pažeidimais bei su netinkamu įrodymų vertinimu (pavyzdžiui, netinkamai

⁷¹ Rimšelis, E. *supra* note 3, p. 90-91.

⁷² Dr. E. Rimšelio disertacijoje atliktu tyrimu suskaičiuota, jog 2002, 2004, 2005 metais esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su neteisingu civilinio ieškinio išsprendimu buvo nustatyti 6 atvejai, mūsų atliktu tyrimu tokių atvejų suskaičiavome 4 vien per 2014 m. LAT analizuotą praktiką.

apskaičiuota civilinio ieškinio suma). Pagal BPK 109 str. asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį. Sąlyginai neseniai BPK 109 str. norma buvo papildyta šiuo sakiniu: „Kai civilinis ieškinytis pareikštas ikiteisminio tyrimo metu, ikiteisminio tyrimo metu turi būti surinkti duomenys, patvirtinantys pareikšto civilinio ieškinio pagrindą ir dydį.“⁷³ LR Seime svarstant šios normos pataisas buvo pastebėta, kad dar LAT byloje Nr. 2K-485/2011 buvo nurodyta, jog BPK nuostatos įpareigoja prokurorą ir teismą būti aktyviems sprendžiant baudžiamajame procese civilinio ieškinio klausimus⁷⁴. „Taigi ir tuo atveju, kai civilinis ieškovas nereikšia savo valios dėl materialiai už įtariamojo (kaltinamojo) veiksmus atsakingo asmens įtraukimo į bylą kaip civilinio atsakovo, tokį sprendimą turi priimti prokuroras ir teismas.“⁷⁵ Autoriaus nuomone, vis didesnis telkiamas dėmesys civiliniam ieškiniui baudžiamajame byloje, griežtėjantis jo reglamentavimas darė įtaką ir sąlyginai didėjančiam esminių baudžiamajame proceso teisės pažeidimų šioje srityje kiekiui. Natūralu, jog civilinis ieškinytis yra daugiau civilinės teisės žinių reikalaujantis institutas, todėl baudžiamosiose bylose jo taikymas gali įveltį atitinkamų klaidų. Analizuojant 2014 metų teismų praktiką, pasitaikė esminių baudžiamajame proceso teisės pažeidimų, susijusių su neteisėtai vykdytu regresu⁷⁶, neteisėtai nustatyta pasisavinto turto verte⁷⁷, neteisėto proceso išlaidų priskirimo nusikaltimu padarytai turtinei žalai⁷⁸, draudiko atsakomybės klausimo neišsprendimo atveju⁷⁹.

⁷³ Lietuvos Respublikos baudžiamajame proceso kodekso 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 426 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 308(1) straipsniu įstatymas. 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1852. Valstybės žinios, 2011-12-31, Nr. 164-7797.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-485/2011.

⁷⁵ Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos baudžiamajame proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 308¹, 426 straipsnių pakeitimo įstatymo (XIP-1821) [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-25]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=412976>.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-65/2014; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-269/2014.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-449/2014.

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-548/2014.

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamajame byloje Nr. 2K-280/2014.

Žvelgiant į perspektyvas, manytina, jog ateityje turėtų mažėti konstatuojamų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su kaltinamojo akto trūkumais, kurie tuo pačiu nulemia ir kaltinamojo teisių suvaržymus – žinoti, kuo esi kaltinamas bei galėti tinkamai gintis nuo pareikšto kaltinimo. Tam reikšmingą pagrindą davė 2013 metų LRKT nutarimas⁸⁰, išaiškinęs BPK nuostatas, kuriomis reglamentuojamas kaltinime nurodytos nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių ir jos kvalifikavimo keitimas nagrinėjant bylą teisme.⁸¹ Minėtame LRKT nutarime nurodoma, jog teismas negali būti suprantamas kaip pasyvus bylų proceso stebėtojas ir teisingumo vykdymas negali priklausyti tik nuo to, kokia medžiaga teismui pateikta, o siekdamas objektyviai, išsamiai ištirti visas bylos aplinkybes ir nustatyti joje tiesą, turi įgaliojimus pats atlikti proceso veiksmus arba pavesti tam tikrus veiksmus atlikti tam tikroms institucijoms (pareigūnams), *inter alia* prokurorams.⁸² LRKT nurodė, jog teismo vaidmuo baudžiamosiose bylose turi būti aktyvus, jog teismas savo iniciatyva gali keisti veikos esminių faktinių aplinkybių kvalifikavimą, tačiau tik su būtina sąlyga – iš anksto suteikiant galimybę kaltinamajam pasiruošti gynybai. Manytina, jog tai padės išvengti kaltinamojo akto grąžinimų ikiteisminiam tyrimui patikslinti ar papildyti, galimai sumažės ir baudžiamojo proceso dalyvių skundų, nurodant padarytus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, dėl neaiškių, trūkumų turinčių kaltinamųjų aktų. Manytina, jog sumažės reikalingumas perduoti bylas prokurorams BPK 234 str. 2 d., 254 str. 3 d., 326 str. 1 d. 5 p. pagrindais, kadangi po šio išaiškinimo, esant galimybei, teismas galės pats pakeisti veikos faktines aplinkybes į iš esmės skirtingas. LRKT jau minėtame nutarime nurodė, jog BPK 256 str. 1 d. (2007 m. birželio 28 d. redakcija, Žin., 2007, Nr. 81-3312; 2011 m. gruodžio 22 d. redakcija, Žin., 2011, Nr. XIP-1821) tiek, kiek joje nenustatyta, kad teismas savo iniciatyva kaltinime nurodytos veikos faktines aplinkybes gali pakeisti iš esmės skirtingomis, prieštarauja (prieštaravo) Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 str. 2 d., 109 str. 1 d., konstituciniams teisingumo, teisinės valstybės principams. Autoriaus manymu, po LRKT išaiškinimo, suteikus teismui teisę keisti veikos faktines aplinkybes kaltinamajame akte į iš esmės skirtingas, atitinkamai įspėjant apie tai kaltinamąjį bei suteikiant pakankamai laiko pasiruošti tinkamai gynybai, bus operatyviau bei

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija), 256 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 4 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 M. gruodžio 22 d. redakcijos), 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2013-11-20, Nr. 119-6005.

⁸¹ Šio pažeidimo tendencijų pokyčiui aktuali ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-P-1/2014.

⁸² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas *op. cit.* 80.

kokybiškiau įgyvendinama žmogaus teisių apsauga baudžiamajame procese, tai iš dalies prisidės ir prie efektyvesnio baudžiamojo proceso greitumo principo įgyvendinimo.

Rengiant bylų apžvalgą, neretai buvo sunku identifikuoti, koks tai esminis baudžiamojo proceso pažeidimas yra nurodomas teismų nuosprendžiuose, ar kokį esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą baudžiamojo proceso dalyviai nurodo savo apeliaciniuose ar kasaciniuose skunduose. Neretai bylose buvo randama abstrakčiai kaltinamųjų nurodomų pažeidimų, taip, kaip jie formuluojami BPK 369 str. 3 d., nurodant, jog tiesiog buvo suvaržytos kaltinamojo teisės, dėl kurių reikėtų naikinti teismų sprendimus ir išteisinti bylose kaltinamus asmenis. Autoriaus nuomone, taip nutinka dėl to, kad minėta BPK 369 str. 3 d. norma nėra pakankamai aiški, o pasitelkus lingvistinį normos aiškinimą, bylose kaltinamiems asmenims dažnai atrodo, jog bet koks jų teisių suvaržymas turi būti laikomas esminiu baudžiamojo proceso pažeidimu. Dar prasčiau atrodo tos bylos, kuriuose pačio teismo nėra tiksliai suformuluota, kokie konkretūs BPK ar kitų baudžiamąjį procesą reglamentuojančių teisės aktų normų pažeidimai buvo padaryti žemesnių instancijų teismų sprendimuose⁸³, kaip jie pasireiškė ir kaip jie nulėmė neteisingą teismo sprendimą ar nutartį. Teisinėje literatūroje nurodoma, jog pakanka vien *galėjimo* įtakoti neteisingą teismo sprendimo priėmimą tam, jog būtų galima pripažinti esantį esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą byloje ir taikyti iš viso to išplaukiančias teises pasekmes, tačiau pastebima ir tai, jog tikėtis bei reikalauti iš teismų kiekvienoje byloje detaliam aptarti tik išveiktą galimybę dėl neteisingo sprendimo priėmimo ir norėti išsamaus argumentavimo - nereikėtų, kadangi mąstymo procesas yra pakankamai subjektyvus dalykas, o kartais išsamiai argumentuoti minėtą galimą priežastinį ryšį yra ir neįmanoma.⁸⁴ Autoriaus nuomone, išsamiai argumentuoti reikėtų kiek įmanoma daugiau teismų sprendimų, kuriuose pripažįstamas esantis esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas, aiškiai nurodant, kuo pasireiškė kaltinamojo teisių suvaržymai ar kitokie pažeidimai, sukliudę teismui priimti teisingą teismo nuosprendį ar nutartį. Toks argumentavimas padėtų proceso dalyviams geriau suprasti, kokie pažeidimai yra laikomi esminiais ir tai galbūt sumažintų tokį didelį kiekį skundžiamų teismų sprendimų, dėl neva padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Pozicijos, jog, nurodant padarytą esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, tai reikia pakankamai išsamiai argumentuoti, laikomasi ir LAT praktikoje. Pavyzdys galėtų būti baudžiamoji byla Nr. 2K-9/2014: „BPK 369 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad įsiteisėję nuosprendis ar nutartis apskundžiami ir bylos nagrinėjamos kasacine tvarka, jeigu netinkamai pritaikytas baudžiamasis įstatymas ir (ar) padaryta esminių BPK pažeidimų. Esminiais laikomi tokie BPK pažeidimai, dėl

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 18 d. nutartis byloje Nr. 2K-54/2014.

⁸⁴ Rimšelis, E. *supra* note 20, p. 93-95.

kurių buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės ar kurie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį ar nutartį (BPK 369 straipsnio 3 dalis). Iš kasacinio skundo teiginių ir nuorodų į neva pažeistas BPK normas neaišku, kaip konkrečiai ir kokios nuteistojo procesinės teisės (pvz., teisė į gynybą, teisė į nešališką teismą ir pan.) buvo pažeistos ir kaip tai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą nuosprendį.⁸⁵

Sunkumų kyla identifikuojant esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą ir tada, kai byloje yra nustatomas netinkamas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso⁸⁶ (toliau - BK) normos pritaikymas. Juk logiškai mąstant, netinkamai kvalifikuota veika asmeniui sutrukdo tinkamai gintis nuo pareikšto kaltinimo, kaip ir netinkamai kvalifikuota veika žemesnės instancijos teismuose būna sukliudžiusi priimti teisingą teismo nuosprendį, dėl ko jį aukštesnės instancijos teismui reikia naikinti. Tokiu atveju teismas dažnai nenurodo esminių baudžiamojo proceso įstatymų pažeidimų, tačiau nurodo, esant netinkamai pritaikytą baudžiamąjį įstatymą. O mums kyla klausimas – priskirti tokį pažeidimą prie esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų ar ne?

Baudžiamosiose bylose kaltinami asmenys neretai nurodo tokius esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus – tai nekaltumo prezumpcijos bei šališkumo principo pažeidimai. Tačiau jie taip pat dažnai teismų praktikoje nepasitvirtina esantys esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos⁸⁷ 31 str. 2 d. numatyta, jog asmuo, kaltinamas padaręs nusikaltimą, turi teisę, kad jo bylą viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Ši teisė numatyta ir EŽTK 6 str. 1 d. bei BPK 44 str. 5 d. Teismo nešališkumo reikalavimas yra viena iš asmens konstitucinės teisės į teisingą teismą sudėtinių dalių, šiuo principu būtina vadovautis viso baudžiamojo proceso metu, neatsižvelgiant į proceso stadiją. BPK 58 str. numato ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo, teisėjo, teismo posėdžio sekretoriaus, vertėjo, eksperto bei specialisto nušalinimo pagrindus. Teismų praktikoje pabrėžiama, jog šališkumu negalima remtis, jeigu teismas tiesiog nesutinka su apelianto argumentais ar priima nenaudingą nuteistajam sprendimą. Teismas dažnai baudžiamojo proceso dalyvių skundus dėl pareikšto teisėjų šališkumo vertina kaip deklaratyvius ir nepagrįstus teiginius, o ir apskritai vertinant 2014 m. LAPT bei LAT teismų praktiką,

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 28 d. nutartis byloje Nr. 2K-9/2014.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Patvirtintas įstatymu Nr. VIII-1968 2000 m. rugsėjo 26 d. Valstybės žinios, Nr.: 89 – 2741.

⁸⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014.

konstatavimų esant procese buvusį esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, dėl byloje buvusio šališkumo, rasti nepavyko. Galima pasidžiaugti, jog šioje srityje esminių pažeidimų tendencijos keičiasi į gerąją pusę.⁸⁸ Teismų praktikoje šališkumas aiškinamas taip: „BPK 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta asmens, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, teisė, kad jo būtų viešai ir teisingai išnagrinėtų nepriklausomas ir nešališkas teismas. Šias nuostatas detalizuojantys BPK 58, 59 straipsniai pateikia aplinkybių sąrašą, kurioms esant teisėjas negali būti laikomas nešališku. Minėtose teisės normose įtvirtintas nešališkumo reikalavimas turi du aspektus. Pirmas, teismas turi būti subjektyviai nešališkas, t. y. nė vienas teisėjas negali asmeniškai turėti išankstinio nusistatymo ar būti tendencingas. Antras, teismas turi būti nešališkas objektyviaja prasme, t. y. turi pateikti pakankamas garantijas, pašalinančias bet kokią su tuo susijusią abejonę.“⁸⁹ Norint įvertinti ar teisėjas nebuvo šališkas objektyviaja prasme svarbu atsižvelgti į visas baudžiamosios bylos aplinkybes, t. y. teisėjo poziciją vertinant įrodymus byloje, prašymų nagrinėjimą teisme, naujo sprendimo (nuosprendžio ar nutarties) priėmimą ir kitas aplinkybes; vertinant objektyviuosius teisėjo nešališkumo aspektus, turi būti nustatyti realūs faktai, keliantys abejonių dėl teisėjo nešališkumo.⁹⁰ EŽTT jurisprudencijoje nurodoma, jog procesiniai trūkumai, susiję tik su pareigos tinkamai motyvuoti teismo sprendimą neįvykdymu, įrodymų neišsamiumi išnagrinėjimu ir panašiai, paprastai nevertinami kaip teismo šališkumo požymiai.⁹¹ EŽTT jurisprudencijoje, be kita ko, taip pat atkreipiamas dėmesys, jog bylose nustatyti esantį subjektyvų šališkumo elementą yra pakankamai sudėtinga, todėl konstatuojant buvusį šališkumą reikėtų daugiau koncentruotis ties objektyviaisiais šališkumo požymiais, o subjektyvų nešališkumą reikėtų preziumuoti, jeigu nėra tam prieštaraujančių įrodymų.⁹² Lietuvos teismų praktikoje taip pat nurodoma, jog netgi byloje padarytas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas negali būti aiškinamas, kaip pagrindas konstatuoti esantį teismo šališkumą: „nešališkumo principas negali būti suprantamas pernelyg plačiai – vien tik teismo padarytos teisės aiškinimo ir taikymo klaidos, baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai, net jei

⁸⁸ Dr. E. Rimšelio disertacijoje atliktu tyrimu suskaičiuota, jog per 2002, 2004, 2005 metus, 10 bylų išnagrinėjo šališkas teismas.

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-186/2014.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-560/2014.

⁹¹ Pvz., Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Boldea v. Romania, Appl. No. 19997/02, judgment of the 15th of February, 2007 ir Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Rupa v. Romania, Appl. No. 58478/00, judgment of the 16th of December, 2008.

⁹² Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Kyprianou v. Cyprus, Appl. No. 73797/01, judgment of the 15th of December, 2005.

jie ir esminiai, nėra pakankamas pagrindas konstatuoti, kad teismas nagrinėjo bylą šališkai. Nesant konkrečių byla nagrinėjančio teismo šališkumo požymių, jo konstatavimas neturėtų būti siejamas su priimto nuosprendžio motyvacijos stoka, įrodymų tyrimo rezultatų įvertinimu, kitokiais teismo sprendimo surašymo trūkumais.⁹³ Kaip matyti, konstatuoti baudžiamojo proceso dalyvių šališkumą byloje yra sudėtinga ir tam reikia svarių įrodymų.

Galime pasidžiaugti ir tuo, jog nekaltumo prezumpcijos pažeidimas buvo nustatytas tik vienoje byloje iš 2014 metų LAT bei LApT analizuotos teismų praktikos⁹⁴. Manytina, tokį retą šio pažeidimo kiekį nulėmė aiškiai ir detalai suformuluota EŽTT praktika, kurioje nurodyta, kad nagrinėjant bylą teisėjams ir kitoms viešosios valdžios institucijoms draudžiama demonstruoti išankstinį nusistatymą, jog kaltinamasis padarė jam inkriminuojamą veiką, kol tai nėra įrodyta įstatymų nustatyta tvarka, taip pat tai, jog visos abejonės byloje turi būti aiškinamos kaltinamojo naudai⁹⁵, be abejonės, ne mažiau svarbūs ir Lietuvos teisės aktai, įpareigojantys laikytis nekaltumo prezumpcijos principų.

Tenka pastebėti tai, jog absoliuti dauguma tiek LApT, tiek LAT paduotų skundų, bandant įtikinti teismą, jog bylose buvo padaryti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, buvo susiję su netinkamu įrodymu vertinimu. Kasaciniame skunde negalima ginčyti fakto klausimų, kadangi LAT teismų sprendimus patikrina tik teisės taikymo aspektu ir peržiūri teismų sprendimus dėl galimai padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Baudžiamojo proceso dalyvių gilus įsitikinimas, jog vieno papildomo įrodymo buvimas ar nebuvimas byloje, papildomas jų ištyrimas ar kitoks jų įvertinimas gali nulemti ir kitokį teismo sprendimą, paskatina juos skusti teismų sprendimus, neretai dirbtinai sukuriant esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus. Autoriaus manymu, toks dalyvių piktnaudžiavimas yra nepateisinamas, kadangi didėja teismų apkrovimas papildomu darbu peržiūrint teismų sprendimus, ilgėja ir baudžiamojo proceso trukmė, todėl nukenčia proceso greitumo bei efektyvumo principas. Apeliacinės instancijos teismui iš esmės galima skusti teismo sprendimą bet kokiais pagrindais ir motyvais, tuo tarpu LAT paduodamus skundus peržiūri speciali teisėjų atrankos kolegija, o skusti teismų nuosprendžius ar nutartis galima tik BPK 369 str. 1 d. 1 ir 2 punktuose nurodytais pagrindais. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma kasacinių skundų yra susiję su

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-547/2014.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 27 d. nutartis byloje Nr. 2K-276/2014.

⁹⁵ Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Janosevic v. Sweden, Appl. No. 34619/97, judgment of the 23th of July, 2002; Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Allenet de Ribemont v. France, Appl. No. 15175/89, judgment of the 10th of February, 1995.

netinkamu įrodymų vertinimu ir iš to išplaukiančias esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais, norėtusi siūlyti stiprinti bei griežtinti reikalavimus paduodamiems bei atrenkamiems kasaciniam skundams nagrinėjimui kasacinėje instancijoje, siekiant mažinti teismo apkrovimą. Iš kitos pusės, atsižvelgiant į nustatytą statistiką (jog LAT nustato žymiai daugiau esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų nei LApT), toks siūlymas būtų nelogiškas, kadangi pateikta statistika sąlyginai leidžia teigti, jog dabartinėje situacijoje, peržiūrint baudžiamojo proceso dalyvių skundus kasacinėje instancijoje didesnėje apimtyje, baudžiamojo proceso dalyvių teisės yra užtikrinamos efektyviau.

Išanalizavę tendencijas 2014 metų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kontekste, nustatėme, jog daugiausia esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų padaroma nesilaikant teismo nuosprendžio surašymui keliamų reikalavimų. Tyrimo rezultatus palyginę su ankstesniais atliktais moksliniais tyrimais galime teigti, jog esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų nemažėja ir išlieka sąlyginai didelis esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kiekis - LAT 2014 metais esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus konstatavo netgi 11 proc. nagrinėtų baudžiamųjų bylų. Daugiausia esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų apeliaciniuose ir kasaciniuose skunduose motyvuojami neteisingu neteisėtu įrodymų vertinimu, dažnai nurodomi ir šališkumo bei nekaltumo principų pažeidimai, tačiau visi jie dažniausiai pasitvirtina tik kaip deklaratyvus teiginiai. Toliau pereisime prie detalesnės konkrečių esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų grupių analizės.

2.2. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su nuosprendžio surašymu

Nuosprendžio surašymo, paskelbimo ir kitos svarbios taisyklės, susijusios su nuosprendžio priėmimu, reglamentuotos BPK 297 - 310 straipsniuose. Apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiui keliamus reikalavimus, be jau minėtųjų, taip pat apibrėžia ir BPK 320, 331, 332 straipsniai. Nuosprendis susideda iš įžanginės (BPK 304 str.), aprašomosios (BPK 305 str.) bei rezoliucinės (BPK 307 str.) dalių. Literatūroje nurodoma, jog nuosprendžiui keliami specialūs turinio ir formos reikalavimai: nuosprendžio turinyje turi atsispindėti objektyvus, nešališkas visų bylos aplinkybių ištyrimas bei aiškus teismo sprendimas dėl jų; nuosprendžio formai būdingas savitas surašymo būdas, kalba, vidinė logika, teiginių bei dalių eiliškumas; pagal turinį bei formą teismo nuosprendis turi būti ne tik teisėtas ir pagrįstas, bet dar ir teisingas bei įtikinantis⁹⁶. Peržvelgus dar gerokai anksčiau suformuluotas taisykles teisės doktrinoje⁹⁷,

⁹⁶ Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis, P., *supra* note 32, p. 464.

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“. Teismų praktika. 2003,19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 53 „Dėl teismų praktikos taikant

tenka konstatuoti, jog aiškiai nurodyti nuosprendžio surašymo reikalavimai nepadedą išvengti pasikartojančių procesinių klaidų bei esminių baudžiamojo proceso teisių pažeidimų, priimant ir surašant teismų nuosprendžius.

Pagal BPK 320 str. 3 d. apeliacinės instancijos teismas bylą patikrina tiek, kiek to prašoma apeliaciniuose skunduose, o BPK 332 str. 3 d. įtvirtinta, kad nutartyje turi būti išdėstytos motyvuotos apeliacinės instancijos teismo išvados dėl apeliacinio skundo. BPK 332 str. 5 d. nurodo, jeigu apeliacinis skundas atmetamas, nutartyje turi būti nurodyti motyvai, paaiškinantys, kodėl skundas atmetamas, o nuosprendis pripažįstamas teisingu. Minėtų straipsnių pažeidimai 2014 metų LAT praktikoje buvo nustatyti dažniausiai. LAT byloje Nr. 2K-601/2014 šie pažeidimai buvo konstatuoti kaip esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: *„Apeliaciniame nuteistojo A. S. gynėjos skunde kaip vienas esminių skundo argumentų buvo nurodyta tai, kad pirmosios instancijos teismas nevertino aplinkybės, jog A. S. turtas nebuvo parduotas iš varžytynių dėl L. S. veiksmų, kurie užkirto kelią priverstiniam išlaikymo lėšų išieškojimui. Apeliaciniame skunde šios aplinkybės išsamus įvertinimas buvo siejamas su teisingu baudžiamosios atsakomybės taikymo pagal BK 164 straipsnį klausimo sprendimu, A. S. tyčios nustatymu [...] Todėl apeliacinio skundo argumentas, susijęs su prašymu įvertinti bylos duomenis, svarbius tokio fakto konstatavimui ar jo paneigimui, laikytinas esminiu, į kurį apeliacinės instancijos teismas pagal BPK 320 straipsnio 3 dalies ir 332 straipsnio 5 dalies nuostatas privalėjo motyvuotai atsakyti.“*⁹⁸ Teismų praktikoje vieningai pripažįstama, jog apeliacinis skundas pripažįstamas neišnagrinėtu, jeigu teismo sprendime nėra motyvuotų išvadų bent dėl dalies apeliacinio skundo prašymų ar esminių argumentų, o tokie pažeidimai traktuojami, kaip esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai. Kas yra tie esminiai argumentai, kiekvienoje situacijoje galima įvairiai interpretuoti. LAT baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2014 nenustatyta esminė bylos aplinkybė buvo pripažinta tinkamai neišnagrinėti nusikalstamos veikos padariniai ir toks pažeidimas buvo pripažintas esminiu baudžiamojo proceso teisės pažeidimu: *„Apeliacinės instancijos teismas, nagrinėdamas prokuroro apeliacinį skundą dėl A. J. veikos perkvalifikavimo iš BK 300 straipsnio 3 dalies į 300 straipsnio 1 dalį, jos išteisinimo pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, nesilaikė minėtu, taip pat ir iš BPK 320 straipsnio 3 dalies kylančių reikalavimų. [...] pažymėjo, kad didelė žala yra vertinamasis požymis [...] ir*

baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų procesą apeliacinės instancijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimo Nr. 26 naujoji redakcija)“. Teismų praktika. 2005, 23. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“. Valstybės žinios, 2006, Nr. 102-3957.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 2K-601/2014.

konstatavo, jog A. J. veiksmai iš kaltinimo pagal BK 300 straipsnio 3 dalį buvo pagrįstai perkvalifikuoti į 300 straipsnio 1 dalį, nes byloje nesurinkta įrodymų dėl šios veikos kvalifikuojančio požymio – didelės žalos – padarymo. Tokia išvada iš esmės buvo grindžiama UAB „Būsto paskolų draudimo“ atstovų parodymais, kad padarytos žalos suma yra tikslinama, kad žalą turėtų atlyginti UAB „L.“, kad žalą padarė nepriklausomi turto vertintojai, kad suteikta draudimo suma nebuvo didelė ir kt.“ LAT padarė išvadą, jog apeliacinės instancijos teismas nutartyje neatsakė į esminius apeliacinio skundo argumentus dėl netinkamo BK 300 straipsnio 1 dalies taikymo ir A. J. veiksmai iš kaltinimo pagal BK 300 straipsnio 3 dalį buvo nepagrįstai perkvalifikuoti į 300 straipsnio 1 dalį, teismo nutartis buvo pagrįsta lakonišku ir fragmentišku atskirų bylos duomenų vertinimu ir bendru teiginiu apie tai, kad nesurinkta įrodymų dėl šios veikos kvalifikuojančio požymio – didelės žalos – padarymo. LAT pažymėjo ir tai, kad apeliacinės instancijos teismas neatsakė ir į esminius apeliacinio skundo argumentus dėl A. J. išteisinimo pagal BK 182 straipsnio 2 dalį.⁹⁹ LAT nusprendė bylą grąžinti iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka visa apimtimi pagal prokuroro skundą, kadangi apeliacinės instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma prokuroro apeliaciniame skunde. Kitoje LAT byloje esminis LAPT neatsakytas apeliacinio skundo argumentas buvo susijęs su galimumu taikyti CMR Konvencijos nuostatas konkrečioje situacijoje: „Apeliacinės instancijos teismo išvados, kuriomis pritaria pirmosios instancijos teismo įrodymų vertinimui bei padarytoms išvadoms, kad D. Ž., gindama savo teisę, pagrįstai vadovavosi CMR Konvencija, nes vežėjas turi teisę sulaikyti jam perduotus krovinius, kol nebus sumokėtas jam priklausantis vežimo užmokestis ir kitos sumos, yra iš esmės nemotyvuotos ir neatsako į esminius prokuroro apeliacinio skundo argumentus.“ Teismas tokią poziciją argumentavo taip: „Toks prokuroro esminio skundo argumento atmetimas yra netinkamas, nes prokuroras skunde nurodė teisinius argumentus, kad tarp D. Ž. vadovaujamos įmonės UAB „T.“ ir Estijos įmonės OŪ „E.“ bei Rusijos RAB „P.“ (krovinio savininko) nebuvo sutartinių teisinių santykių, UAB „T.“ nebuvo CMR Konvencijos reguliuojamų santykių dalyve, dėl to D. Ž. neturėjo teisės sulaikyti svetimo krovinio. Taigi apeliacinės instancijos teismas privalėjo išanalizuoti byloje esančius dokumentus dėl Rusijos RAB „P.“ krovinio pervežimo iš Vokietijos į Sankt Peterburgą ir tik tuomet daryti atitinkamas išvadas, ar siejo kokie nors sutartiniai teisiniai santykiai – krovinių pervežimo, ekspedijavimo ir pan., kuriems būtų taikytina CMR Konvencija – D. Ž. vadovaujamą įmonę UAB „T.“ su Estijos įmone OŪ „E.“ bei Rusijos RAB „P.“ (krovinio savininku).“¹⁰⁰ Taigi šioje byloje apeliacinės

⁹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis byloje Nr. 2K-411/2014.

¹⁰⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-372/2014.

instancijos teismas nepatikrino bylos tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniame skunde (BPK 320 str. 3 d. pažeidimas), nutartyje nenurodė motyvų, paaiškinančių, kodėl atmetami kai kurie esminiai apeliacinio skundo argumentai, o pirmosios instancijos teismo nuosprendis pripažįstamas teisingu (BPK 332 str. 3 ir 5 d. pažeidimai), todėl buvo padarytas esminis baudžiamąjo proceso teisės pažeidimas.¹⁰¹ Svarbumą išdėstyti nuosprendyje motyvuotas išvadas dėl apeliacinio skundo argumentų atmetimo puikiai iliustruoja ir ši LAT byla: „*nuteistojo A. M. gynėjas [...] nurodydamas, kad pirmosios instancijos teismo teisiąmojo posėdžio garso įrašą reikėtų perklausyti siekiant patikrinti ne tik nukentėjusiojo R. B., bet ir nukentėjusiojo K. A. bei liudytojos T. V. parodymus. [...] apeliacinės instancijos teismas [...] prašymą tenkino ir nutarė išreikalauti pirmosios instancijos teismo teisiąmojo posėdžio garso įrašą [...] pabrėždamas, kad pirmosios instancijos teismas neišsprendė šio nuteistojo gynėjo prašymo, todėl dėl teisiąmojo posėdžio protokolo užrašant minėtų asmenų parodymus tikslumo ar netikslumo bus bandoma išsiaiškinti apeliacinės instancijos teisme. Apeliacinės instancijos teismas [...] išklause pirmosios instancijos teismo [...] teisiąmojo posėdžio garso įrašo dalį [...] tačiau [...] nutartyje motyvuotų išvadų dėl teisiąmojo posėdžio protokolo užrašant šių asmenų parodymus tikslumo nepateikė.*“¹⁰² LAT nusprendė, jog šioje byloje apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas BPK 320 str. 3 d. nuostatas, nuteistojo A. M. bylos nepatikrino tiek, kiek to buvo prašoma jo gynėjo apeliaciniame skunde ir dėl dalies esminių apeliacinio skundo argumentų neišdėstė motyvuotų išvadų, todėl tokį pažeidimą traktavo kaip esminį baudžiamąjo proceso teisės pažeidimą.¹⁰³ Nepakankamas teismų nuosprendžių motyvavimas ir dėl to padaromi esminiai baudžiamąjo proceso teisės pažeidimai, nagrinėjamoje 2014 m. LAT praktikoje buvo susiję ir su nepakankamu BK bendrosios dalies straipsnių nuostatų taikymo motyvavimu (BK 40 str.¹⁰⁴, 75 str.¹⁰⁵). EŽTT jurisprudencijoje nurodoma, jog EŽTK 6 str. 1 d. neįpareigoja teismų išsamiai atsakinėti į kiekvieną argumentą, o atmetantis skundą aukštesnės instancijos teismas gali išreikšti sutikimą su apskūsto sprendimo motyvais¹⁰⁶, pažeidimas yra padaromas tuomet, jei teismas nepateikia savų motyvų arba neišreiškia sutikimo su žemesnės instancijos teismo motyvais¹⁰⁷.

¹⁰¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis, *supra* note 100.

¹⁰² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-360/2014.

¹⁰³ *Ibid.*

¹⁰⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 20 d. nutartis byloje Nr. 2K-255/2014.

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 29 d. nutartis byloje Nr. 2K-203/2014.

¹⁰⁶ Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Prado Bugallo v. Spain, Appl. No. 21218/09, decision of the 18th of October, 2011.

2014 metų LAT praktikoje dažnai esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo konstatuoti dėl išsamiai neištirtų aplinkybių, susijusių su BK 281 str. numatyta nusikalstama veika: „teismų sprendimuose nėra paneigta 2011 m. gegužės 9 d. ekspertizės akte Nr. 11-1148(11) specialisto išvada, jog buvusio eismo įvykio situacijoje būtent D. L. veiksmai – gulėjimas, tikėtina, važiuojamojoje kelio dalyje – kėlė grėsmę eismo saugumui, techniniu požiūriu lėmė šio eismo įvykio kilimą. Nuteistojo gynybos argumentai apie tai, ar jis galėjo ir turėjo realią galimybę pastebėti tokį pavojų keliančią kliūtį, teismų išsamiai netirti ir neįvertinti, o motyvai, kuriais pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė šiuos gynybos argumentus, nėra išsamūs ir įtikinami. [...] Nagrinėjamoje byloje kliūtis buvo sudaryta gulint D. L. važiuojamojoje kelio dalyje, tačiau teismai neatsakė į gynybos keliamus klausimus dėl D. L. padarytų KET pažeidimų (kurie net nėra konstatuoti) ir jų tikėtinos įtakos M. B. galimybei laiku pastebėti kliūtį kelyje.“¹⁰⁸ Nepakankamas apeliacinės instancijos teismo motyvavimas dėl BK 281 str. taikymo nulėmė esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą ir LAT byloje Nr. 2K-141/2014: „apeliacinės instancijos teismas pažeidė nuosprendžio surašymą reglamentuojančias BPK normas (BPK 305 straipsnio 1 dalį, 331 straipsnio 1 dalį). Šis pažeidimas esminis, nes suvaržė įstatymų garantuotas nuteistojo V. G. teises bei sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą procesinį sprendimą [...] Pažymėtina, kad baigiamajame procesiniame dokumente neturi likti jame iškelty, bet taip ir neišspręstų klausimų. Apeliacinės instancijos teismas konstatavo, kad dėl eismo įvykio kaltas ne tik V. G., bet ir V. V. Teismas nenustatė tikslaus eismo įvykio mechanizmo, taip pat vienareikšmiai nepasisakė, vis dėlto kieno padaryti KET pažeidimai buvo būtina eismo įvykio kilimo sąlyga, konkrečiai neįvardijo, kokius, apeliacinės instancijos teismo nuomone, KET pažeidimus padarė V. V.“¹⁰⁹

LAT praktikoje nurodoma ir tai, jog iš naujo tirti bylos aplinkybes ir pateikti naują jų vertinimą yra apeliacinės instancijos teismo kompetencija, todėl, nagrinėdamas bylą, teismas turi ypač atidžiai patikrinti nuosprendžio pagrįstumą: ar teismo išvadas patvirtina įrodymai, išnagrinėti teisiama jame posėdyje, ar teismas atsižvelgė į visas bylos aplinkybes, galinčias paveikti teismo išvadas, ar teisiama jame posėdyje išnagrinėtų įrodymų pakanka teismo išvadoms

¹⁰⁷ Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Albina v. Romania, Appl. No. 57808/00, judgment of the 28th of April, 2005.

¹⁰⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis byloje Nr. 2K-472/2014.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 14 d. nutartis byloje Nr. 2K-141/2014.

padaryti, ar įrodymai yra teisingai įvertinti¹¹⁰. LAT byloje Nr. 2K–486/2014 neteisingą bylos aplinkybių ištyrimą, neišanalizavus ir nepalyginus visų byloje surinktų įrodymų, neįvertinus bylos duomenų kaip visumos ir dėl to padarytą esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, nulėmusį neteisingą nuosprendžio priėmimą, argumentavo taip: „*pastato areštas, t. y. disponavimo teisių apribojimas, neužkirto išteisintosioms kelio įgyvendinti savininko pareigų, nustatytų Statybos įstatymo 40 straipsnyje, be to, pagal byloje surinktus įrodymus galima daryti išvadą, jog pastatu Palangoje, (duomenys neskelbtini), ilgą laiką nebuvo rūpinamasi, todėl jis tapo tokios avarinės būklės, kad griūtis galėjo prasidėti nuo menkiausios apkrovos [...] apeliacinio teismo argumentas, kad išteisintosios, negavusios jokių nurodymų iš pastato naudojimo priežiūrą privalėjusių atlikti administravimo subjektų, nenumatė, negalėjo ir neturėjo numatyti, kad jų veiksmai gali sukelti pavojingus padarinius, neeliminuoja atsakomybės.*“¹¹¹

2014 metų LAT praktikoje sąlyginai dažni esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo konstatuoti ir tais atvejais, jeigu nagrinėjant bylą apeliacine tvarka būdavo nustatoma, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė materialiosios ir (ar) procesinės teisės normas, tokia klaida turėtų būti taisoma pačio apeliacinės instancijos teismo, priimant teisėtą bei pagrįstą baigiamąjį aktą, o ne BPK 326 str. 1 d. 4 p. pagrindu perduodant bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Taip pat LAT praktikoje pabrėžiama, kad apeliacinės instancijos teismas gali ištaisyti klaidas, padarytas nustatant bylos faktines aplinkybes bei taikant įstatymus, tas pats galioja ir pirmosios instancijos teismo padarytomis nuosprendžio surašymo klaidoms: „*pirmosios instancijos teismo padaryti pažeidimai ir jų sukelti padariniai gali būti ištaisyti pakeičiant nuosprendį (BPK 328 straipsnyje numatytas pagrindais) ar priimant naują nuosprendį (BPK 329 straipsnio 4 punktą). Naujo nuosprendžio priėmimas, naujų bylos aplinkybių, remiantis teismų išnagrinėtais įrodymais, nustatymas, patikslinimas, pakeitimas, trūkstamų bausmės motyvų išdėstymas nereiškia, kad suvaržomos nuteistojo teisės, nes apeliacine tvarka byla nagrinėjama pagal jo skundą laikantis teisingo proceso garantijų, teismo posėdyje galint patikrinti įrodytomis nustatytas aplinkybes, bendrininkavimo faktus ir apeliacinės instancijos teismui turint pareigą pateikti motyvuotus atsakymus į apeliacinio skundo argumentus bei reikalavimus.*“¹¹² Šioje byloje LAT pažymėjo, jog teismas priėmė nepagrįstą sprendimą panaikinti Vilniaus miesto 1-ojo apylinkės teismo nuosprendį ir nepagrįstai perdavė bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui, taip iš esmės neišnagrinėjo prokuroro bei

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis byloje Nr. 2K–486/2014.

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis byloje Nr. 2K-468/2014.

nuteistojo M. M. K. apeliacinių skundų ir padarė esminius BPK 44 straipsnio 5 dalies, 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 4 dalies pažeidimus.¹¹³ Panašiomis aplinkybėmis esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo nustatyti ir kitose LAT bylose Nr. 2K-403/2014¹¹⁴, Nr. 2K-246/2014: „Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas, netinkamai aiškindamas teismo nešališkumo principą, nepagrįstai konstatavo pirmosios instancijos teismo šališkumą nagrinėjant bylą ir tuo pagrindu priėmė nepagrįstą sprendimą panaikinti Joniškio rajono apylinkės teismo 2013 m. liepos 31 d. nuosprendį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui. Priimdamas tokį sprendimą, šis teismas pažeidė ir BPK 320 straipsnio 3 dalies reikalavimus, nes apeliacinio skundo argumentų iš esmės neišnagrinėjo, t. y. bylos tiek, kiek to buvo prašoma apeliaciniame skunde, nepatikrino.“¹¹⁵ Šių bylų neteisėtą gražinimą pirmajai instancijai ir taip padarytus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus nulėmė neteislingai apeliacinės instancijos teismų aiškinamas bei taikomas nešališkumo principas, šie pavyzdžiai parodo būtinybę teismui tinkamai įvertinti ir motyvuoti šališkumo buvimo faktą bylose. Pateikti pavyzdžiai puikiai iliustruoja ir tuos atvejus, kai apeliacinės instancijos teismo nepagrįstai konstatuojami esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nulemia tolimesnius esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, konstatuojamus kasacinėje instancijoje.

Esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus gali nulemti netinkamas BPK 326 str. 1 d. 5 p. normos taikymas, kadangi, kaip ir minėta anksčiau, esant kaltinamojo akto trūkumams, teismas, esant galimybėms, turėtų pats juos pašalinti, o negalėdamas to padaryti, teismas privalo išsamiai motyvuoti, kodėl bylą perduoda prokurorui ir kaltinamojo akto trūkumų neištaiso pats: „Jei padaryti BPK pažeidimai, juos privalo ištaisyti apeliacinės instancijos teismas ir tik tuomet, kai surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas, be to, šio pažeidimo negalima ištaisyti teisme ir jis trukdo nagrinėti bylą teisme, tokią bylą šis teismas gali perduoti prokurorui. Iš išdėstytų argumentų matyti, kad apeliacinės instancijos teismas, tinkamai nemotyvavęs nutartyje, kodėl šių pažeidimų negalima ištaisyti teisme ir kaip jie trukdo nagrinėti bylą, pats padarė esminį BPK pažeidimą. Dėl to apeliacinės instancijos teismo nutartis nagrinėjamoje baudžiamojoje byloje naikintina ir byla perduotina iš naujo nagrinėti apeliacine

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis, *supra* note 112.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-403/2014.

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2K-246/2014.

tvarka.¹¹⁶ Tokia LAT pozicija dėl BPK 326 str. 1 d. 5 p. taikymo ir padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų nurodyta ir byloje Nr. 2K-97/2014: „Teisėjų kolegija konstatuoja, kad remiantis tokiais argumentais, kokius nurodė apeliacinės instancijos teismas, pripažinti kaltinamąjį aktą iš esmės neatitinkančiu BPK 219 straipsnio reikalavimų ir kad tai trukdo nagrinėti bylą nebuvo pagrindo. Juo labiau kad apeliacinės instancijos teismas taip ir nenurodė, kokių pažeidimų negalima ištaisyti bylą nagrinėjant apeliacine tvarka.“¹¹⁷

Nagrinėjamoje LAT ir LApT 2014 metų praktikoje esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų pasitaikė ir tais atvejais, kai nurodomas neteisingas išteisinimo pagrindas (BPK 303 str. 5 d. pažeidimai): „pirmosios instancijos teismas skundžiamo nuosprendžio rezoliucinėje dalyje netinkamai suformulavo A. T. ir E. L. išteisinimo pagrindą, taip padarė esminį BPK pažeidimą, numatytą BPK 369 straipsnio 3 dalyje, nes dėl to buvo suvaržytos įstatymu garantuotos kaltinamųjų (nuteistųjų) teisės. [...] Iš kaltinamojo akto taip pat matyti, kad A. T. buvo pareikštas kaltinamas ne pagal BK 216 straipsnio 1 dalį, o pagal BK 24 straipsnio 4 dalį, BK 216 straipsnio 1 dalį. Tuo tarpu, A. T. išteisintas tik dėl kaltinimo pagal BK 216 straipsnio 1 dalį.“¹¹⁸ Tenka pastebėti, jog šioje byloje LApT formaliai supranta esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo sąvoką, nes ją sieja vien su kaltinamojo (nuteistojo) teisių suvaržymu ir nenustatinėja priežastinio ryšio tarp minėto pažeidimo ir priimto neteisingo teismo nuosprendžio. Šiuo atveju, dėl minėto pažeidimo pripažinimo esminiu baudžiamojo proceso teisės pažeidimu gali būti įvairių nuomonių. Autorius tokį pažeidimą veikiau priskirtų procesinei klaidai, o ne esminiam baudžiamojo proceso teisės pažeidimui, sukliudžiusiam priimti teisingą teismo nuosprendį. Kaltinimas byloje, dėl BK 216 str. veikos, pirmosios instancijos teismo buvo pašalintas, o tai savaime reiškia ir negalėjimą bendrininkauti darant šią veiką. Kaltinamasis buvo išteisintas ir apeliacinės instancijos teismo dėl šios veikos, todėl pirmosios instancijos teismo nuosprendyje nepažymint, kad kaltinamasis išteisinamas ir dėl BK 24 str. 4 d., darant BK 216 str. veiką, autoriaus manymu, yra tik formali proceso klaida, kuri nesukliudė teismui priimti teisingą nuosprendį šios veikos apimtyje. Tokia formali klaida galėtų būti ištaisoma pasitelkiant BPK 308¹ str. nuostatas. LAT byla Nr. 2K-22/2014 geriau iliustruoja netinkamą BPK 303 str. 5 d. normos pritaikymą ir iš to kylančias pasekmes: „Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs šį skundą, pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendį, pakeisdamas išteisinimo pagrindą,

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 28 d. nutartis byloje Nr. 2K-29/2014.

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-97/2014.

¹¹⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 28 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-262/2014.

nes priėmė sprendimą S. A. išteisinti dėl to, kad nenustatyta, jog jis dalyvavo padarant nusikalstamas veikas, ir L. J. civilinį ieškinį atmetė. [...] teisėjų kolegija atkreipia dėmesį į tai, kad sprendimas išteisinti šiuo pagrindu priimamas tada, kai teismas nustato, jog kaltinamajame akte (jo pakeitime) nurodyta nusikalstama veika buvo padaryta, tačiau nenustatyta, kad ją padarant dalyvavo kaltinamasis; toks išteisinimo pagrindas įpareigoja teismą imtis BPK 303 straipsnio 6 dalyje numatytų veiksmų¹¹⁹ LAT nurodė, jog pritaikydamas ne tą išteisinimo pagrindą, apeliacinės instancijos teismas pažeidė BPK 320 straipsnio 3 d. nuostatas, viršijo apeliacinio skundo nagrinėjimo ribas, pablogino nukentėjusiojo J. B. atstovės pagal įstatymą ir civilinės ieškovės L. J. teisinę padėtį ir taip padarė esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, o bylą perdavė iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui¹²⁰.

LApT nagrinėjama praktika parodė kiek kitokias tendencijas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kontekste. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su nuosprendžių surašymu, čia daugiausia buvo konstatuoti dėl BPK 305 str. ir 307 str. 2 d. (nuosprendžio aprašomosios ir rezoliucinės dalies) pažeidimų. Pažeidimai buvo sietini su teismo pareiga apkaltinamajame nuosprendyje išdėstyti ne tik įrodymus, kuriais grindžiamos teismo išvados, bet ir motyvus, kuriais vadovaudamasis teismas atmetė kitus įrodymus, taip pat su teismo pareiga nurodyti įrodyta pripažintos nusikalstamos veikos aplinkybes, t. y. nurodyti jos padarymo vietą, laiką, būdą, padarinius bei kitas svarbias bylos aplinkybes¹²¹. Buvo nustatytų ir tokių esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų pirmosios instancijos teismų priimtuose nuosprendžiuose, kuriuose buvo apskritai nenurodoma dėl tam tikrų veikų išteisinimo arba nuteisimo nuosprendžio rezoliucinėje dalyje.¹²²

Apibendrinant nagrinėtą praktiką, prašymų neišnagrinėjimas tiek, kiek to buvo reikalaujama apeliaciniuose skunduose, apeliacinio skundo esminių argumentų nepatikrinimas, dažniausiai nulėmė BPK 320 str. 3 d. esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus. Atkreiptinas dėmesys į tai, jog teismų praktikoje nėra suformuluotų vieningų kriterijų dėl to, ką reikėtų laikyti skundų esminiais argumentais, galinčiais nulemti esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus. Autoriaus manymu, vieningų kriterijų ir negali būti, visų bylų aplinkybės

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 11 d. nutartis byloje Nr. 2K–22/2014.

¹²⁰ *Ibid.*

¹²¹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–288/2014.

¹²² Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–420/2014; Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–79/2014.

niekada nebus identiškos, todėl kiekvienoje situacijoje bylų esminės aplinkybės bei argumentai gali būti labai įvairūs ir skirtingi. Iš pateiktų teismų praktikos pavyzdžių, galėtume teigti, jog neišnagrinėtos esminės bylos aplinkybės, nulemiančios esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, yra suprantamos, kaip iki galo neišnagrinėtos tokias bylos aplinkybes, kurių kitoks traktavimas galėtų nulemti visiškai priešingą teismo sprendimą. Teismai turėtų itin kruopščiai, atidžiai ir išsamiai pagrįsti esminių bylos argumentų atmetimą, nurodyti kokios aplinkybės ar kiti įrodymai byloje paneigia baudžiamojo proceso dalyvių nurodomas esmines aplinkybes tam, kad būtų išvengta esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų.

2.3. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su įrodymu vertinimu

Įrodinėjimas baudžiamajame procese yra viena iš svarbiausių ir sudėtingiausių veiklos dalių, jo dėka pasiekiami BPK 1 str. nurodyti baudžiamojo proceso tikslai. Įrodinėjimu siekiama dviejų pagrindinių tikslų: nustatyti, ar yra padaryta nusikalstama veika, ir nustatyti ją padariusį subjektą¹²³. Tiriant parodymus, svarbu nustatyti, ar gauti duomenys yra leistini; išspręsti duomenų liečiamumo klausimą; nustatyti, ar duomenys yra tikri ir patikimi; nustatyti įrodymų ryšį su kitais bylos įrodymais; įvertinti ar įrodymų pakanka sprendimui priimti byloje.¹²⁴ Teisinės valstybės principas suponuoja būtinybę parodymus tirti sudarant galimybę kaltinamajam ginčyti tų parodymų vertinimą, teisingumą, patikimumą bei reikšmingumą.¹²⁵ BPK 20 str. 5 d. nurodyta, jog teisėjai įrodymus privalo vertinti pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu. Literatūroje nurodomi teisėjo vidiniam įsitikinimui keliami reikalavimai neretai būna persipynę su nešališkumo principo reikalavimais: „vidinis įsitikinimas privalo turėti objektyvų pagrindą ir negali būti tapatinamas su vidine nuojauta, intuicija ar laisve vertinti įrodymus pagal savo asmeniškus norus. Teisėjo vidinis įsitikinimas susiformuoja jam pačiam kruopščiai išnagrinėjus ir atskirai patikrinus iš kiekvieno šaltinio gaunamą informaciją [...] būtina vidinio įsitikinimo objektyvumo sąlyga yra įrodymus vertinančio subjekto nepriklausomumas vykdant jam pavestas procesines pareigas.“¹²⁶

¹²³ Ancelis, P., Funkcijų suderinamumas veiksmingame ir sąžiningame baudžiamajame persekiojime. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 59.

¹²⁴ Ažubalytė, R., Jurka, R., Šalčius, M., Zajančkauskienė, J. Baudžiamojo proceso teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, p. 123-124.

¹²⁵ Goda, G. Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese. Monografija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014, p. 138.

¹²⁶ *Ibid.*

Nagrinėjant 2014 m. teismų praktiką, esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų kontekste, nustatėme, jog baudžiamojo proceso dalyviai savo apeliaciniuose ir kasaciniuose skunduose bene dažniausiai nurodo netinkamą įrodymų vertinimą, pažeidžiant BPK 20 str. nuostatas, ir pateikia tai kaip neva padarytus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus. Analizuojant teisinę literatūrą, darytina išvada, jog tokia tendencija nėra naujovė.¹²⁷ Kasacinėje teismo praktikoje yra suformuota taisyklė, jog apeliacinės instancijos teismas neprivalo pateikti detalaus atsakymo į kiekvieną apeliacinio skundo argumentą, tačiau būtina atsakyti į esminius argumentus. Tokia praktika sutampa ir su EŽTT jurisprudencijoje pateiktais išaiškinimais, kuriuose nurodoma, kad teismui privaloma sprendimuose atsakyti į proceso dalyvių pagrindinius argumentus, bet atsakymas į bet kokį pareiškimą nėra privalomas.¹²⁸

Dar anksčiau suformuotoje LAT praktikoje nurodoma, jog: „*nustatytos duomenų gavimo (rinkimo) tvarkos pažeidimai savaime dar nereiškia, kad tokie duomenys jau negali būti įrodymais. Nustatius, kad renkant duomenis buvo pažeista jų gavimo tvarka, būtina įvertinti: 1) ar nustatytos tvarkos pažeidimai turėjo įtakos gautų duomenų patikimumui ir 2) ar dėl šių pažeidimų buvo suvaržytos įstatymų garantuotos kaltinamojo teisės.*“¹²⁹ Tai reiškia, jog įrodymų leistinumą pažeidimas savaime dar nelems esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, kadangi būtina patikrinti minėtąsias aplinkybes. Kai kurių užsienio mokslininkų taip pat teigiama, jog vien techninė klaida negali nulemti įrodymų leistinumą pažeidimą. „Pavyzdžiui, I. Michailovskajos teigimu, kai kurie Rusijos BPK reikalavimų pažeidimai yra tik techninės klaidos, nelemiančios įrodymų neleistinumą; tam, kad pažeidimas lemtų įrodymų neleistinumą, jis turi būti esminis“¹³⁰. Kiti autoriai, pavyzdžiui, J. Orlovas ir P. Lupinskaja laikosi pozicijos, jog „įrodymai turi būti pripažįstami neleistiniais tik tuo atveju, jei padaryto pažeidimo negalima ištaisyti (pašalinti, neutralizuoti); jei padarytą pažeidimą galima ištaisyti, įrodymas turėtų būti leistinas [...]“¹³¹ Teisės doktrinoje atkreipiamas dėmesys į neleistiniais

¹²⁷ Goda, G., *supra* note 125., p. 169.

¹²⁸ *Ibid.*

¹²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 1 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. 27-1. Teismų praktika, 2007, Nr. 27.

¹³⁰ Михайловская И.Б. Понятие доказательства и его свойства // Уголовный процесс: учеб. Москва, 2001, с. 155. (Cituota iš Juozapavičius, A., Įrodymų leistinumai Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje: alternatyvios sampratos pagrindai. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012. P. 101.)

¹³¹ Лупинская П.А. *et.al.* Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учеб. Москва, 2005, с. 232-233; Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе: науч. - практ. пособ. Москва, 2000, с. 44-48. (Cituota iš Juozapavičius, A., Įrodymų leistinumai Lietuvos baudžiamojo proceso teisėje: alternatyvios

pripažįstamų įrodymų sukeliamus padarinius: „net ir pašalinus įrodymus, gautus pažeidžiant teisę, pažinimo lygmeniu *status quo* niekuomet negali būti atkurtas, nes šiuo lygmeniu nekaltumas jau yra prarastas. [...] valstybė negali tiesiog apsimesti, kad ji nežino, jog įtariamasis (kaltinamasis), tikėtina, yra, pavyzdžiui, žudikas. Įrodymų pašalinimas [...] tokiu atveju reiškia ne *status quo* atkūrimą, o tiesiog neteisėtumo ignoravimą.“¹³² Autorius dalinai pritaria pastarajai nuomonei ir pastebi, jog sugretinus situaciją, kuomet nustatytas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas dėl rėmimosi byloje neleistiniais įrodymais ir gražinus bylą nagrinėti iš naujo, tam tikra apimtimi, neleistiniais pripažinti įrodymai, formuos vidinį teisėjo įsitikinimą. Nors tokiais įrodymais nebus galima grįsti kaltinimo, teisėjo vidinė nuomonė visvien bus paveikta ankstesnių byloje atmestų įrodymų, todėl likusių byloje įrodymų vertinamas gali būti neadekvatus.

Naujausioje LAT praktikoje yra suformuota, kada netinkamas įrodymų vertinimas gali nulemti esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus: „*BPK 20 straipsnio 5 dalies nuostatų esminiu pažeidimu gali būti pripažįstami atvejai, kai kasacine tvarka apskųstame nuosprendyje ar nutartyje: teismo išvados darytos, nesiėmus įmanomų priemonių nustatyti visas teisingam bylos išsprendimui reikšmingas aplinkybes; nebuvo vertinti visi proceso metu surinkti bylos išsprendimui reikšmingi įrodymai; vertinant įrodymus darytos klaidos dėl įrodymų turinio, remtasi duomenimis, kurie dėl neatitikimo BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse nustatytiems reikalavimams negalėjo būti pripažinti įrodymais; įrodymais nepagrįstai nepripažinti duomenys, kurie BPK 20 straipsnio 1–4 dalyse reikalavimus atitinka; neišdėstyti teisiniai argumentai dėl ištirtų įrodymų vertinimo ir pan.*“¹³³ Galima daryti prielaidą, jog neišsamus, visiškai atmestinas ar esmingai klystant paremtas įrodymų vertinimas, nepakankamas įrodymų atmetimo argumentavimas arba neargumentuotas rėmimasis įrodymais, priimant galutinį teismo sprendimą, gali nulemti esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, kadangi tokiais atvejais teismo sprendimas būna neišsamus ir neteisingas, grindžiamas byloje tinkamai neišnagrinėtais įrodymais.

sampratos pagrindai. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 101-102.)

¹³² Zuckerman, A.; Roberts, P. Criminal Evidence. Oxford, 2004, P. 153. (Cituota iš Juozapavičius, A., Duomenų (įrodymų), gautų pažeidžiant teisę, naudojimo neleistinumas Lietuvos baudžiamajame procese. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilniaus universitetas. Vilnius, 2012, p. 180.)

¹³³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis byloje Nr. 2K–587/2014.

Vienoje iš LAT bylų¹³⁴ buvo spęstas įrodymų lestinumo principo galimas pažeidimas, kasaciniame skunde nurodant, kad prieš kaltinamus asmenis galimai buvo panaudota provokacija, byloje nebuvo teisinio ir faktinio pagrindo taikyti nusikalstamos veikos imitavimo veiksmus (toliau – NVIV) ir visa tai galimai nulėmė esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus: „kasatoriai abejoja, ar buvo pagrindas atlikti NVIV. Bylos duomenimis, 2011 m. lapkričio 21 d. 9.20 val. P. K. kreipėsi su protokolu pareiškimu į teisėsaugos instituciją, pranešdamas apie neva nusikalstamus R. K. veiksmus (gautą pasiūlymą duoti kyšį). Tačiau byloje nėra procesinio dokumento – daiktų ir dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, pateikimo protokolo, iš kurio būtų matyti, kad STT Kauno valdybai būtų buvęs pateiktas kompaktinis diskas su pokalbio, vykusio 2011 m. lapkričio 18 d., įrašu, taigi P. K. įrašo laikmenos neprisidėjo (tik vėliau, t. y. 2011 m. lapkričio 22 d., buvo atlikta kompaktinio disko, kurį jau pateikė ne P. K., o L. D., apžiūra). Tačiau, nepaisant to, tą pačią dieną, t. y. 2011 m. lapkričio 21 d., Kauno miesto apylinkės teismas sankcionavo NVIV, nutartyje plačiau neargumentuodamas tokio veiksmo pagrįstumo.“¹³⁵ Kasatoriai toliau savo poziciją dėstė tokiais argumentais „pradinėje ikiteisminio tyrimo stadijoje Kauno miesto apylinkės teismas, sankcionuodamas tiek NVIV, tiek ir slapto sekimo veiksmus, neturėjo jokios patikimos, patikrintos ir neabejotinos informacijos apie R. K. ketinimus, t.y. neturėjo pakankamo ir objektyvaus pagrindo manyti, kad R. K. tikrai ketina nusikalsti, o tai prieštarauja EŽTT praktikai, pagal kurią nacionalinis teismas privalo patikrinti bet kokią preliminarią informaciją dėl iš anksto buvusio nusikalstamo ketinimo; turi būti svarūs pagrindai surengti slapta veiksmą, objektyvūs įtarimų kriterijai; negali trūkti informacijos apie preliminarų pranešimą apie galimą asmens nusikalstamą elgesį.“¹³⁶ Kasatoriai nurodė ir tai, jog vaizdo ir garso įrašai, jų suvestinės, jų pagrindu atliktos ekspertizės byloje gauti neteisėtu būdu, suvaržant žmogaus teises (EŽTK 8 str. pažeidimas), STT pareigūnai, skolindami įrangą L. D. ir P. K., ignoravo įrodymų rinkimo procesui keliamus procesinius teisėtumo reikalavimus, protokolas dėl L. D. pateikto kompaktinio disko ir prie jo pridėtas garso įrašas neatitinka įrodymų lestinumo kriterijaus, todėl jais nebuvo galima vadovautis priimant apkaltinamąjį nuosprendį. Šioje byloje, autoriaus manymu, LAT nepagrįstai pripažino nesant esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo vertinant įrodymus ir kasacinius skundus atmetė, teismo pagrindiniai argumentai buvo tokie: „nors kompaktinis diskas buvo pateiktas be garso įrašymo įrenginio ir apžiūrėtas ne iš karto, o kitą dieną [...]

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-307/2014.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-307/2014.

¹³⁶ *Ibid.*

teismams nekilo abejonių dėl įrašo tikrumo ir juo kaip vienu iš įrodymų jie grindė R. K. kaltę. Teisėjų kolegija laiko, kad teismai, pripažindami kompaktiniame diske esančius duomenis įrodymais, BPK 20 straipsnio 4 dalies nuostatų nepažeidė – tik formalus, neesminis duomenų gavimo tvarkos pažeidimas savaime nepaneigia pokalbio įrašo, kaip įrodymo, patikimumo. L. D. pateiktas kompaktinis diskas buvo išoriškai apžiūrėtas, padarytos pokalbio išklotinės ir procesiškai įformintas apžiūros protokole kaip daiktas, turintis reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti [...] iš šio šaltinio gauta informacija, jos tikrumas teisme patikrintas BPK nustatytais proceso veiksmis.¹³⁷ Autoriaus nuomone, toks argumentavimas nevisiškai tiksliai atsako į kasaciniame skunde keltą klausimą dėl taikyto nusikalstamos veikos imitavimo modelio teisėtumo ir galimumo iš to gautais duomenis grįsti kaltinimą.

Teismų praktikoje vienareikšmiškai sutinkama, jog vertindamas įrodymus, teismas turi vadovautis įstatymais ir logikos dėsniais. Įrodymai apkaltinamajame nuosprendyje turi būti išdėstyti nuosekliai, atskleidžiant jų tarpusavio ryšį, kad iš jų analizės nuosprendyje logiškai išplauktų kaltinamojo kaltę ar kitas svarbias aplinkybes patvirtinančios išvados. Neretai esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nagrinėjamoje 2014 m. praktikoje buvo susiję su neišsamiu arba visišku neargumentavimu, kodėl vieni ar kiti įrodymai byloje yra atmetami arba kai kurie įrodymai būdavo visiškai nevertinami: „*apeliacinės instancijos teismas, darydamas išvadas dėl BK 149 straipsnio 3 dalyje ir 138 straipsnio 1 dalyje numatytų nusikaltimų sudėties požymių nebuvimo [...] visiškai neanalizavo ir nevertino kartu su kitais įrodymais teismo medicinos specialisto išvadų, kuriose aprašyti nukentėjusiosios sveikatos sutrikdymai ir užfiksuoti jai padaryti sužalojimai; apie akivaizdžius specialistų išvadose esančių duomenų ir išteisintojo Ž. R. parodymų prieštaravimus visiškai nepasisakė, jų neanalizavo, selektyviai pasirinko atskirus įrodymus [...], kuriais vadovaudamasis padarė savo išvadas; neanalizavo jokių įrodymų, kurie gali būti vertinami kaip nukentėjusiosios M. S. (atsižvelgiant į jos amžių, asmenines savybes ir įvykio situaciją) priešinimąsi išteisintajam Ž. R., nevertino kompleksinės teismo psichiatrijos–teismo psichologijos ekspertizės duomenų.*“¹³⁸ LAT praktikoje yra suformuota, kada įrodymų atmetimo ar sutikimo su pateiktais byloje įrodymais argumentavimas yra tinkamas: „*tinkamu teisiniu argumentavimu gali būti laikomas tik toks argumentavimas, kai iš teismo baigiamojo akto turinio yra aišku, kokias faktines aplinkybes ir kokiomis įrodinėjimo priemonėmis teismas nustatė prieš padarydamas išvadas dėl konkrečioje byloje sprendžiamų klausimų [...] Apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje turi būti aiškiai nurodyti motyvai, dėl*

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-307/2014.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis byloje Nr. 2K-393/2014.

kurių pirmosios instancijos teismo nuosprendis yra naikinamas, naujame nuosprendyje negali būti nutylėjimų, įrodymų vertinimo spragų ir pan. Įrodymai kaip visuma gali būti vertinami tik po to, kai kiekvienas iš jų įvertinamas atskirai, pagal BPK 20 straipsnyje numatytus kriterijus. Tik turint aiškiai nustatytus faktus galima spręsti klausimus dėl aplinkybių, kurios turi reikšmės veikos kvalifikavimui.¹³⁹ Nagrinėjamoje 2014 metų praktikoje, dažnai esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo padaryti įrodymus vertinant atsietai, nesusiejant jų į vieningą loginę visumą¹⁴⁰, jų nepalyginus ir nesugretinus su skirtingų šaltinių gauta faktine informacija: „teismo nuosprendyje daug vietos skirta įrodymų turinio atpasakojimui, tačiau išvados dėl faktinių aplinkybių nustatymo neišsamios [...] teismas apibendrinamojo pobūdžio išvadą padarė iš vienos detalės, o ne išsamiai vertindamas bylos aplinkybes [...] teismas privalėjo padaryti išvadas apie tai, kokias faktines aplinkybes atskleidžia konkretus pokalbių turinys, kokia šių pokalbių prasmė [...] Atmesdamas kaip nepagrįstus apeliacinio skundo argumentus dėl A. A., Š. S. parodymų vertinimo, apeliacinės instancijos teismas juos aptarė paviršutiniškai, reziūmavęs, kad šių liudytojų parodymai, duoti teismo nagrinėjimo metu, esą daug išsamesni, nei ikiteisminio tyrimo metu duoti parodymai (jie buvo perskaityti teisiama jame posėdyje). Teisėjų kolegija, netirdama ir nevertindama šių liudytojų parodymų, pabrėžia, kad teismo išvados dėl jų vertinimo nėra tinkamai argumentuotos.“¹⁴¹ Byloje Nr. 2K-324/2014 LAT nusprendė, jog visiškai nėra įrodyti nusikalstamos veikos subjektyvieji ir objektyvieji požymiai, dėl to pripažino esant esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus: „apeliacinės instancijos teismas [...] neišsiaiškino iki kada J. Š. buvo atsakingu už UAB „K.“ buhalterinės apskaitos tvarkymą, t. y. subjektu pagal BK 223 straipsnio 1 dalį, nenustatė būtent kokie griežtos atskaitomybės dokumentai (pinigų priėmimo kvitai) nebuvo perduoti tyrimui, kas buvo atsakingas už jų išsaugojimą tiriamuoju laikotarpiu ir ar dėl to nebuvo galima iš dalies nustatyti UAB „K.“ turto, įsipareigojimų dydžio ir struktūros, t. y. ar būtent J. Š. veikoje yra BK 223 straipsnio 1 dalyje numatytos veikos objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių visuma. Taip šios instancijos teismas padarė BPK 1 straipsnio 1 dalies, 20 straipsnio 5 dalies, 232 straipsnio 6 punkto, 255 ir 256 straipsnių, 305 straipsnio 1 dalies 1, 2 punktų, 320 straipsnio 3 dalies, 324 straipsnio 6 dalies ir

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-534/2014.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr.2K-337/2014.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 4 d. nutartis byloje Nr. 2K-17/2014.

kt. pažeidimus [...] pažeidimai yra esminiai.¹⁴² Netinkamai įrodinėtini nusikalstamos veikos padariniai nustatinėjant žalos vertę taip pat gali nulemti esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus: „nustaćius nusikalstamos veikos požymius pasisavinto turto vertę turi būti skaičiuojama pagal likutinę turto (ekskavatoriaus, puspriekabės) vertę [...] Tais atvejais, kai turto nėra natūra, jo vertę apskaičiuojama, atsižvelgiant ne tik į pagal lizingo sutartį neišmokėtą daiktų vertę, bet ir įvertinant daiktų naudojimo pagal paskirtį laikotarpį, su juo susijusį nusidėvėjimą, vidutinę jų rinkos vertę veikos padarymo metu. [...] Pirmosios instancijos teismas pripažino, kad skolininkas ir svetimo turto naudotojas savo laiku neatsiskaitė su lizingo bendrove, negrąžino turto ir iššvaistė svetimą turtą, padarydamas iš viso 56 606,52 Lt turtinės žalos. Apeliacinės instancijos teismas pripažino [...] naudotą didelės žalos nustatymo metodą – pagal neišmokėtą turto vertę – teisingu. Toks turto vertės nustatymo būdas dėl pirmiau nurodytų motyvų negali būti pripažįstamas teisingu.“¹⁴³

Neišsamus įrodymų ištyrimas bei jų neargumentavimas bei taip padaromi esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nagrinėjamoje teismų praktikoje buvo būdingi ir sprendžiant juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės klausimus: „pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai išvadą apie tai, kad kreditas buvo įgytas apgaule, iš esmės pagrindė vien tuo, kad R. Š., kaip UAB „E“ direktorius, UAB „Medicinos bankas“ pateikė dokumentus, kuriuose užfiksuoti tikrovės neatitinkantys duomenys apie tai, jog [...] įvyko visuotinis UAB „E“ akcininkų susirinkimas ir jame visi akcininkai pritarė kredito gavimui iš UAB „Medicinos bankas“. [...] Taip tinkamai nepatikrintas nustatytas prieš banką panaudotos apgaulės esmingumas.“ LAT šioje nutartyje pabrėžė, jog: „baudžiamosiose bylose, kuriose sprendžiami UAB baudžiamosios atsakomybės klausimai, persipina akcininkų bendrovės vadovo, pačios bendrovės, kurios pagrindinis tikslas yra gauti pelną, interesai, įrodinėjimo dalykas nėra paprastas, jis išsiplėčia. Be įprastai baudžiamojoje byloje įrodinėtų aplinkybių (veikos padarymo vietos, laiko, būdo; fizinio asmens kaltumo ir kt.), turi būti renkami ir vertinami atitinkami duomenys apie juridinio asmens veiklą. Šiuo atveju šia teismų praktika nesiremta, konkretūs argumentai dėl UAB „E“ baudžiamosios atsakomybės sąlygų nustatymo abiejų teismų sprendimuose neišdėstyti.“¹⁴⁴ LAT šioje byloje nustatė esminius BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d. pažeidimus.

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-324/2014.

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 4 d. nutartis byloje Nr. 2K-449/2014.

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-312/2014.

Netinkamas byloje surinktų įrodymų vertinimas ir iš to sekantys baudžiamąjį procesą dalyvių teisių pažeidimai bei taip padaromi esminiai baudžiamąjį procesą teisės pažeidimai, priimančios teismo nuosprendžius, 2014 metų praktikoje buvo sutinkami ir sprendžiant civilinio ieškinio baudžiamąjoje byloje klausimus. LAT baudžiamąjoje byloje Nr. 2K–65/2014 esminį baudžiamąjį procesą teisės pažeidimą konstatavo dėl neteisėtai vykdyto regresio: „žemesnės instancijos teismai neatkreipė dėmesio į CK 6.290 straipsnio 3 dalyje nustatytą išimtį, kad draudimo išmokas išmokėjusios socialinio draudimo įstaigos neįgyja regresio teisės į žalą padariusį asmenį, kai draudimo įmokas už nukentėjusį asmenį mokėjo žalą padaręs asmuo. [...] Nagrinėjamoje byloje tiek nukentėjusysis S. K., tiek nuteistasis J. S. dirbo miško pjovėjais pagal darbo sutartį R. B. individualioje įmonėje, už juos darbdavys mokėjo socialinio draudimo įmokas [...] Valstybinė ligonių kasa šioje byloje neturi teisės reikalauti, kad R. B. individuali įmonė atlygintų žalą, patirtą dėl išmokėtų sveikatos priežiūros paslaugų, kurios sudaro 25 106 Lt.“¹⁴⁵ Dėl šių priežasčių buvo panaikinta apeliacinės instancijos teismo nutartis, o BPK 109 str. 1 d. pažeidimas buvo pripažintas esminiu. Esminių pažeidimų susijusių su civilinio ieškinio išsprendimu 2014 metų LAT praktikoje buvo ir dėl netinkamai nustatyto civilinio ieškovo: „Pagal BPK 109 straipsnį asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos, turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį. Teismas jį nagrinėja kartu su baudžiamąja byla. [...] Regresiniai ieškiniai baudžiamajame procese nenagrinėjami, todėl VSDFV Kauno skyrius negalėjo būti pripažintas civiliniu ieškovu. [...] Regresiniai reikalavimai nagrinėtini civilinio proceso tvarka. Išspręsdamas aptariamą ieškinį baudžiamąjoje byloje teismas pažeidė BPK 109 straipsnio nuostatas. Šis pažeidimas sukliudė teismui priimti teisingą nuosprendį (BPK 369 straipsnio 3 dalis).“¹⁴⁶ Teismo nuosprendis LAT buvo pakeistas, o civilinis ieškinys paliktas nenagrinėtu. Neteisingai išspręstas civilinis ieškinys baudžiamąjoje byloje bei taip padaromi esminiai baudžiamąjį procesą teisės pažeidimai, nulėmę neišsamų ir neteisingą teismo nuosprendžio priėmimą, dažnai būna persipynę su visomis esminių baudžiamąjį procesą teisės pažeidimų grupėmis, kurių pagrindu šiame darbe skirstomi esminiai baudžiamąjį procesą teisės pažeidimai (su nuosprendžių surašymu, įrodymų vertinimu, kaltinamųjų teisių suvaržymais). Pateikti teismų praktikos pavyzdžiai parodo, jog esminius baudžiamąjį procesą teisės pažeidimus, sprendžiant civilinį ieškinį baudžiamąjoje byloje, neretai nulemia neteisingas Lietuvos Respublikos civilinio kodekso interpretavimas bei

¹⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 27 d. nutartis byloje Nr. 2K–65/2014.

¹⁴⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis byloje Nr. 2K-269/2014.

aiškinimas, vadinasi, norint išvengti tokių pažeidimų ateityje, reikėtų skirti didesnę dėmesį civilinės teisės žinių stiprinimui.

LApT byla Nr. 1A-37/2014 taip pat iliustruoja situaciją, kai sunku išskirti vieną esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų grupę, tai pavyzdys, kai padaroma visa eilė esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Šiame nuosprendyje esama esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su netinkamu įrodymų vertinimu, nulėmusį neteisingą ir neišsamų bylos aplinkybių išnagrinėjimą bei priimtą neteisingą teismo nuosprendį: „nuosprendyje tik pažymėta, kad Č. K. parodymai prieštarauja „kitiems teisinio nagrinėjimo metu surinktiems faktiniams duomenims“ ir kad „kaltinamasis nutylėdamas jam nepalankias įvykio aplinkybes, neigdamas kaltę, siekia išvengti baudžiamosios atsakomybės“. Šiuo aspektu pažymėtina, kad priešingai nei teigiama nuosprendyje, ne visi byloje surinkti įrodymai prieštarauja Č. K. parodymams. Štai J. S. ir liudytojai V. Z., O. L. davė Č. K. palankius parodymus. Tačiau skundžiamame nuosprendyje šių asmenų parodymai liko neįvertinti.“ Įrodymų vertinimo pažeidimai buvo susiję ir su kaltės neįrodymu savavaldžiavimo sudėtyje: „skundžiamo nuosprendžio dalyje dėl savavaldžiavimo išvis nėra nurodyta kokiais įrodymais grindžiama Č. K. kaltė ir kokie įrodymai yra atmetami. Nuosprendyje tik du kartus išdėstyti visi byloje surinkti įrodymai ir du kartus aprašytos įrodyta pripažintos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės. Jokios įrodymų analizės ir veikos kvalifikaciją pagrindžiančių logiškų, suprantamų ir teisinga valstybine kalba išdėstytų motyvų šioje nuosprendžio dalyje nėra.“¹⁴⁷ Šios LApT bylos (Nr. 1A-37/2014) pavyzdys iliustruoja ir visiškai absurdiškus bei dėl elementaraus neatidumo padaromus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, susijusius su nuosprendžio surašymu: „visiškai atsainų požiūrį į nuostatų, reglamentuojančių nuosprendžio surašymą, laikymąsi vaizdžiai iliustruoja baigiamojo akto rezoliucinė dalis. Štai paminėtoje nuosprendžio dalyje vietoj BK 253 straipsnio 1 dalies Č. K. yra pripažintas kaltu pagal BK 153 straipsnio 1 dalį ir nuteistas neaiškia bausme – „3 (trims) laisvės atėmimu“, t. y. trijų mėnesių ar trijų metų laisvės atėmimo bausme. [...] Iš [...] solidarai priteista „5000 (penkiasdešimt tūkstančių)“ neturtinės žalos atlyginimui. Taigi, šiuo atveju nuosprendyje yra nurodytos skirtingos skaičiais ir žodžiais įvardijamos pinigų sumos.“¹⁴⁸ LApT Vilniaus apygardos teismo nuosprendį panaikino ir priėmė naują nuosprendį byloje, motyvuodamas tuo, jog „toks nuosprendis yra nesuprantamas, pagrįstas padrikais, nelogiškais teiginiais, surašytas ignoruojant elementarias nuosprendžio surašymo taisykles. Todėl yra pagrįsti [...] apeliaciniuose skunduose išdėstyti teiginiai, kad tokio pobūdžio baigiamojo akto ydingumas

¹⁴⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 27 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-37/2014.

¹⁴⁸ *Ibid.*

*suvaržo jų teisę į gynybą, t. y. teisę žinoti kokiais įrodymais grindžiamos teismo išvados ir kokie įrodymai atmetami, o taip pat teisę žinoti pagal kokį baudžiamąjį įstatymą kaltinamasis yra nuteistas ir kokia bausmė jam paskirta bei kaip išspręstas procesinių prievartos priemonių taikymo klausimas ir kokie motyvai nulėmė teismo išvadas dėl civilinių ieškinių dydžio.*¹⁴⁹

Apibendrinant nagrinėtą praktiką, galime daryti išvadą, jog vertindamas įrodymus, teismas turi laikytis ne tik baudžiamąjo proceso įstatymuose nustatytų taisyklių, bet ir įsitikinti, ar įrodymai yra patikimi ir atitinka įstatymuose keliamus reikalavimus, nuspręsti, ar įrodymais grįstinos teismo išvados, ar jie atmetini. Siekiant išvengti esminių baudžiamąjo proceso teisės pažeidimų, susijusių su įrodymų vertinimu, teismas privalo įrodymus vertinti ne tik remdamasis savo vidiniu įsitikinimu, pagrįstu išsamiu bei nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, bet ir išsamiai bei argumentuotai atskleisti, kuriais įrodymais byloje remiamasi priimant galutines teismo išvadas, o kurie įrodymai byloje yra atmetami. Nenuoseklus įrodymų dėstymas, neatskleidžiant jų tarpusavio ryšių, logiškai neišplaukiančios kaltinamojo kaltę ar kitas svarbias bylos aplinkybes patvirtinančios išvados taip pat gali nulemti esminius baudžiamąjo proceso teisės pažeidimus, padaromus dėl BPK 20 str. nuostatų nesilaikymo. Visi minėti pažeidimai tampa esminiais baudžiamąjo proceso teisės pažeidimais tik tuomet, kai jie sukliudo priimti teisingą teismo sprendimą.

2.4. Esminiai baudžiamąjo proceso teisės pažeidimai, susiję su kaltinamojo teisių suvaržymais

EŽTK 6 str. 3 d. numato minimalias kaltinamajam (įtariamajam) suteikiamas garantijas vos pradėjus baudžiamąjį procesą:

- a) kad jam būtų skubiai ir nuodugnai pranešta tokia kalba, kurią jis supranta, apie pareiškiamo jam kaltinimo pagrindą ir motyvus;
- b) kad jis turėtų pakankamai laiko ir galimybių pasirengti savo gynybai;
- c) kad jis galėtų gintis pats arba per savo paties pasirinktą gynėją arba, jei jis neturi pakankamai lėšų tam gynėjui atsilyginti, turi gauti pagalbą nemokamai, kai to reikalauja teisingumo interesai;
- d) kad jis galėtų apklausti kaltinimo liudytojus arba turėtų teisę, kad tie liudytojai būtų apklausti, ir turėtų teisę, kad gynybos liudytojai būtų iškviesti ir apklausti tomis pat sąlygomis, kokios taikomos kaltinimo liudytojams;

¹⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 27 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-37/2014.

e) kad jis galėtų nemokamai naudotis vertėjo pagalba, jeigu jis nesupranta ar nekalba teismo procese vartojama kalba.¹⁵⁰

Literatūroje nurodoma, jog Europos Sąjungos teisėkūros institucijų viena iš siekiamybių - užkirsti Europos Sąjungos valstybių narių daromus EŽTK 6 str., užtikrinančio įtariamųjų ir kaltinamųjų procesines garantijas, pažeidimus¹⁵¹, todėl Europos Sąjungos teisėkūroje telkiamos pastangos suvienodinti teisinės procedūras Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamuosiuose procesuose. Europos Vadovų Taryba 2009 metais lapkričio 30 dieną parengė procesinių teisių veiksmų planą (orig. „Roadmap“), kuriuo buvo siekiama laipsniškai stiprinti įtariamųjų ir kaltinamųjų teises baudžiamajame procese, veiksmų plane buvo aptartos penkios priemonės, kurių pagrindu numatyta priimti atitinkamas direktyvas, skirtas šioms kaltinamojo (įtariamojo) teisėms užtikrinti: teisei į vertimą; teisei į informaciją apie įtariamojo ar kaltinamojo teises ir informaciją apie kaltinimus; teisei į teisinę pagalbą ir konsultaciją; giminių, darbdavių, konsulinių įstaigų informavimą; specialias pažeidžiamų asmenų apsaugos priemones; teisei į sulaikymo pagrindų peržiūrą.¹⁵²

Abstrakčiai vertinant, visų aukščiau nurodytų EŽTK 6 str. 3 d. nuostatų nesilaikymas Lietuvos baudžiamajame procese kaltinamojo atžvilgiu, būtų traktuojamas kaip esminis baudžiamąjį proceso teisės pažeidimas, nes tai yra principinės nuostatos, kurių neužtikrinimas paprastai nulemia neteisingą teismo sprendimo priėmimą. Minėtosios kaltinamojo teisės yra saugomos, reglamentuotos ir nacionalinėje teisėje. Toliau panagrinėkime 2014 metų LAT ir LApT teismų praktikoje pasitaikiusius svarbiausius atvejus, kuriais buvo pažeistos kaltinamųjų (įtariamųjų ar nuteistųjų) teisės ir dėl to buvo sukliudyta priimti teisingą teismo sprendimą.

Kaltinamojo (įtariamojo, nuteistojo) teisė į gynybą yra viena iš svarbiausių siekiant apginti savo teises, sušvelninti savo atsakomybę bei paneigti iškeltą įtarimą (kaltinimą). LRKT jurisprudencijoje teisė į gynybą aiškinama, kaip vienas iš sąžiningo proceso garantų, sudarantis prielaidas teisingai nubausti kiekvieną, kuris padarė nusikalstamą veiką, ir užtikrinti, kad nekaltas asmuo nebūtų patrauktas baudžiamajon atsakomybėn ir nuteistas, pabrėžiama, jog teisė į gynybą yra absoliuti: „Konstitucijos 31 straipsnio 6 dalyje nustatyta asmens teisė į gynybą, taip pat ir teisė turėti advokatą yra absoliuti, ji negali būti paneigta ar suvaržyta jokiais pagrindais ir

¹⁵⁰ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *supra* note 4.

¹⁵¹ Jurka R., Europos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajam procesui. Baudžiamąjį proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai. Mokslo studija, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2013, p. 69-70.

¹⁵² Levon J., Veršekys P. Įtariamųjų ir kaltinamųjų teisių Lietuvos baudžiamajame procese stiprinimas: perspektyvinė analizė Europos Sąjungos teisėkūros kontekste. Lietuvos Respublikos baudžiamąjį proceso kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamąjį proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012, p. 160-161.

jokiomis sąlygomis.¹⁵³ BPK numato teisėsaugos institucijoms pareigą užtikrinti galimybę įtariamajam, kaltinamajam ir nuteistajam įstatymų nustatytais priemonėmis ir būdais gintis nuo įtarimų bei kaltinimų (BPK 10 str. 2 d.). EŽTT praktikoje yra konstatuota, kad EŽTK 6 str., kaip visuma, garantuoja kaltinamojo teisę veiksmingai dalyvauti baudžiamajame procese. Bendresne prasme tai apima ne tik teisę tiesiogiai dalyvauti procese, bet ir teisę gauti teisinę pagalbą, jei tai būtina, bei veiksmingai sekti proceso eigą. Šios teisės neatsiejamos nuo rungtyniško bylos nagrinėjimo principo.¹⁵⁴ Štai byloje Nr. 2K-546/2014 LAT konstatavo ne tik netinkamą advokatės atstovavimą kaltinamajam, bet ir tinkamo informavimo apie bylos nagrinėjimo apeliacine tvarka posėdžio datą bei laiką nebuvimą: „*Apeliacinės instancijos teismas protokole konstatavo, kad nuteistajam pranešta apie teismo posėdį, tačiau neaišku, kokiais duomenimis remdamasis jis padarė tokią išvadą [...] Klausimas dėl galimybės nagrinėti bylą neatvykus apeliantui iš viso nesvarstytas, nors to reikalauja BPK 324 straipsnio 1 dalies nuostatos. Taigi tokia situacija leidžia pagrįstai abejoti dėl tinkamo asmens informavimo apie posėdžio vietą ir laiką. Šios bylos duomenų visuma neleidžia daryti neabejotinos išvados, kad nuteistajam buvo laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo laiką. Be to, V. S. gynusi valstybės garantuojamos teisinės pagalbos paskirta advokatė V. N. apeliacinės instancijos teisme V. S. gynė su juo nesusisiekusi ir taip pat nepranešusi apie apeliacinio skundo nagrinėjimą.*“¹⁵⁵ Teismas nustatė formalų valstybės garantuojamo gynėjo atstovavimą: „*Iš bylos duomenų matyti, kad dieną prieš teismo posėdį [...] apeliacinės instancijos teismui buvo pateiktas advokatės V. N. orderis ginti V. S. [...]. Kitas dokumentas po orderio yra teismo posėdžio protokolas. Byloje nėra jokios apeliacinės instancijos teismo motyvuotos nutarties, kaip to reikalauja BPK 51 straipsnio 2 dalis, kurioje būtų nurodyti motyvai, kodėl teismas savo iniciatyva pripažįsta, kad gynėjo dalyvavimas yra būtinas, ir kodėl paskiria būtent šią advokatę. Iš teismo posėdžio protokolo turinio darytina išvada, jog gynėja tik formaliai atstovavo nuteistojo interesams.*“¹⁵⁶ Dėl minėtų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų bylą buvo perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Teisinėje literatūroje pastebima, jog gynėjo paskyrimas baudžiamojoje byloje nebūtinai užtikrina EŽTK 6 str. 3 d. c punkto reikalavimų vykdymą, gynybos organizavimas yra ginamojo ir jo

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 26 straipsnio 3 ir 4 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2001-02-14, Nr. 14-445.

¹⁵⁴ Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Lagerblom v. Sweden, Appl. No. 26891/95, judgment of the 14th of January, 2003.

¹⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 9 d nutartis byloje Nr. 2K-546/2014.

¹⁵⁶ *Ibid.*

gynėjo tarpusavio reikalas, o iš kompetentingų nacionalinių institucijų reikalaujama įsikišti tik tuomet, jeigu valstybės paskirto gynėjo nesugebėjimas veiksmingai ginti yra akivaizdus arba institucijų dėmesys į šį nesugebėjimą pakankamai atkreiptas koku nors kitu būdu.¹⁵⁷ Literatūroje nurodoma ir tai, jog „ne kiekvienas Baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas, padarytas neužtikrinant, kad laiku dalyvautų gynėjas, yra pripažįstamas esminiu. Teismai vertina procesą kaip visumą ir atsižvelgia į tai, ar teisė į gynybą buvo pakankamai garantuota vėlesniuose proceso etapuose.“¹⁵⁸ Cituojamoje literatūroje pateikiamas LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus 2007 m. gruodžio mėn. 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-840/2007, kurioje nutartis skirti psichiatrijos ekspertizę buvo priimta 2006 m. gruodžio 22 d., tačiau gynėjo dalyvavimas buvo užtikrintas tik 2007 m. kovo 5 d., t. y. buvo pažeistas Baudžiamojo proceso įstatymas. Sprendžiant, ar nebuvo pažeista asmens teisė į gynybą, buvo atsižvelgta į tai, ar ji buvo užtikrinta nagrinėjant bylą teisme ir ar buvęs pažeidimas neturėjo esminės įtakos teisingam teismo sprendimui priimti. Šiuo atveju nagrinėjant bylą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose dalyvavo asmens, kuriam pritaikyta priverčiamoji medicinos priemonė, gynėjai bei jo motina, kuri teismo nutartį taikyti priverčiamąją medicinos priemonę jos sūnui apskundė apeliacine ir kasacine tvarka. Įvertinus procesą kaip visumą, buvo padaryta išvada, kad asmens, kuriam pritaikyta priverčiamoji medicinos priemonė, nebuvo atimta teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, todėl padarytas pažeidimas neturėjo esminės įtakos teisingam teismo sprendimui priimti.¹⁵⁹ Taigi, faktas, jog kaltinamasis neturėjo gynėjo kažkokioje proceso stadijoje dar nereiškia buvusį esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą. Svarstant klausimą ar buvo padarytas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas, svarbu atkreipti dėmesį į visas byloje esančias aplinkybes ir nustatyti, kaip gynėjo neturėjimas galėjo paveikti galutinį teismo sprendimą. Ne visais atvejais gynėjo turėjimas reiškia užtikrintą tinkamą teisę į gynybą. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai gali būti nustatomi ir tuomet, kai gynėjas nevykdo jam priskirtinų funkcijų ir pareigų.

Kita labai svarbi kaltinamajam suteikiama teisė – tai galimybė užduoti klausimus byloje esantiems liudytojams. Vienoje iš LAT bylų (Nr. 2K-115/2014) kasatorius tvirtino, kad byloje, be kitų pažeidimų, buvo padaryti ir esminiai BPK 22 str., 276 str. ir 332 str. 5 d. pažeidimai, nes teismai atmetė prašymus apklausti liudytojus, be svarbių priežasčių neatvykusius į teismą, be to, apeliacinės instancijos teismo nutartyje nebuvo išdėstyta motyvų, kodėl apeliacinės instancijos teismas atsisakė apklausti liudytojus teisme. Kasatorius atkreipė dėmesį į tai, kad pirmosios

¹⁵⁷ Zajančauskienė J., Principinės nuostatos dėl būtinojo gynėjo dalyvavimo. Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai. Mokslo studija, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2013, p. 256.

¹⁵⁸ *Ibid.*

¹⁵⁹ *Ibid.*, p. 258-259.

instancijos teismas 2011 m. liepos 13 d. nutartimi nutarė iškviešti ir apklausti teismo posėdyje visus nukentėjusiuosius ir liudytojus, tarp jų – ir liudytojas J. P., M. S. bei L. T., tačiau ši privaloma ir įsiteisėjusi nutartis liko neįvykdyta, o tai paaiškinančių motyvų nenurodyta ir tai, kasatoriaus tvirtinimu, yra esminis nurodytų straipsnių pažeidimas. Be to, kasatorius atkreipė dėmesį į tai, kad pagal BPK 276 str. perskaityti liudytojų ir nukentėjusiųjų parodymus galima tik jiems neatvykus į teismą dėl svarbių priežasčių, tačiau teismai tokių priežasčių pagal BPK 37 str. nenustatė.¹⁶⁰ LAT šioje byloje nurodė, jog netenkinus kaltinamojo pageidavimo apklausti bylos liudytojus, buvo padarytas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas, kadangi buvo suvaržyta kaltinamojo teisė pasinaudoti jam suteikiamomis garantijomis: „Teismas, nusprendęs netenkinti kaltinamojo ir jo gynėjo prašymų apklausti teismo posėdyje minėtas liudytojas ir nukentėjusiąsias, suvaržė įstatymų garantuotas kaltinamojo teises (BPK 369 straipsnio 3 dalis). Apeliacinės instancijos teismas šio procesinio pažeidimo neištaisė, o atsakydamas į apeliacinio skundo atitinkamą argumentą, klaidingai nurodė, kad A. B. šių asmenų į teismo posėdį iškviešti neprašė, nors teismo posėdžio protokole užfiksuota, kad toks prašymas buvo pateiktas, teismo svarstytas ir atmestas [...] Tai vertintina kaip pareigos patikrinti bylą tiek, kiek to prašoma apeliaciniame skunde, neįvykdymas (BPK 320 straipsnis 3 dalis) ir šis pažeidimas pripažintinas esminiu.“¹⁶¹ Pagal EŽTT praktiką, siekiant užtikrinti rungimosi principo laikymąsi, kaltinamajam, turi būti suteikta pakankama ir tinkama galimybė ginčyti prieš jį liudijančių asmenų parodymus ir pateikti jiems klausimus arba tuo metu, kai parodymai duodami, arba vėliau procese.¹⁶² Dėl šių ir kitų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, byla buvo perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.

Nagrinėjamoje 2014 metų teismų praktikoje, esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su kaltinamųjų teisių suvaržymais, buvo ir dėl apeliaciniam skundai keliamų reikalavimų nesilaikymo – *non reformatio in peius* principo pažeidimo, reiškiantį draudimą keisti į blogąją pusę, kitaip tariant, draudimą pabloginti apelianto padėtį daugiau negu to prašoma apeliaciniame skunde. „Kaip matyti iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio, šis teismas pripažino, kad Panevėžio apygardos teismas [...] pažeidė BPK 386 straipsnio nuostatas, nes bausmes sugriežtino nenustatęs jokių naujų bausmių individualizavimui reikšmingų aplinkybių. [...] apeliacinės instancijos teismas [...] paskirdamas D. M. ir K. N. griežtesnes bausmes, nebuvo nuoseklus, nesilaikė teismo sprendimo keitimo į blogąją pusę

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K–115/2014.

¹⁶¹ *Ibid.*

¹⁶² Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of Mild and Virtanen v. Finland, Appl. No. 39481/98 and 40227/98, judgment of the 26th of July, 2005.

*(reformatio in peius) draudimo principo [...] Byloje aplinkybių, kurios būtų išaiškintos tik iš naujo nagrinėjant bylą teisme, nėra nustatyta. Iš bylos duomenų matyti, kad tos pačios aplinkybės tik įvertintos kitaip – pasunkinant nuteistų teisinę padėtį padarytą nužudymą dėl chuliganiškų paskatų papildomai kvalifikuojant ir pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punktą*¹⁶³ LAT šioje byloje nusprendė, kad teisinė padėtis, pažeidžiant draudimo keisti sprendimą į blogąją pusę principą buvo pabloginta ir kitam nuteistajam, todėl apeliacinės instancijos teismo nuosprendį dėl esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo, lėmusio ir netinkamą baudžiamojo įstatymo pritaikymą, pakeitė, panaikindamas apeliacinės instancijos papildomai kvalifikuotas chuliganiškas paskatas.¹⁶⁴ Kitoje LAT byloje (Nr. 2K-197/2014) kaltinamojo teisės buvo esmingai suvaržytos ir buvo padarytas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas dėl to, jog teismas, po naujojo, jau šiame darbe minėto LRKT 2013 metų lapkričio 15 dienos nutarimo išaiškinimo, nesiėmė pareigos veikti aktyviai ir nepakeitė veikos kvalifikavimo į lengvesnę atsakomybę numatantį įstatymą. Tai nulėmė neteisingo nuosprendžio priėmimą ir pasunkino kaltinamojo padėtį, kadangi apeliacinės instancijos teismas kaltinamąjį nuteisė pagal jo veiką neatitikusį ir sunkesnę atsakomybę numatantį įstatymą: „*kai kaltininkas apgaule vengia atsiskaityti už gautas prekes, veika atitinka ne sukčiavimą išvengiant prievolės, numatytą BK 182 straipsnyje, bet BK 186 straipsnyje numatytą nusikaltimą. Po to teismas padarė išvadą, pagal kurią, kadangi kaltinimų pagal BK 186 straipsnį R. R. pareikšta nebuvo, o byla buvo nagrinėjama tik nuteistojo apeliacinio skundo ribose, tai teisėjų kolegija R. R. atsakomybės klausimo pagal skirtingą faktinėmis aplinkybėmis kaltinimą, atitinkantį BK186 straipsnyje numatytos veikos požymius, svarstyti neturi pagrindo. Taigi, apeliacinės instancijos teismas, atsisakydamas svarstyti klausimą, ar R. R. veika atitinka (neatitinka) BK 186 straipsnyje numatyto nusikaltimo požymius, tik deklaratyviai konstatavo, kad šiuo atveju skiriasi faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės, tokios savo išvados nepagrįsdamas byloje nustatytų aplinkybių analize.*“¹⁶⁵ Teismas toliau savo poziciją grindė tokiais argumentais: „*Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas [...] konstatavo, kad pagal BPK 255 straipsnio 2 dalyje nustatytą teisinį reguliavimą, aiškinamą kartu su nustatytuoju BPK 256 straipsnio 4 dalyje, kaltinamasis gali būti nuteistas pagal kitą baudžiamąjį įstatymą, numatantį lengvesnį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusizengimą, [...] veikos perkvalifikavimas vadovaujantis BPK 256 straipsnio 4 dalimi (kai iš esmės nesikeičia faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės) nelaikytinas apeliacinio skundo ribų*

¹⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-164/2014.

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 6 d. nutartis byloje Nr. 2K-197/2014.

peržengimu.¹⁶⁶ Vienoje LAT bylų, susirinkusi plenarinė sesija, be kitų pažeidimų, taip pat sprendė klausimą dėl teismo galimybės pakeisti esmines bylos faktines aplinkybes po naujojo LRKT išaiškinimo ir galimai byloje padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų: „Pažymėtina, kad veikos kvalifikavimo pakeitimas apeliacinės instancijos teisme nepažeidžia Konvencijos protokolo Nr. 7 2 straipsnio, kuriame įtvirtinta asmens, teismo nuteisto už nusikaltimą, teisė į tai, jog aukštesnė teisminė instancija peržiūrėtų jo kaltinamąjį nuosprendį ar bausmę. Šios teisės įgyvendinimą ir jos įgyvendinimo pagrindus nustato įstatymas, taigi valstybė iš esmės turi tam tikrą diskreciją nurodytu aspektu. Pagal EŽTT praktiką apkaltinamojo nuosprendžio peržiūrėjimas aukštesnės instancijos teisme gali apimti ir fakto, ir teisės klausimus, arba apsiriboti tik teisės klausimais.“¹⁶⁷ Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas R. M. inkriminuojamą nusikalstamą veiką (BK 228 straipsnis) perkvalifikavo pagal baudžiamąjį įstatymą, numatantį lengvesnį nusikaltimą (BK 229 straipsnis), taip jam inkriminuota kita kaltės forma – nusikalstamas neatsargumas. Tai atlikta iš anksto nepranešus kaltinamajam ir kitiems nagrinėjimo dalyviams apie tokią galimybę. Apeliacinės instancijos teismas neužtikrino kaltinamojo teisės žinoti kaltinimą, teisės į gynybą ir teisingą teismą ir taip padarė esminį BPK pažeidimą.¹⁶⁸ „Įgyvendindamas šią teisę, teismas privalo pranešti kaltinamajam ir kitiems nagrinėjimo teisme dalyviams apie tokią galimybę, užtikrinti teisę žinoti kaltinimą, teisę į gynybą, kitų tinkamo teisinio proceso principų įgyvendinimą. Esminis BPK pažeidimas nagrinėjamoje byloje padarytas pripažįstant nuteistąjį kaltu pagal BK 229 straipsnį. Nuteistasis šioje byloje taip pat pripažintas kaltu pagal BK 137 straipsnio 1 dalį. Tačiau šios nusikalstamos veikos inkriminuotos kaip idealioji nusikalstamų veikų sutaptis (BK 63 straipsnio 5 dalies 1 punktas). Šių veikų inkriminavimas glaudžiai susijęs, todėl byla gražintina nagrinėti apeliacine tvarka visa apimtimi.“¹⁶⁹ LAPT nagrinėjamoje praktikoje taip pat pasitaikė pažeidimų, dėl teismo pareigų keisti veikos kvalifikavimą ar bylos faktines aplinkybes į iš esmės skirtingas¹⁷⁰ nevykdymo. Autoriaus manymu, visus šiuos esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus iš esmės lėmė ganėtinai naujas (2013 metais) priimtas LRKT išaiškinimas dėl BPK 255 str. ir 256 str. taikymo ir jų kai kurių nuostatų antikonstitucingumo. Teismai dar nespėjo įsisavinti minėtų

¹⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 6 d. nutartis byloje Nr. 2K-197/2014.

¹⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-P-1/2014.

¹⁶⁸ *Ibid.*

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis byloje Nr. 1N-183/2014.

nuostatų išaiškinimo, todėl praktikoje galime rasti pakankamai nemažai esminių pažeidimų, padaromų dėl netinkamai taikomų BPK straipsnių, reglamentuojančių veikos esminių faktinių aplinkybių ir jos kvalifikavimo pakeitimą teisme. Manytina, kad ateityje tokių pažeidimų turėtų mažėti, tačiau būtina kuo skubiau pakeisti BPK nuostatas, kurios LRKT nutarimu buvo pripažintos prieštaraujančiomis LR Konstitucijai.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog teisės į gynybą vienas iš elementų - tai asmens teisė žinoti, kuo esi įtariamasis (kaltinamas). EŽTK 6 str. 3 d. a) punktas garantuoja kaltinamojo teisę būti informuotam apie kaltinimo pagrindą ir motyvus. BPK 219 str. apibrėžia kaltinamojo akto reikalavimus, kurio pagrindu kaltinamasis gali ruoštis gynybai. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nagrinėjamoje 2014 metų teismų praktikoje buvo susiję ir su BPK 326 str. 1 d. 5 p. netinkamai taikomu straipsniu ir taip padaromais esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais. BPK 326 str. 1 d. 5 p. pažeidimai buvo konstatuoti, kadangi byloje nebūdavo nustatytų pagrindų perduoti bylą prokurorui dėl ydingai surašyto kaltinamojo akto, o kaltinamojo akto pažeidimai galėdavo būti ištaisomi pačio teismo, pasitelkiant BPK 255 str. ir 256 str. nuostatas. Pavyzdys, iliustruojantis tokias situacijas, galėtų būti LAT byla Nr. 2K-319/2014: *„apeliacinės instancijos teismas taip pat turi iširti bylos aplinkybes ir įrodymus, turinčius esminę reikšmę teismo išvadoms, jei tai nebuvo tirta pirmosios instancijos teisme, ir nagrinėdamas bylą apeliacine tvarka, spręsdamas inkriminuojamos veikos kvalifikavimo klausimą turi įgaliojimus, esant pagrindui, ir savo iniciatyva nustatyti iš esmės skirtingas inkriminuojamos veikos faktines aplinkybes. Įgyvendindamas šią teisę, teismas privalo pranešti kaltinamajam ir kitiems nagrinėjimo teisme dalyviams apie tokią galimybę užtikrinti teisę žinoti kaltinimą, teisę į gynybą, kitų tinkamo teisinio proceso principų įgyvendinimą [...] kai surašytas iš esmės BPK 219 straipsnio reikalavimų neatitinkantis kaltinamasis aktas, be to, šio pažeidimo negalima ištaisyti teisme ir jis trukdo nagrinėti bylą teisme, tokią bylą šis teismas gali perduoti prokurorui.“*¹⁷¹ LAT nusprendė, jog apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo BPK 219 str. nuostatų nesilaikymą surašant kaltinamąjį aktą šioje byloje, bet, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendį bei perduodamas bylą prokurorui, pažeidė BPK 326 str. 1 d. 5 p. nuostatas, nes byla perduodama prokurorui tik tada, kai šio pažeidimo negalima ištaisyti teisme, dėl taip padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų bei suvaržytų nuteistųjų teisių į jų apeliacinių skundų tinkamą išnagrinėjimą byla buvo perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka.¹⁷² Teismų praktikoje laikomasi, jog kaltinamasis aktas neatitinka jam keliamų reikalavimų ir jį galima perduoti ikiteisminiam tyrimui papildyti tik esant šių trijų sąlygų

¹⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-319/2014.

¹⁷² *Ibid.*

visumai: pirma, kaltinamojo akto turinys turi neatitikti BPK 219 straipsnyje nurodytų šio procesinio dokumento turinio reikalavimų, antra, kaltinamojo akto trūkumai turi būti tokie, kurių nebūtų galima ištaisyti nagrinėjant bylą teisme ir, trečia, kaltinamojo akto trūkumai turi trukdyti teismui nagrinėti bylą.¹⁷³

Kaltinamųjų (nuteistųjų) teisės yra suvaržomos ir tai gali nulemti esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus ir tuomet, kai nesilaikoma nekaltumo prezumpcijai keliamų reikalavimų, aprašytų LR Konstitucijos 31 str. 1 d., BPK 44 str. 6 d., taip pat tarptautiniuose teisės aktuose: EŽTK 6 str. 2 d., Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 str. 2 d. Nors nekaltumo prezumpcijos pažeidimai nagrinėjamoje 2014 metų teismų praktikoje nebuvo dažnas reiškinys, tačiau šis pažeidimas yra itin svarbus ir iliustruojantis, kaip nesilaikant bei pažeidžiant principines kaltinamajam garantuojamas teises yra padaromi esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, kurie iš pirmo žvilgsnio neatrodo itin reikšmingi: „Nors apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje ir nėra tiesiogiai konstatuota, kad A. B. laikomas kaltas nusikalstamos veikos padarymu, tai savaimė nepaneigia minėtų formuluočių, būdingų apkaltinamajam nuosprendžiui, nesuderinamumo su nekaltumo prezumpcijos principu. Tokių formuluočių turinys gali būti suprastas kaip A. B. pripažinimas kalto nusikalstamos veikos, dėl kurios baudžiamoji byla buvo nutraukta suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui, padarymu. Kita vertus, pagal BPK 3 straipsnio 1 dalies 2 punktą ir BK 95 straipsnį, jei baudžiamoji byla nutraukiama suėjus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui, tai savaimė nereiškia asmens rehabilitavimo ir negali būti tapatinama su asmens išteisinimu (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-9/2012). [...] Šie BPK pažeidimai laikytini esminiais.“¹⁷⁴ Šioje nutartyje LAT nurodė, jog pagal EŽTT praktiką, turi būti daromas esminis skirtumas tarp aiškaus teismo paskelbimo, nesant galutinio nuosprendžio, kad asmuo padarė atitinkamą nusikaltimą, ir teiginio, kad kažkas yra tiesiog įtariamas padaręs nusikaltimą. „Taigi minėtos EŽTT nuostatos suponuoja ir tai, kad tokiais atvejais, kai nusprendžiama, kad išteisinamasis nuosprendis naikintinas, tačiau baudžiamoji byla suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui nutrauktina, apeliacinės instancijos teismo sprendimas negali būti grindžiamas teiginiais, iš esmės reiškiančiais, jog asmuo yra kaltas nusikalstamos veikos padarymu. Tai nepaneigia galimybės apeliacinės instancijos teismo nutartyje konstatuoti veikos faktinių aplinkybių, tačiau toks konstatavimas turi neperžengti asmens „įtarimo būklės“ aprašymo ir tapti asmens kaltumo pripažinimu.“¹⁷⁵

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis *op. cit.* 171.

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 27 d. nutartis byloje Nr. 2K-276/2014.

¹⁷⁵ *Ibid.*

Iš visų svarbiausių aptartų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su kaltinamojo teisių suvaržymais, 2014 metų LAT ir LApT teismų praktikoje, darytina išvada, jog esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai konstatuojami nesilaikant fundamentalių kaltinamajam suteikiamų teisių, tokių kaip: teisė į gynybą, teisė žinoti kaltinimo pagrindą ir motyvus, apklausti byloje esančius liudytojus; pasitaiko atveju, kai pažeidžiamas *reformatio in peius* principas. Visų šių teisių pažeidimų atvejais, esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas konstatuojamas ne dėl formaliai pasireiškusių pažeidimų, o dėl tokių pažeidimų, kurie nulėmė ar sutrukdė priimti teisingą teismo sprendimą. Nagrinėta praktika patvirtino, jog vien formalus kaltinamajam suteikiamų teisių užtikrinimas taip pat neapsaugo nuo esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, kaltinamajam garantuojamos teisės be visa ko, privalo būti įgyvendinamos efektyviai ir pasitarnauti kaltinamojo naudai.

Nagrinėtoje praktikoje pastebėjome, kokius paprastai teisinius padarinius sukelia esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai. Apeliacinės instancijos teismo konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai gali nulemti bylos nutraukimą (BPK 327 str.), nuosprendžio pakeitimą (BPK 328 str.) arba nuosprendžio panaikinimą ir naujo nuosprendžio priėmimą (BPK 329 str. 4 p.). BPK 326 str. 1 d. 4 ir 5 punktai numato atvejus, kada apeliacinės instancijos teismo konstatuotas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas negali būti ištaisytas apeliacinės instancijos teisme ir byla privalo būti grąžinama prokurorui ar pirmajai instancijai. Kaip jau minėjome šiame darbe, tai absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai, kurie reiškia, jog procesiškai teisingas bylos nagrinėjimas pirmosios instancijos teisme apskritai neįvyko. Kitais atvejais, apeliacinės instancijos teismas, nustatęs esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, padarytus pirmosios instancijos teisme ir galimus ištaisyti apeliacinėje instancijoje, privalo juos ištaisyti. BPK komentare nurodoma, jog apskūstas nuosprendis turi būti panaikintas bei priimtas naujas nuosprendis netgi tais atvejais, kai dėl esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo, naikinant apskūstą nuosprendį yra priimamas tokios pat rūšies naujas nuosprendis, pavyzdžiui, panaikinamas apkaltinamasis ir priimamas apkaltinamasis nuosprendis.¹⁷⁶ Tačiau tuomet susidaro įspūdis, jog konstatavus esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą nuosprendžio pakeitimo galimybių (BPK 328 str.) iš viso negali būti. Iš nagrinėtos 2014 metų LApT praktikos pastebėjome tiek nuosprendžio keitimo¹⁷⁷,

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note 16, p. 299.

¹⁷⁷ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-79/2014; Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 28 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-262/2014.

tiesioginio ir naujų nuosprendžių priėmimo atveju¹⁷⁸, kai nustatomi esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, tačiau aiškios takoskyros, kada nuosprendis turi būti keičiamas, kada naikinamas ir priimamas naujas nuosprendis – rasti nepavyko. Remiantis BPK 326 str. 4 d., manytina, jog, nustatčius esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, nuosprendis visuomet turėtų būti naikinamas ir turėtų būti priimamas naujas sprendimas byloje. Nustatčius tik BPK 328 str. nuosprendžio keitimo pagrindus, iš esmės negalėtume konstatuoti byloje esant esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, nors, remiantis anksčiau šiame darbe nagrinėta teismų praktika ir esminiais baudžiamojo proceso teisės pažeidimais, padaromais teismo nuosprendį grindžiant byloje nenustatytomis ir neištirtomis aplinkybėmis, tokių atvejų, regis, praktikoje būna (BPK 328 str. 3 p.).

Iš nagrinėtos 2014 metų LAT praktikos pastebėjome, jog konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai suponuoja būtinybę bylą grąžinti apeliacinei instancijai nagrinėti visa arba tam tikra apimtimi iš naujo, tai apsprendžia konstatuotų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų apimtis ir jų įtaka priimtam neteisingam teismo sprendimui. Vadinasi, nustatčius, jog esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas nulėmė visą neteisingą teismo sprendimo priėmimą, byla turės būti nagrinėjama visa apimtimi iš naujo. BPK 382 str. numato teismo, išnagrinėjusio kasacinę bylą, priimamas nutartis. Literatūroje nurodoma, jog apeliacinės instancijos teismo nuosprendis ar nutartis naikinami ir byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka tuo atveju, kai nagrinėjant bylą apeliacine tvarka buvo padaryti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai. Byla perduodama iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka ir tuo atveju, kai esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai padaryti bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme, tačiau apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs bylą, šio pažeidimo nepastebėjo ir nuosprendžio nepanaikino.¹⁷⁹ Literatūroje nurodoma, jog atskirais atvejais nuosprendis ar nutartis gali būti pakeičiami tais atvejais, kai nagrinėjant bylą buvo padaryti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, pavyzdžiui, kasacinės instancijos teismas turi teisę pakeisti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį ar nutartį ir sušvelninti nuteistajam paskirtą bausmę tuo atveju, kai apeliacinės instancijos teismas, pažeisdamas BPK 320 str. 4 d. numatytus reikalavimus, nuteistojo ar išteisintojo padėti pablogino daugiau nei to buvo prašoma apeliaciniame skunde¹⁸⁰, tai pagrindžia ir šiame darbe nagrinėta teismų

¹⁷⁸ Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–288/2014.

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras, *supra* note 16, p. 398.

¹⁸⁰ *Ibid.*

praktika¹⁸¹. Dar anksčiau teisės doktrinoje buvo pastebėta, jog kasaciniam ir apeliaciniam teismams, konstatavus esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, suteikiami skirtingi įgaliojimai, kadangi kasaciniam teismui nebuvo suteikiama galimybė bylą perduoti tiesiai pirmajai instancijai. Pavyzdžiui, konstatavus esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, padarytą pirmosios ir apeliacinės instancijos teismuose ir nustačius, jog byla pirmojoje instancijoje buvo išnagrinėta šališko teismo, kasacinės instancijos teismas turėtų bylą gražinti apeliacinei instancijai, kuri šio pažeidimo nepastebėjo, o ne pirmajai instancijai, kuri šį pažeidimą padarė, todėl, teisės doktrinoje nurodoma, jog tokiais atvejais (nustačius BPK 326 str. bylos perdavimo pirmosios instancijos teismui pagrindus), bylą perduodant apeliacinei, o ne pirmajai instancijai, pažeidžiamas ne tik proceso greitumo principas, bet ir kyla klausimų dėl tokio skirtingo reglamentavimo teisės normų konstitucingumo.¹⁸² Tačiau praėjus šiek tiek laiko BPK 382 str. 3 p. norma buvo pakeista ir joje jau numatyta galimybė kasacinės instancijos teismui gražinti bylą pirmajai instancijai, jeigu nustatomi teismo nešališkumo principo bei bylos teisingumo taisyklių pažeidimai. Pažymėtina, jog tai itin reti atvejai, šiame darbe nagrinėtoje 2014 metų LAT ir LApT teismų praktikoje, tokių atvejų (teismo šališkumo) apskritai nebuvo nustatyta, o bylų teisingumo pažeidimai buvo nustatyti tik vienu atveju¹⁸³, todėl, teigtina, jog dažniausiai kasacinio teismo praktikoje nustatomi esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nulemia bylos gražinimą apeliacinei instancijai.

Apibendrinant galime teigti, jog BPK 326 str. 1 d. 4 ir 5 p. bei BPK 382 str. 3 p. pagrindais konstatuoti absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai suponuoja būtinybę bylą gražinti pirmajai instancijai arba prokurorui. Kiti LAT konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nulemia būtinybę bylą gražinti į apeliacinę instanciją, kurioje esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas buvo padarytas, išskyrus atvejus, kai byla turi būti nutraukiama. Apeliacinės instancijos teismo nustatyti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai turi būti taisomi bylą nagrinėjant apeliacinėje instancijoje, išskyrus, minėtus BPK 326 str. 1 d. 4 ir 5 p. atvejus, dėl kurių byla turi būti gražinta prokurorui arba pirmajai instancijai.

¹⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-164/2014.

¹⁸² Rimšelis, E., *supra* note 3, p. 173-174.

¹⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249/2014.

3. IŠVADOS

1. Esminių BPK pažeidimų sąvoka, įtvirtinta BPK 369 str. 3 d. nėra tiksli, ją aiškinant negalima remtis lingvistiniu teisės aiškinimo metodu, kadangi ne bet koks kaltinamojo teisių suvaržymas sukliudo priimti teisingą galutinį teismo sprendimą. Norint konstatuoti esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą, kaip ir kitose teisės šakose, būtina nustatyti priežastinį ryšį tarp padaryto procesinio pažeidimo ir priimto teismo sprendimo. Priežastinio ryšio nustatinėti nereikia tik BPK 326 str. 1 d. 4 ir 5 p. bei 382 str. 3 p. atvejais, kadangi šiose normose yra įtvirtintos tokio priežastinio ryšio prezumpcijos - absoliutūs teismo sprendimo negaliojimo pagrindai.
2. BPK pastebimas nevieningas esminių pažeidimų sąvokos vartojimas. 2011 metais skubotai pakeista BPK 234 str. 2 d. norma ir joje įtvirtinta „kitų esminių baudžiamojo proceso pažeidimų“ sąvoka prieštarauja BPK 369 str. 3 d. įtvirtintai esminių pažeidimų sampratos esmei, siejamai su būtinumu nustatyti priežastinį ryšį tarp padaryto procesinio pažeidimo ir priimto teismo sprendimo. Parengiamojoje bylos nagrinėjimo stadijoje, kol byla nėra išnagrinėta iš esmės, konstatuoti esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą neįmanoma.
3. Esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata doktrinoje ir teismų praktikoje iš esmės yra nuosekli, nusistovėjusi ir aiški. Tik pavieniais atvejais analizuotoje 2014 metų teismų praktikoje esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata buvo aiškinama klaidingai, pasitelkiant lingvistinį teisės aiškinimo metodą. Tiek teismų praktikoje, tiek doktrinoje pabrėžiama būtinybė nustatyti priežastinį ryšį tarp padaryto procesinio pažeidimo ir priimto teismo sprendimo.
4. Atliktu tyrimu nustatyta, jog LAT 2014 metais esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus konstatavo apytiksliai 16 proc. bylų, kuriose apskritai buvo keliamas klausimas dėl galimai padarytų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Atitinkamai LAPT praktikoje, esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai buvo nustatyti apytiksliai 5 proc. bylų. Palyginus gautus duomenis su atliktais ankstesniais moksliniais tyrimais, pasivirtino darbo ginamasis teiginys, jog esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų nemažėja. Tačiau nepasivirtino tyrimo hipotezė, jog LAPT konstatuoja didesnę kiekį esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, nei jų konstatuoja LAT. LAT 2014 metų praktikoje konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai sudarė apytiksliai 11 proc., o LAPT praktikoje – apytiksliai 1 proc. nuo visų išnagrinėtų baudžiamųjų bylų. Didžioji dalis esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų padaromi pažeidžiant nuosprendžių surašymui keliamus reikalavimus.

5. Pastebimas esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su civilinio ieškinio išsprendimu baudžiamojoje byloje, augimas. Manytina, jog civilinės teisės žinių stiprinimas galėtų būti geriausia priemonė, siekiant sumažinti šių pažeidimų skaičių. Žvelgiant į perspektyvas, manytina, jog turėtų sumažėti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų, susijusių su kaltinamojo akto trūkumais, sudarančiais prielaidas pažeisti kaltinamųjų teisę žinoti kaltinimo pagrindą ir motyvus, galimybes tinkamai pasiruošti gynybai. Daugiausia apeliaciniuose ir kasaciniuose skunduose nurodomų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų būna susiję su neišsamiu, neteisėtu įrodymų vertinimu. Dažnai nurodomi ir šališkumo principo bei nekaltumo prezumpcijos pažeidimai, tačiau visi jie dažniausiai pasitvirtina tik kaip deklaratyvūs teiginiai.
6. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su nuosprendžio surašymu, daugiausiai konstatuoti dėl apeliacinių skundų neišnagrinėjimo tiek, kiek to buvo reikalaujama apeliaciniuose skunduose, neatsakymo į esminius apeliacinio skundo argumentus (BPK 320 str. 3 d.) bei dėl motyvuojamosios teismo sprendimo dalies trūkumų.
7. Nagrinėtoje teismų praktikoje esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus, susijusius su įrodymų vertinimo pažeidimais, dažniausiai nulėmė nenuoseklus įrodymų dėstymas, neįvertinant jų tarpusavio ryšių, logiškai neišplaukiančios išvados, patvirtinančios kaltinamojo kaltę ar kitas svarbias bylos aplinkybes.
8. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai, susiję su kaltinamojo teisių suvaržymais, konstatuojami nesilaikant fundamentalių kaltinamajam suteikiamų teisių, dažniausiai - teisės į gynybą, teisės žinoti kaltinimo pagrindą ir motyvus, apklausti byloje esančius liudytojus. Kai kuriais atvejais būdavo pažeidžiamas *reformatio in peius* principas.
9. Tyrimo metu nustatyta, jog skirtingose bylos nagrinėjimo stadijose, konstatuotas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas nulemia skirtingus teisinius padarinius. LAT konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai nulemia būtinybę bylą gražinti į apeliacinę instanciją, kurioje esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas buvo padarytas, išskyrus atvejus, kai byla turi būti nutraukiama ir BPK 382 str. 3 p. numatytais atvejais. Apeliacinės instancijos teismo konstatuoti esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai turi būti taisomi apeliacinės instancijos teisme, išskyrus, BPK 326 str. 1 d. 4 ir 5 p. atvejus, dėl kurių byla turi būti gražinta prokurorui arba pirmajai instancijai.

4. LITERATŪRA

Specialioji literatūra

1. Ambrasaitė, G. Apeliacija administraciniame procese: teisės kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą ribojimo galimybės. *Jurisprudencija*. 2006, 6(84)
2. Ancelis, P., Funkcijų suderinamumas veiksmingame ir sąžiningame baudžiamajame persekiojime. *Mokslo studija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012
3. Ažubalytė, R., Jurka, R., Šalčius, M., Zajančauskienė, J. Baudžiamojo proceso teisė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014
4. Driukas, A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. IV tomas. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009
5. Goda, G. Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese. Monografija. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2014
6. Goda, G., Kazlauskas, M., Kuconis, P. *et. al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras II knyga. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003
7. Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis, P. Baudžiamojo proceso teisė. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011
8. Jurka, R., Europos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajam procesui. Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai. *Mokslo studija*, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2013
9. Keinys, S. *et. al.* Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000
10. Levon, J., Veršekys, P. Įtariamųjų ir kaltinamųjų teisių Lietuvos baudžiamajame procese stiprinimas: perspektyvinė analizė Europos Sąjungos teisėkūros kontekste. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų Lietuvos ir užsienio šalių baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės ir kriminalistikos aktualijoms ir problematikai, rinkinys. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012
11. Nekrošius, V., Laužikas E., Ramelis K., *et. al.* Lietuvos Respublikos Civilinio proceso kodekso komentaras. III dalis. Vilnius: Justitia, 2005
12. Panomariovas, A. Ikiteisminio tyrimo procesinės kontrolės teoriniai diskusiniai aspektai // *Jurisprudencija*. 2004. T. 59 (51)
13. Rimšelis, E. Baudžiamojo proceso teisės pažeidimas: samprata ir sudėtis// *Jurisprudencija*. 2006. T. 6(84)
14. Rimšelis, E. Baudžiamojo proceso teisės pažeidimo ir neteisingo teismo sprendimo priėmimo priežastinio ryšio svarba ir problemos // *Jurisprudencija*. 2008. T.6 (108)

15. Rimšelis, E. Esminiai baudžiamojo proceso pažeidimai: naujieji sampratos aspektai // *Jurisprudencija*, 2005, t. 67(59). P. 66-67.
16. Rimšelis, E. Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai: samprata, vertinimas ir procesiniai padariniai. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S). Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2006
17. Vaišvila, A. Teisės teorija. Vilnius: Justitia, 2014
18. Valančius, V., Norkus R. Lietuvos administracinės ir baudžiamosios justicijos sąlyčio aspektai. *Jurisprudencija*. 2006, 4(82)
19. Valančius, V., Norkus R. Nacionalinis teisinis diskursas dėl administracinio proceso. *Jurisprudencija*. 2006, 3(81)
20. Zajančkauskienė J., Principinės nuostatos dėl būtinojo gynėjo dalyvavimo. Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai. Mokslo studija, Mykolo Romerio universitetas. Vilnius, 2013
21. Zuckerman, A.; Roberts, P. *Criminal Evidence*. Oxford, 2004
22. Лупинская П.А. et.al. Уголовно-процессуальное право Российской Федерации: учеб. Москва, 2005
23. Михайловская И.Б. Понятие доказательства и его свойства // *Уголовный процесс*: учеб. Москва, 2001
24. Орлов Ю.К. Основы теории доказательств в уголовном процессе: науч. - практ. пособ. Москва, 2000

Tarptautiniai, užsienio valstybių ir Lietuvos Respublikos teisės aktai

25. Estijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>
26. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Valstybės žinios, 2000, Nr. 96-3016
27. Lenkijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>
28. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso, 37, 40, 44, 46, 48, 53, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 70, 73, 80, 82, 90, 93, 108, 110, 111, 130, 131, 132, 139, 140, 141, 142, 151, 154, 160, 161, 166, 167, 168, 171, 178, 186, 199, 212, 214, 217, 225, 232, 233, 234, 254, 256, 276, 287, 296, 300, 302, 303, 308, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 326, 327, 329, 333, 342, 358, 367, 368, 370, 372, 373, 374, 375, 377, 380, 381, 382, 384, 385, 409, 413, 414, 439, 447, 448, 454, 460 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 306 straipsnio pripažinimo netekusiu galios, kodekso papildymo 41⁽¹⁾, 77⁽²⁾, 80⁽¹⁾, 374⁽¹⁾,

- 374⁽²⁾, 412⁽¹⁾ straipsniais ir kodekso priedo papildymo įstatymas. Valstybės žinios, 2007-07-21, Nr. 81-3312
29. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. – Valstybės žinios, 1999, Nr. 13; 2000, Nr. 85 – 2566
30. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. Patvirtintas įstatymu Nr. VIII-1968 2000 m. rugsėjo 26 d. // Valstybės žinios, Nr. 89 - 2741
31. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios, 2002, Nr. 37-1341
32. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 426 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 308(1) straipsniu įstatymas. 2011 m. gruodžio 22 d. Nr. XI-1852. Valstybės žinios, 2011-12-31, Nr. 164-7797
33. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340
34. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios, 1992, Nr. 33-1014
35. Lietuvos Respublikos Seimo aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 308¹, 426 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-11]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=367033>
36. Lietuvos Respublikos Seimo teisės ir teisėtarkos komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 308¹, 426 straipsnių pakeitimo įstatymas (XIP-1821). [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-12]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=412976>
37. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 1961 m. birželio 26 d. įstatymu (su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d.) // Vyriausybės žinios, 1961, Nr. 18-148
38. Rusijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>
39. Vokietijos BPK išverstas į anglų kalbą [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-19]. <<http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes>>

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai

40. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 12 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos advokatūros įstatymo 26 straipsnio 3 ir 4 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2001-02-14, Nr. 14-445
41. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas „Dėl teismų sprendimų motyvų surašymo ir skelbimo, sprendimo už akių, taip pat dėl apeliacijos“. Valstybės žinios, 2006, Nr. 102-3957

42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2008 m. gegužės 28 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 256 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2008-05-31, Nr. 62-2353
43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija), 256 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 4 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 M. gruodžio 22 d. redakcijos), 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Valstybės žinios, 2013-11-20, Nr. 119-6005

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika

44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-97/2014
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-115/2014
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 14 d. nutartis byloje Nr. 2K-141/2014
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 28 d. nutartis byloje Nr. 2K-9/2014
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29/2014
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-P-1/2014
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 4 d. nutartis byloje Nr. 2K-17/2014
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 11 d. nutartis byloje Nr. 2K-22/2014
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 18 d. nutartis byloje Nr. 2K-54/2014
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 27 d. nutartis byloje Nr. 2K-65/2014
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-164/2014
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-186/2014

56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 29 d. nutartis byloje Nr. 2K-203/2014
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 6 d. nutartis byloje Nr. 2K-197/2014
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249/2014
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2K-246/2014
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 13 d. nutartis byloje Nr. 2K-258/2014
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 20 d. nutartis byloje Nr. 2K-255/2014
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 27 d. nutartis byloje Nr. 2K-276/2014
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 2K-269/2014
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280/2014
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-307/2014
66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 10 d. nutartis byloje Nr. 2K-312/2014
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-319/2014
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-324/2014
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-337/2014
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-372/2014
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-360/2014
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 7 d. nutartis byloje Nr. 2K-403/2014

73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 14 d. nutartis byloje Nr. 2K-393/2014
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-449/2014
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis byloje Nr. 2K-411/2014
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis byloje Nr. 2K-472/2014
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis byloje Nr. 2K-468/2014
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-485/2011
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-486/2014
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis byloje Nr. 2K-546/2014
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-534/2014
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-547/2014
83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-548/2014
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis byloje Nr. 2K-587/2014
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-560/2014
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis byloje Nr. 2K-601/2014

Lietuvos apeliacinio teismo praktika

87. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. vasario 17 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-231/2014
88. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-79/2014
89. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 28 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-262/2014

90. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–288/2014
91. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 16 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-66/2014
92. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. balandžio 18 d. nutartis byloje Nr. 1A-357/2014
93. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. gegužės 23 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–36/2014
94. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 4 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-399/2014
95. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A–420/2014
96. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 20 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-226/2014
97. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis byloje Nr. 1A–503/2014
98. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-98/2014
99. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. 1A–396/2014
100. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. 1A-599/2014
101. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis byloje Nr. 1N-183/2014
102. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 31 d. nutartis byloje Nr. 1A-14/2014
103. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 27 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-37/2014

Kita teismų praktika

104. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 1 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1288-14
105. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-146-1368-14
106. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1421-14

107. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 30 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-575-1422-14
108. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegijos 2014 m. spalio 8 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-552-1487-14

Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

109. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Allenet de Ribemont v. France*, Appl. No. 15175/89, judgment of the 10th of February, 1995
110. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Janosevic v. Sweden*, Appl. No. 34619/97, judgment of the 23th of July, 2002
111. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Lagerblom v. Sweden*, Appl. No. 26891/95, judgment of the 14th of January, 2003
112. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Albina v. Romania*, Appl. No. 57808/00, judgment of the 28th of April, 2005
113. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Kyprianou v. Cyprus*, Appl. No. 73797/01, judgment of the 15th of December, 2005
114. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Mild and Virtanen v. Finland*, Appl. No. 39481/98 and 40227/98, judgment of the 26th of July, 2005
115. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Boldea v. Romania*, Appl. No. 19997/02, judgment of the 15th of February, 2007
116. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Rupa v. Romania*, Appl. No. 58478/00, judgment of the 16th of December, 2008
117. Council of Europe. European Court of Human Rights. Case of *Prado Bugallo v. Spain*, Appl. No. 21218/09, decision of the 18th of October, 2011

Kita medžiaga

118. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2003 m. birželio 20 d. nutarimas Nr. 40 „Dėl teismų praktikos taikant Baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias nuosprendžio surašymą“. *Teismų praktika*. 2003, 19
119. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. birželio 23 d. nutarimas Nr. 53 „Dėl teismų praktikos taikant baudžiamojo proceso kodekso normas, reglamentuojančias bylų procesą apeliacinės instancijos teisme (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 d. nutarimo Nr. 26 naujoji redakcija)“. *Teismų praktika*. 2005, 23
120. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gruodžio 1 d. Baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje apžvalga Nr. 27-1. *Teismų praktika*, 2007, Nr. 27

Internetiniai puslapiai

121. Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme 2013 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-03].
<http://www.tm.lt/dok/LRV_%20atstovo_ataskaita_2013.pdf>
122. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-04-15] < <http://www.apeliacinis.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos.html>>
123. 2014 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo metinis pranešimas [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-04-15] <<http://www.lat.lt/lt/naujienos/metiniai-pranesimai.html>>

5. ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS

Reikšminiai žodžiai: *esminiai pažeidimai, baudžiamojo proceso teisė*

Tyrimo esmė. Atliktu tyrimu autorius siekia išanalizuoti 2014 metų Lietuvos Aukščiausiojo ir Lietuvos apeliacinio teismų praktiką esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų tematika. Siekiama įvertinti ar esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata yra pakitusi, ar nuosekli bei nusistovėjusi.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti teismų praktiką, įvertinti dažniausiai pasitaikančius esminius baudžiamojo proceso teisės pažeidimus. Pateikti tendencijų vertinimą - kokių esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sumažėjo lyginant su atliktais ankstesniais moksliniais tyrimais ir kokių esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų daugėja. Įvertinti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sukeltus teisinius padarinius.

Tyrimu gauti rezultatai parodė, jog teisės doktrinoje ir naujausioje teismų praktikoje esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai suprantami bei aiškinami iš esmės vieningai, nepaisant pavienių klaidingų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sąvokos interpretavimų teismų praktikoje. Norint konstatuoti esantį esminį baudžiamojo proceso teisės pažeidimą privaloma nustatyti priežastinį ryšį tarp priimto neteisingo teismo sprendimo ir padaryto baudžiamojo proceso teisės pažeidimo. Teismų praktikos analizė parodė, jog esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai daugiausiai būna susiję su nuosprendžių surašymo keliamais reikalavimų pažeidimais.

Keywords: *essential violations, Criminal procedure law*

The object of research. Presumptive changes of concept in essential violations of Criminal procedure law.

The aim of research. To analyze 2014 years criminal cases of the Supreme Court of Lithuania and Court of Appeal of Lithuania, which focused on essential violations of Criminal procedure law. To show trends of essential violations of Criminal procedure law and to compare present and previous results of scientific researches on essential violations topics. Finally, to summarize the legal consequences of essential violations of Criminal procedure law.

The results of research confirmed the consistent and unanimous comprehension of concept of essential violations of Criminal procedure law in case law and doctrine of Criminal procedure law. In order to state the essential violation of Criminal procedure law it is required to determine causal relation between the infringement of Criminal procedure law and the unfair court decision. Criminal cases law analysis shows that the most of essential violations of Criminal procedure law are done because of contraventions of judgment rules.

6. SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai Lietuvos Aukščiausiojo ir Apeliacinio teismų praktikoje 2014 metais: tendencijos, vertinimas ir teisiniai padariniai

Šiame darbe analizuojama esminių baudžiamojo proceso kodekso pažeidimų sąvoka, įtvirtinta BPK 369 str. 3 d., kurios lingvistinis aiškinimas gali nulemti neteisingą šios normos interpretavimą ne tik teisės doktrinoje, bet ir teismų praktikoje. Vienas iš tyrimo uždavinių – atskleisti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratą, jos pokyčius. Nagrinėjant sampratą, esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų institutas lyginamas su kitose proceso teisės šakose (administraciniu, civiliniu) įtvirtintu esminių pažeidimų institutu, taip pat nagrinėjama ir užsienio valstybių (Estijos, Lenkijos, Rusijos ir Vokietijos) baudžiamojo proceso kodeksuose įtvirtinta esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų samprata. Atliktu tyrimu siekiama išanalizuoti 2014 metų Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos apeliacinio teismo dažniausiai konstatuotų esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų turinį, požymius ir priežastis, įvertinti esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sampratos nuoseklumą ir nusistovėjimą teismų praktikoje; išanalizuoti vyraujančias tendencijas; atskleisti esminio baudžiamojo proceso teisės pažeidimo ir baudžiamojo proceso klaidos santykį; įvertinti praktikoje deklaratyviai keliamus klausimus dėl esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Magistro baigiamąjį darbą galima suskirstyti į dvi dalis – tai bendroji ir specialioji. Bendrojoje dalyje analizuojama teorinė medžiaga esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų tematika, o specialiojoje dalyje pateikiama tyrimu gauta informacija, nagrinėjamos tendencijos, galimi pokyčiai ateityje, analizuojamos konkrečios esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų situacijos. Galiausiai įvertinami esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų sukelti teisiniai padariniai. Tyrimu gauti rezultatai parodė, jog labai didelis kiekis apeliacinių ir kasacinių skundų grindžiami deklaratyviais argumentais dėl esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų. Palyginus ankstesnius mokslinius tyrimus, pasitvirtino ginamasis teiginys, jog esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų statistika nemažėja ir ateityje reikalingas didesnis dėmesys daromiems esminiams baudžiamojo proceso teisės pažeidimams, siekiant efektyviau užtikrinti baudžiamojo proceso dalyvių teises. Tyrimo rezultatai parodė, jog daugiausiai esminių baudžiamojo proceso teisės pažeidimų konstatuojama kasacinėje instancijoje dėl pažeidimų, susijusių su nuosprendžių surašymu.

7. SUMMARY

Essential violations of Criminal Procedure Law in Supreme Court of Lithuania and Court of Appeal of Lithuania in 2014 years cases: trends, analysis and legal consequences

Author analyzes the definition of essential violations of Criminal procedure law, which is specified in Lithuanian Code of Criminal Procedure in part 3 of the Article 369. The linguistic interpretation of concept of essential violations of Criminal procedure law may predetermine incorrect grounds of practical application for cassation and appeal. The main task of this research is to reveal the concept of essential violations of Criminal procedure law, to compare it with other branches of procedure law (civil, administrative) and to analyze Codes of criminal procedure on essential violations topics in countries like Estonia, Poland, Russia and Germany. The majority of research is focused on analyzing essential violations of criminal procedure law in Supreme Court and Court of Appeal of Lithuania in criminal cases of 2014. The purpose of work is to reveal content and reasons of essential violations, to analyze trends and to predict possible changes of essential violations of Criminal procedure law in case law. Naturally, thesis of master can be split into two general parts: one directed towards the concept of essential violations of criminal procedure and the other one devoted to master's thesis research task. Finally, author summarizes the legal consequences of essential violations of Criminal procedure law and confirms that essential violations as grounds of appeal and cassation are often used in complaints of participants of criminal procedure. Unfortunately, as statistics of research show, it usually becomes the declarative provisions. Based on statistics of previous researches, it is possible to sum up that essential violations of the law of criminal procedure are still the actual problem in criminal cases. The author emphasizes the necessity of discussion on topics of essential violations of the law of criminal procedure in the future in order to avoid participant's rights violations and to achieve more effective, qualified and quick criminal procedure.

8. PRIEDAI

Priedas Nr. 1

Valstybė	Teisme gautos ir perduotos nagrinėti petičijos				Gyventojai (1 000)				Peticijos / 10 000 gyventojų			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Albanija	94	84	111	106	3185	2832	3195	3195	0.30	0.30	0.35	0.33
Airija	62	54	55	61	4468	4570	4583	4591	0.14	0.12	0.12	0.13
Andora	8	8	6	2	85	85	85	76	0.94	0.94	0.71	0.26
Armėnija	197	173	238	196	3249	3263	3274	3274	0.61	0.53	0.73	0.60
Austrija	438	387	377	437	8375	8404	8443	8452	0.52	0.46	0.45	0.52
Azerbaidžanas	335	501	342	325	8998	9111	9235	9356	0.37	0.55	0.37	0.35
Belgija	302	251	268	270	10840	11001	11041	11162	0.28	0.23	0.24	0.24
Bosnija ir Hercegovina	661	508	430	871	3844	3843	3829	3829	1.72	1.32	1.12	2.27
Bulgarija	1350	1200	1274	1209	7564	7369	7327	7285	1.78	1.63	1.74	1.66
Čekija	604	522	547	481	10507	10487	10505	10516	0.57	0.50	0.52	0.46
Danija	96	111	103	85	5535	5561	5581	5603	0.17	0.20	0.18	0.15
Estija	266	346	301	237	1340	1340	1340	1325	1.99	2.58	2.25	1.79
Graikija	626	668	722	726	11305	11310	11291	11063	0.55	0.59	0.64	0.66
Gruzija	375	395	367	157	4436	4469	4498	4498	0.85	0.88	0.82	0.35
Islandija	15	10	10	9	318	318	320	322	0.47	0.31	0.31	0.28
Ispanija	670	802	694	784	45989	46153	46196	46704	0.15	0.17	0.15	0.17
Italija	3850	4708	3246	3184	60340	60626	60821	59685	0.64	0.78	0.53	0.53
Jungtinė Karalystė	2745	1542	1702	912	62027	62499	62990	63888	0.44	0.25	0.27	0.14
Juodkalnija	306	314	180	293	616	618	618	623	4.97	5.08	2.91	4.70
Kipras	118	69	78	144	819	840	862	866	1.44	0.82	0.90	1.66
Kroatija	992	1186	1905	1842	4426	4412	4398	4262	2.24	2.69	4.33	4.32
Latvija	270	291	286	322	2248	2075	2042	2024	1.20	1.40	1.40	1.59
Lenkija	5768	5022	4071	3990	38167	38530	38538	38533	1.51	1.30	1.06	1.04
Lichtenšteinas	15	9	16	7	36	36	36	37	4.17	2.50	4.44	1.89
Lietuva	242	305	373	428	3329	3053	3008	2972	0.73	1.00	1.24	1.44
Liuksemburgas	45	24	31	38	502	512	525	537	0.90	0.47	0.59	0.71
Buvusi Jugoslavijos Respublika Makedonija	399	352	350	539	2053	2057	2060	2062	1.94	1.71	1.70	2.61
Malta	23	22	26	50	414	415	416	421	0.56	0.53	0.63	1.19
Moldova	938	1017	934	1356	3564	3560	3560	3559	2.63	2.86	2.62	3.81
Monakas	14	8	5	10	33	33	36	36	4.24	2.42	1.39	2.78
Norvegija	87	155	101	148	4858	4920	4986	5051	0.18	0.32	0.20	0.29
Nyderlandai	687	800	675	778	16575	16656	16730	16780	0.41	0.48	0.40	0.46
Portugalija	182	165	217	267	10638	10572	10542	10487	0.17	0.16	0.21	0.25
Prancūzija	1614	1594	1344	1538	64694	65048	65398	65633	0.25	0.25	0.21	0.23
Rumunija	5818	5124	6768	5422	21462	21414	21356	20057	2.71	2.39	3.17	2.70
Rusija	14293	12454	10746	12330	141915	142857	143056	143056	1.01	0.87	0.75	0.86
San Marinas	4	0	1	4	31	32	32	34	1.29	0.00	0.31	1.18
Serbija	1567	3726	4894	5061	7307	7276	7241	7182	2.14	5.12	6.76	7.05
Slovakija	566	553	531	464	5425	5392	5404	5411	1.04	1.03	0.98	0.86
Slovėnija	837	424	422	495	2047	2050	2055	2059	4.09	2.07	2.05	2.40
Suomija	379	431	314	315	5351	5375	5401	5427	0.71	0.80	0.58	0.58
Švedija	1080	1942	546	362	9341	9416	9483	9556	1.16	2.06	0.58	0.38
Šveicarija	368	358	326	445	7786	7870	7955	8039	0.47	0.45	0.41	0.55
Turkija	5724	8651	8986	3521	72561	73723	74724	75627	0.79	1.17	1.20	0.47
Ukraina	3953	4614	7791	13152	45783	45598	45453	45373	0.86	1.01	1.71	2.90
Vengrija	437	654	735	990	10014	9986	9958	9909	0.44	0.65	0.74	1.00
Vokietija	1681	1757	1492	1528	81802	81752	81844	82021	0.21	0.21	0.18	0.19
VISO	61101	64291	64937	65891	816202	819319	822271	822458	0.75	0.78	0.79	0.80

Šaltinis. Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovo Europos Žmogaus Teisių Teisme 2013 metų veiklos ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-03]. <http://www.tm.lt/dok/LRV_%20atstovo_ataskaita_2013.pdf>.

Priedas Nr. 2

Teismo nutartis/nuosprendis	Konstatuotas esminis baudžiamojo proceso teisės pažeidimas
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-17/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22/2014	BPK 320 straipsnio 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-29/2014	BPK 219 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-54/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65/2014	BPK 109 str. 1 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-75/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-97/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98/2014	BPK 20 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-115/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-141/2014	BPK 305 straipsnio 1 dalį, 331 straipsnio 1 dalį
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-151/2014	BPK 20 str., 320 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. 2014 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160/2014	BPK 20 str.5 d., 320 str. 3 d., 332 str. 3 ir 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-164/2014	BPK 386 straipsnio 3 dalyje
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-188/2014	BPK 305 str., 219 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-197/2014	BPK 20 str. 5 d., 305, 331 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-203/2014	BPK 320 str. 3 d., 332 str. 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-246/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-255/2014	BPK 331 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų	BPK 109 str.

skyriaus 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-269/2014	
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-274/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d., 332 str. 3 ir 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-276/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str.3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-312/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2014	BPK 326 str. 1 d. 5 p., 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-324/2014	BPK 1 str. 1 d., 20 str. 5 d., 232 str. 6 p., 255 ir 256 str., 305 str. 1 d. 1, 2 p., 320 str. 3 d., 324 str. 6 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-337/2014	BPK 20 str. 5 d., 331 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-360/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-372/2014	BPK 320 str. 3 d., 332 str. 3 ir 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-393/2014	BPK 20 str. 5 d., 331 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-403/2014	BPK 44 str. 5 d., 320 str. 3 d., 326 str. 4 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-407/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-468/2014	BPK 44 str. 5 d., 320 str. 3 d., 326 str. 4 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-472/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d., 332 str. 3 ir 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-534/2014	BPK 20 str. 5 d., 305 str. 3 d. 2 p., 331 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-546/2014	BPK 10 str., 51 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-12/2014	BPK 20 str., 305 str., 320 str., 332 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-31/2014	BPK 320 str. 3 d., 331 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-21/2014	BPK 320 str., 332 str.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. vasario 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d., 332 str. 3, 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-214/2014	BPK 319 str. 2 d., 322 str. 1 d., BPK 324 str. 1 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249/2014	BPK 224 str., 225 str. 1 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-224/2014	BPK 20 str. 5 d., 305 str. 3 d. 2-4 p., 331 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-263/2014	BPK 305 str. 1 d. 2-3 p.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-280/2014	BPK 20 str. 5 d., 113 str. 1, 2 d. ir 115 str. 1 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2014	BPK 329 str. 2 p.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-311/2014	BPK 320 str. 3 d. ir 332 str. 5 - 7 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233/2014	BPK 3 str. 1 d. 2 p.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. birželio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-184/2014	BPK 20 str., 305 str., 307 str., 331 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-353/2014	BPK 20 str. 5 d., 331 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-392/2014	BPK 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2014	BPK 320 str. 3 d., 332 str. 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-414/2014	BPK 20 str. 5 d., 305 str. 1 d., 331 str. 2 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-398/2014	BPK 20 str. 5 d., 320 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-432/2014	BPK 331 str.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-494/2014	BPK 320 str. 3 d., 332 str. 3 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-504/2014	BPK 305 str. 1 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-574/2014	BPK 20 str. 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 30 d. nutartis baudžiamojoje	BPK 109 str.

byloje Nr. 2K-548/2014	
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-601/2014	BPK 320 str. 3 d., 332 str. 5 d.
Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014	BPK 4 str. 3 d., 234 str. 5 d. 3 p., 320 str. 6 d.
Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 27 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-37/2014	BPK 255 str. 2 d., 256 str.
Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-79/2014	BPK 307 str. 2 d.
Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 28 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-262/2014	BPK 303 str. 5 d. 1 p.
Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. kovo 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-288/2014	BPK 305 str. 1 d. 1 p.
Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 31 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-1/2014	BPK 305 str. 1 d.
Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. birželio 6 d. nuosprendis byloje Nr. 1A-420/2014	BPK 304 str. 5 p.

9. PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2015- 04 -27

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio universiteto (toliau – Universitetas),
Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir proceso instituto
Baudžiamosios teisės ir kriminologijos programos

(fakulteto / instituto, programos pavadinimas)

Studentė Simona Vaicekauskaitė,
(vardas, pavardė)

patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas

„Esminiai baudžiamojo proceso teisės pažeidimai Lietuvos Aukščiausiojo ir Apeliacinio teismų praktikoje 2014 metais: tendencijos, vertinimas ir teisiniai padariniai“:

1. Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;
2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;
3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų

metodiniais nurodymais.

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

Simona Vaicekauskaitė
(vardas, pavardė)